

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Demografické aspekty ve strategickém plánování sídel

Demographic aspects in strategic planning

STUDIJNÍ PROGRAM

Regionální rozvoj

STUDIJNÍ OBOR

Projektové řízení inovací

VEDOUCÍ PRÁCE

Ing. arch. Petr Štěpánek, Ph.D.

ŠTIPLOVÁ

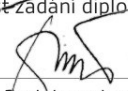
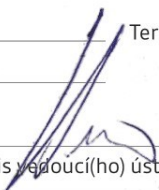

VERONIKA

2020

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení:	Štíplová	Jméno:	Veronika	Osobní číslo:	484239
Fakulta/ústav:	Masarykův ústav vyšších studií (MÚVS)				
Zadávací katedra/ústav:	Oddělení veřejné správy a regionálních studií				
Studijní program:	Projektové řízení inovací				
Studijní obor:	-				

II. ÚDAJE K DIPLOMOVÉ PRÁCI

Název diplomové práce:	Demografické aspekty ve strategickém plánování sídel		
Název diplomové práce anglicky:	Demographic aspects in strategic planning		
Pokyny pro vypracování:	<p>CÍL PRÁCE: Cílem této práce je příprava možných doporučení pro strategické plánování sídel vedoucích ke zmírnění dopadu demografického stárnutí pomocí analýzy prognózovaného populačního vývoje a mezinárodního srovnání vybraných evropských měst.</p> <p>PŘÍNOS PRÁCE: Přínosem diplomové práce je seznam strategických doporučení pro zmírnění dopadu demografického stárnutí.</p> <p>OSNOVA: (1) Úvod; (2) Demografie; (3) Strategické plánování; (4) Demografické aspekty v současném Strategickém plánu hl. m. Prahy; (5) Mezinárodní srovnání; (6) Návrh možných řešení pro zmírnění dopadu demografického stárnutí ve strategickém plánování; (7) Závěr a diskuze nad výsledky; (8) Seznam použité literatury</p>		
Seznam doporučené literatury:	<p>(1) BENGTTSSON, Tommy a SCOTT, Kirk. 2011. Population Aging and the Future of the Welfare State: The Example of Sweden. Population and Development review. 2011 (2) IPR Praha. 2016. Strategické analýzy. Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy. [Online]. 2016.; (3) PAVLÍK, Zdeněk, RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka a ŠUBRTOVÁ, Alena. 1986. Základy demografie. 1986. (4) WALKER, Alan a MALTBY, Tony. 2012. Active ageing: A strategic policy solution to demographic ageing in the European Union. 2012.</p>		
Jméno a pracoviště vedoucí(ho) diplomové práce:	Ing. arch. Petr Štěpánek, Ph.D., ČVUT v Praze, Masarykův ústav vyšších studií		
Jméno a pracoviště konzultanta(ky) diplomové práce:			
Datum zadání diplomové práce:	12. 12. 2019	Termín odevzdání diplomové práce:	30. 4. 2020
Platnost zadání diplomové práce:	30. 9. 2021		
 Podpis vedoucí(ho) práce	 Podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry	 Podpis děkana(ky)	

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

Datum převzetí zadání	Podpis studenta(ky)
-----------------------	---------------------

ŠTIPLOVÁ, Veronika. *Demografické aspekty ve strategickém plánování sídel*. Praha: ČVUT 2020. Diplomová práce. České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií.

**MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že jsem všechny použité zdroje správně a úplně citovala a uvádím je v příloženém seznamu použité literatury. Nemám závažný důvod proti zpřístupnění této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne: 01. 08. 2020

Podpis:

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucímu práce Ing. arch. Petrovi Štěpánkovi, Ph.D. za odborné vedení a rady. Dále bych ráda poděkovala rodičům, kteří mi umožnili studovat na vysoké škole. V neposlední řadě děkuji doc. Ing. Miloslavovi Špundovi, CSc. za cenné rady a podporu během studia. Nakonec bych chtěla poděkovat svému partnerovi a všem mým nejbližším přátelům za podporu a trpělivost, kterou se mnou měli nejen při psaní této práce a studia, ale i během celého života.

Abstrakt

Hlavním cílem této práce je příprava možných doporučení pro strategické plánování sídel, zejména hl. m. Prahy, vedoucích ke zmírnění dopadu demografických změn. Teoretickou podporu pro vznik vlastních doporučení poskytuje analýza demografického vývoje Prahy a komparativní analýza strategických plánů pěti vybraných evropských měst. Z teoretické části vyplynulo mj. zjištění, že probíhající demografické změny generují potřebu investic do opatření, která budou mít vliv na snížení nežádoucích důsledků demografického stárnutí. Vybraná evropská města k řešení této problematiky přistupují odlišnými způsoby, což poskytuje inspiraci a podporu pro vznik nových opatření pro prostředí českých měst. Tato práce formuluje celkem 30 doporučených opatření, zpracovaných formou karet, která mohou napomoci zvýšit připravenost měst na probíhající demografické změny a snížit nežádoucí důsledky demografického stárnutí.

Klíčová slova

demografické stárnutí, strategické plánování, populační vývoj, Praha, populační prognóza, návrh opatření, evropská města, senioři

Abstract

The main goal of the thesis is to prepare recommendations for city planning, especially for Prague, leading to the mitigation of the impact of demographic changes. Theoretical support for the creation of the recommendations is provided by a demographic development analysis of Prague and a comparative analysis of the strategic plans of five selected European cities. The theoretical part has shown, among other things, that the ongoing demographic changes generate the need for investment in measures that will help reduce the negative effects of demographic ageing. The selected European cities approach this issue in different ways, which provides inspiration and support for the creation of new measures for the environment of Czech cities. The thesis formulates 30 cards of recommendations, which can help increase the preparedness of cities for the ongoing demographic changes and reduce the negative impacts of demographic ageing.

Key words

demographic ageing, city planning, population development, Prague, population prognosis, recommendations, European cities, seniors

Seznam použitých zkratk

ČSÚ	Český statistický úřad
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt
IPR	Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy
NUTS	Nomenklatura územních statistických jednotek
OSN	Organizace spojených národů
SP	Strategický plán
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů

Obsah

Seznam použitých zkratk	8
Úvod	5
1 Demografie	8
1.1 Demografické změny.....	8
1.2 Demografické stárnutí.....	9
1.3 Důsledky demografického stárnutí.....	11
1.3.1 Trh práce a lidské zdroje	12
1.3.2 Migrace.....	14
1.3.3 Penzijní systémy.....	15
1.3.4 Zdravotní a sociální péče	17
1.3.5 Dostupnost bydlení.....	19
1.3.6 Společenský život a mezigenerační konflikt	20
1.4 Demografie hlavního města Prahy	22
1.4.1 Populační vývoj od roku 2000 do současnosti	22
1.4.2 Prognózovaný budoucí vývoj do roku 2070.....	26
2 Strategické plánování.....	31
2.1 Tvorba strategického plánu.....	32
2.2 Strategický plán hl. m. Prahy.....	33
2.2.1 Analytická část	33
2.2.2 Návrhová část.....	34
2.2.3 Implementační část	34
3 Demografické aspekty v současném Strategickém plánu hl. m. Prahy.....	35
3.1 Demografické aspekty ve Strategickém plánu.....	36
3.2 Konkrétní návrhy řešení důsledků demografického stárnutí v návrhové části Strategického plánu	39
3.2.1 Vybraná opatření strategického směru Soudržná a zdravá metropole	39
3.2.2 Vybraná doporučení strategického směru Prosperující a kreativní metropole	41
3.2.3 Vybraná doporučení strategického směru Dobře spravovaná metropole	42

3.3 Slabá místa a nedostatky.....	43
4 Demografické aspekty ve strategických plánech vybraných evropských měst	44
4.1 Způsob výběru evropských měst.....	44
4.1.1 Geografická poloha	45
4.1.2 Velikost populace města.....	45
4.1.3 Naděje dožití při narození	46
4.1.4 Index ekonomického zatížení a index stáří	48
4.1.5 Kvalita života a index obyvatelnosti	50
4.1.6 Dostupnost strategických dokumentů.....	52
4.1.7 Výsledky výběru.....	53
4.2 Milán	53
4.2.1 Vybraná opatření reagující na demografickou změnu v Miláně	54
4.3 Barcelona.....	55
4.3.1 Vybraná opatření reagující na demografickou změnu v Barceloně..	56
4.4 Stockholm	57
4.4.1 Vybraná opatření reagující na demografickou změnu ve Stockholmu	58
4.5 Mnichov	60
4.5.1 Vybraná opatření reagující na demografickou změnu v Mnichově...	61
4.6 Vídeň	62
4.6.1 Vybraná opatření reagující na demografickou změnu ve Vídni	63
4.7 Komparativní shrnutí vybraných opatření.....	65
5 Návrh možných opatření pro zmírnění dopadu demografických změn.....	67
5.1 Metodologický rámec	67
5.2 Struktura jednotlivých opatření.....	68
6 Karty doporučení.....	70
7 Závěr a diskuze nad výsledky.....	131
Seznam použité literatury	133
Seznam grafů a map.....	139
Seznam tabulek.....	140
Seznam vlastních doporučení	141

Seznam příloh	143
Přílohy	144
Evidenc e výpůjček	157

Úvod

Demografické změny jsou ve společnosti přirozené a neustálé, některé z nich jsou žádoucí, jiné nikoliv. Dlouhodobým trendem ve změně struktury (nejen) evropské populace je demografické stárnutí, které patří k těm demografickým změnám, které mohou mít negativní dopady na různé oblasti života. Demografické stárnutí představuje zvyšování podílu seniorů v populaci a je způsobeno dvěma faktory. Prvním faktorem je prodloužování naděje dožití při narození, druhým faktorem je pak snižující se počet živě narozených dětí v populaci.

Dopady demografického stárnutí jsou velmi komplexní a přesahují ekonomickou rovinu do sociální, je proto důležité zahrnout je do strategického plánování sídel na všech úrovních. Přesto je jen málo které město na tyto změny řádně připravené. Praha není výjimkou, což dokládá i to, že jako jeden z osmi problémů definovaných ve Strategickém plánu hl. m. Prahy je její nepřipravenost na probíhající demografické změny.

Právě proto, že se jedná o demografickou změnu, která bude mít zásadní dopady na chod města i život jeho obyvatel, ale v současnosti se jejich mírnění Praha příliš nevěnuje, a také z důvodu autorčina přechozího studia demografie, vzniká tato diplomová práce. Jejím hlavním cílem je: **příprava možných doporučení pro strategické plánování sídel, zejména hl. m. Prahy, vedoucích ke zmírnění dopadu demografického stárnutí**, a to prostřednictvím dvou dílčích cílů:

- 1) demografická analýza vývoje Prahy zaměřená na demografické stárnutí, nejprve od roku 2000 do současnosti, následně i popis prognózovaného demografického vývoje do roku 2070,
- 2) komparativní analýza strategických plánů vybraných evropských měst a popis vybraných opatření věnujících se zmírnění dopadů demografických změn, zejména demografického stárnutí.

Práce je strukturovaná celkem do sedmi kapitol, kterým předchází úvod a zakončují ji seznamy použité literatury, grafů, tabulek a karet a nakonec přílohy. V úvodu je čtenář seznámen s obecnými informacemi, které vedly k výběru tématu této diplomové práce. Dále jsou zde popsány cíle práce a následuje popis struktury práce.

Po úvodu následuje teoretická část. První kapitola se nejprve věnuje demografii obecně, aby čtenář seznámila s podstatou a důležitostí demografie jako vědy, popisuje demografické změny, zejména pak proces demografického stárnutí a vysvětluje jeho možné dopady.

Dále je součástí první kapitoly vlastní, graficky podložená, demografická analýza Prahy. Analýza demografického vývoje zaměřená na demografické stárnutí se nejprve věnuje období od roku 2000 do současnosti, následně pak vychází z prognózovaného demografického vývoje do roku 2070. Podstatou této kapitoly je, kromě vlastní analýzy, demonstrace důležitosti znalosti demografických změn při strategickém plánování sídel, kterému se věnuje následující kapitola.

Jak již bylo zmíněno, druhá kapitola se věnuje strategickému plánování sídel. Vysvětluje jeho podstatu, tvorbu strategických plánů a jejich důležitost pro správný chod měst. Další část druhé kapitoly je věnována analýze současného Strategického plánu hl. m. Prahy. Je popsána jeho struktura a jednotlivé části.

Na témata druhé kapitoly navazuje kapitola třetí, která se zabývá demografickými aspekty v analyzovaném Strategickém plánu. Popisuje, které jeho části se věnují dopadům demografického stárnutí a následně se zaměřuje na vybraná opatření Strategického plánu, která cílí na zvýšení připravenosti Prahy na stárnutí populace.

Teoretickou část práce uzavírá čtvrtá kapitola, která je věnována komparativní analýze strategických plánů pěti vybraných evropských měst v kontextu připravenosti na demografické změny. Vybranými městy jsou Milán, Barcelona, Stockholm, Mnichov a Vídeň. Tato kapitola má své využití zejména jako inspirace a deklarace důležitosti pro praktickou část diplomové práce. Nejprve se věnuje způsobu výběru daných měst a odůvodňuje relevantnost daného postupu. Následně jsou popsána vybraná opatření strategických plánů těchto měst, která souvisí s připraveností města na demografické změny, zejména na demografické stárnutí.

Navazující praktická část práce je tvořena dvěma kapitolami. Pátá kapitola, která je první kapitolou praktické části, popisuje formu zpracování a metodologii návrhu vlastních opatření. Vysvětluje jejich strukturu a definuje jednotlivé prvky.

Stěžejní je kapitola šestá, která čerpá z celé teoretické části práce a formuluje vlastní návrhy opatření, které cílí na lepší připravenost sídel (hl. m. Prahy) na demografické změny, zejména demografické stárnutí. Navržená opatření jsou znázorněna pomocí karet, které definují jasnou strukturu každého opatření. Celkem je navrženo 30 opatření.

Práce je zakončena závěrem a diskuzí nad výsledky, který obsahuje celkové shrnutí i kritiku této diplomové práce, hodnotí dosažení kladených cílů, vyzdvihuje hlavní zjištění a navrhuje její možné rozšíření.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Demografie

Demografie je věda zabývající se studiem populační reprodukce. Slovo demografie je složené ze dvou řeckých slov, a to démos (lid) a grafein (popisovat). Tento vědní obor zkoumá události jako je narození, úmrtí, sňatky, rozvody, migrace atd., ne však z pohledu jednotlivce, ale analyzuje je jako jevy hromadné. Jeho objektem jsou lidské populace a předmětem pak demografická reprodukce, tedy neustálá obměna populací v důsledku procesu rození a umírání (Pavlík, a další, 1986). Důležitým pojmem je nejen demografický vývoj, který popisuje přirozenou obměnu populace, ale také pojem populační vývoj, který demografický vývoj obohacuje o mechanickou měnu populace neboli migraci.

První, kdo demografické jevy zkoumal jako jevy hromadné byl John Graunt, faktický zakladatel demografie, který v roce 1662 publikoval dílo „Přírodní a politická pozorování... založená na seznamech zemřelých“ (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2019) (Pavlík, a další, 1986). Od té doby se zájem o demografii a také povědomí o její důležitosti zvyšovaly. Nyní tato věda stojí na pomezí přírodních a společenských věd a zasahuje tak do mnoha oblastí (biologie, lékařství, ekonomie, sociologie, geografie, strategické a územní plánování).

Pro tuto diplomovou práci je stěžejní proces demografických změn ve společnosti, zejména demografické stárnutí, kterým vzniká tlak na potřebu strategického plánování měst a jejich připravenosti na probíhající i nadcházející změny.

1.1 Demografické změny

Demografické změny jsou výsledkem dílčích změn ve společnosti. Dílčími změnami se v tomto kontextu rozumí dlouhodobější změny demografických jevů (úmrtnost, porodnost, sňatečnost, rozvodovost, migrace atd.).

V lidských populacích historicky došlo k několika převratným demografickým změnám, které zásadně změnilly demografickou reprodukci a bývají proto souhrnně označovány jako demografický přechod, či demografická revoluce. Tyto převratné změny byly způsobeny silnými změnami vnějších faktorů ovlivňujících lidskou reprodukci (např. urbanizace, průmyslová revoluce, pokrok ve zdravotnictví, hygieně atd.).

Teorie demografického přechodu se od svého prvního modelu, popsaného v roce 1934 A. Laundrym (Kalibová, 2001), měnila, vyvíjela a rozšiřovala. V současnosti se často hovoří buď o historicky dvou demografických přechodech, nebo bývá přijímán model jediné demografické revoluce, která má pět fází. Tato práce se přiklání k modelu s pěti fázemi demografického přechodu, zejména z důvodu současné aktuálnosti jeho páté fáze.

Těchto pět fází je charakterizováno následovně (Grover, 2014a–f):

- I. **fáze demografického přechodu** probíhala ve většině světa do období průmyslové revoluce. Vyznačuje se vysokou porodností i úmrtností, což má za důsledek stabilizovaný počet obyvatel, který může kolísat v důsledku válek a pandemií.
- II. **fáze demografického přechodu** je charakteristická pro období průmyslové revoluce, která s sebou přinesla pokrok v medicíně, hygieně, vzdělání a celkového zdraví obyvatel. Došlo tak k silnému snížení úmrtnosti, a to zejména u novorozenců, a současně k setrvání vysoké porodnosti. Jedná se o období silného populačního růstu. V současnosti se v této fázi nachází nejméně rozvinuté země světa (např. země Subsaharské Afriky, Guatemala, Palestina, Afghánistán atd.).
- III. **fáze demografického přechodu** se vyznačuje ekonomickým pokrokem, vyšší ekonomickou aktivitou žen a plánovaným rodičovstvím (rozšíření antikoncepce). Dochází zde k pozvolnému poklesu porodnosti a stabilizaci nižších hodnot úmrtnosti, populační růst zpomaluje. V této fázi se nachází např. Botswana, Kolumbie, Mexiko, Indie, Keňa atd.
- IV. **fáze demografického přechodu** je charakterizována nízkou porodností i úmrtností, dochází ke stabilizaci populace. Země v této fázi mají silné ekonomiky, vysoký podíl ekonomicky aktivních žen, kvalitní vzdělání, lepší zdravotní péči atd. Patří sem většina rozvinutých zemí.
- V. **fáze demografického přechodu** je nejnovější fáze, o které se stále spekuluje. Jedná se o fázi, kdy je velmi nízká úmrtnost i porodnost. Dochází ke stabilizaci vysoké střední délky života a úhrnná plodnost zůstává pod hranicí prosté reprodukce (tj. 2,1 dětí na jednu ženu), dochází tak k demografickému stárnutí a postupnému vymírání populace.

Právě demografické stárnutí je jednou z hlavních změn, které v evropských populacích probíhají, a jejichž dopad přesahuje ekonomickou rovinu do sociální. Pátá fáze demografického přechodu je proto pro tuto diplomovou práci stěžejní. Proces demografického stárnutí je popsán v následující podkapitole.

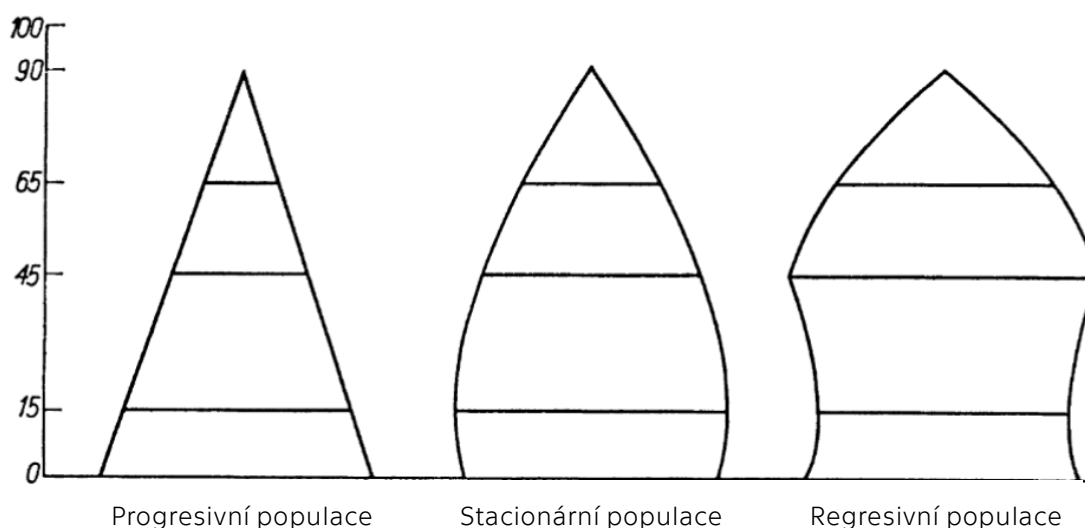
1.2 Demografické stárnutí

Demografické stárnutí představuje změnu věkové struktury obyvatelstva, konkrétně zastoupení dětské (0–14 let) a postreprodukční složky (50+ let) v populaci (Kalibová, 2001). Stejně jako ve většině současných studií a publikací věnujících se stárnutí populace, je i v této diplomové práci při zkoumání demografického stárnutí postreprodukční složka obyvatel nahrazena postproduktivní složkou, tedy osobami, kterým je 65 let a více. Je tak učiněno z důvodu výrazně vyšší vhodnosti při hodnocení nejen ekonomických dopadů toho jevu, ale také z důvodu prodlužování naděje dožití při narození a celkového zlepšování zdravotního stavu starších osob.

Při zkoumání demografického stárnutí je stěžejní věková struktura populace, kterou lze graficky znázornit pomocí věkové pyramidy (viz grafy 10, 11 a 14). Název grafického zobrazení věkové struktury je odvozen od svého tvaru při tzv. progresivní struktuře populace (graf 1), kdy dětská složka tvoří 40 %, reprodukční 50 % a postreprodukční složka zbylých 10 % obyvatel (Rosset, 1964).

Mimo progresivní typ věkové struktury švédský demograf Sundbärg definoval ještě další dva základní typy, a to stacionární a regresivní (graf 1). Sundbärgovy modely jsou založeny na předpokladu, že reprodukční složka (15–49 let) vždy tvoří 50 % populace, mění se tedy jen poměr mezi dětskou a postreprodukční složkou. Již zmíněný progresivní typ se silným zastoupením dětské složky v populaci je obvyklý v rozvojových zemích a etnických skupinách (např. Romové v ČR), jedná se o strukturu početně rostoucí populace. Ve stacionárním typu jsou dětská a postreprodukční složka téměř v rovnováze a počet obyvatel stagnuje. Nakonec, regresivní typ je charakterizován vyšším podílem postreprodukční složky v populaci než dětské, v dlouhodobém pohledu tak dochází ke snižování počtu obyvatel. Tento typ je typický pro vyspělé země, v českých zemích zhruba od 70. let (Kalibová, 2017) (Rosset, 1964).

Graf 1: Sundbärgovy typy populačních struktur

Zdroj: Rosset, 1964, **Překlad a úprava:** vlastní

Jak již bylo řečeno v úvodu, existují dvě formy demografického stárnutí, a to shora věkové pyramidy nebo ze spodu věkové pyramidy. Demografické stárnutí shora je způsobeno zlepšováním úrovně úmrtnosti v důsledku kvalitní lékařské péče, socioekonomických podmínek a celkového zdravotního stavu obyvatelstva, které se projevují zejména zvyšováním střední délky života. Dochází tak ke zvětšování postreprodukční i postproduktivní složky obyvatelstva v populaci.

Demografické stárnutí ze spodu věkové pyramidy pak představuje snižování úrovně plodnosti, což zpomaluje růst dětské složky v populaci. Tento typ demografického stárnutí je způsoben trendem zakládání rodiny v moderní společnosti, kdy se věk matky při narození prvního dítěte podstatně zvyšuje, počet dětí na matku naopak klesá, a nejen v důsledku odkladu těhotenství do vyššího věku obou rodičů se zvyšuje neplodnost.

Obvykle probíhají oba typy demografického stárnutí současně, čímž dochází k rostoucímu ekonomickému zatížení populace, které představuje podíl závislé složky obyvatelstva, tedy děti (0–14 let) a staré osoby (65+ let), na ekonomicky aktivní složku populace (15–64 let). Demografické stárnutí se pak měří indexem stáří, který udává počet starších osob 65 let na 100 dětí (0–14 let) (Kalibová, 2001).

Proces demografické stárnutí se v řadě evropských zemí začal projevovat již kolem roku 2000 a od té doby se zintenzivňuje. V současnosti je považováno ve vyspělých zemích za zásadní problém, a je proto důležité, aby bylo zohledněno na všech úrovních prognózování a plánování (tamtéž).

1.3 Důsledky demografického stárnutí

Důsledky demografického stárnutí jsou vzhledem k charakteristice tohoto procesu velmi komplexní, a jak již bylo řečeno, přesahují ekonomickou rovinu do sociální. V budoucnosti se tak dotknou nejen státních zdrojů, ale také velké části aspektů života všech obyvatel.

V rámci měst může mít proces demografického stárnutí silné dopady na jejich socioekonomickou udržitelnost, konkurenceschopnost, sociální kohezi atp. V Česku je dlouhodobým trendem migrace mladých lidí za studiem či pracovními příležitostmi do větších měst z těch malých. Dochází tak k vyšší koncentraci starších osob v méně perspektivních městech, což ovlivňuje mimo jiné také požadavky na přizpůsobení měst potřebám jejich obyvatel pomocí efektivního a vhodného strategického a územního plánování.

Dle výše zmíněného by se mohlo zdát, že velká města jsou díky své atraktivnosti a vzdělávacím i pracovním příležitostem, které nabízí, místy, kterých se demografické stárnutí příliš nedotkne, nicméně tato představa je milná. Rostoucí počet starších osob bude mít vliv na každé město bez ohledu na jeho velikost. Na příkladu pražských sídlišť lze demonstrovat jeden z důvodů proč tomu tak je (viz podkapitola 1.3.2).

Také je důležité zmínit, že prognózování konkrétních důsledků demografického stárnutí je velmi obtížné, jelikož jsou založeny na velké řadě neznámých. Proto se tato podkapitola věnuje podrobnému zkoumání demografických, ekonomických i lékařských publikací věnovaných právě této problematice.

Veškeré odhadované důsledky demografického stárnutí musí být přirozeně založeny na demografických prognózách vývoje struktury obyvatel. Smrčka a Arltová (2012) ve své studii upozorňují na to, že budoucí vývoj věkové struktury obyvatel v jednotlivých zemích lze odhadovat pouze částečně a hrubě. Naopak Tomeš (2005) vysvětluje, že některé součásti budoucího demografického vývoje mohou být odhadnuty poměrně přesně v řádu desítek let, a to zejména prognóza počtu starých osob, jelikož se vychází z osob již narozených.

Obecně se dá říci, že přesnost prognóz v průměru klesá v závislosti na zvyšujícím se časovém horizontu od data vzniku prognózy, což je dáno zejména vlivem nepředvídatelných událostí, které mohou skutečnost vzdálit od předpovídaného vývoje (Hůle,

2004-2014). Nicméně by kvalita a důležitost demografických prognóz a projekcí neměly být podceňovány a predikovanému populačnímu vývoji by se jednotlivé země i města měly věnovat. Hrozbou není totiž pouze proces demografického stárnutí, ale zejména ignorování změn, které stárnoucí populace přináší.

Země procházející demografickým stárnutím budou v budoucnu čelit významným strukturálním změnám, které budou vyžadovat úpravu financování systému sociálního zabezpečení, poskytování služeb a mnoha aspektů fungování společnosti (Bijak, a další, 2007). Dle publikace Spojených národů (2002) jsou nejdůležitějšími dopady stárnutí populace zejména (United Nations, 2002):

- a) zvýšení nákladů na penzijní, sociální a zdravotní systémy,
- b) snížení podílu osob v ekonomicky aktivním věku a tím zvýšení celkové zátěže pracující populace,
- c) zvyšující se riziko neudržitelnosti penzijního systému průběžného financování (PAYG),
- d) zvyšující se nároky na zdravotní péči,
- e) zvyšující se riziko mezigeneračních konfliktů ve společnosti.

V následujících podkapitolách se tato práce věnuje vybraným oblastem, na které má stárnoucí populace bezpochyby silný vliv:

- a) trhu práce,
- b) penzijním systémům,
- c) migraci,
- d) zdravotnické a sociální péči,
- e) dostupnosti bydlení,
- f) mezigeneračnímu konfliktu.

1.3.1 Trh práce a lidské zdroje

Nejprve je důležité zmínit provázanost trhu práce s aspekty města, jako je jeho udržitelnost, sociální koheze nebo konkurenceschopnost. Je to právě vyvážený a atraktivní trh práce, který je často rozhodujícím faktorem ekonomicky aktivního obyvatelstva pro dojíždku či stěhování do měst, která tento trh nabízí.

Rozmanitá nabídka různých povolání přispívá k diverzitě obyvatel měst. Města, která skrze nástroje plánování a územního rozvoje reagují na trh práce a nabízejí množství možností pro různé skupiny obyvatel, přispívají k sociální kohezi a jeho konkurenceschopnosti. Nicméně i v současnosti fungující, rozmanitý a atraktivní trh práce může být v budoucnosti silně ovlivněn demografickým stárnutím.

Jak již bylo v této práci zmíněno, hlavním rysem stárnoucí populace je zvyšování podílu starších osob na ekonomicky aktivní obyvatelstvo, což spolu s úbytkem živě narozených dětí vede ke změně současné i budoucí pracující složky populace.

Při současném ekonomickém rozvoji a zároveň úbytku osob v produktivním věku, nebude v budoucnu dostatek pracujících na obsazení volných pozic, a proto bude větší tlak na zapojení starších osob do pracovních procesů. V kontextu Prahy bude dle některých odborníků budoucí situace kritická a nedostatek lidských zdrojů bude bránit v plynulém chodu města. Dle Kouckého zde bude v roce 2030 chybět 250 tisíc ekonomicky aktivních osob k pokrytí požadavků trhu práce (Koucký, 2013).

Předpoklad možného řešení této situace zapojením seniorů do pracovních procesů bude mít dle Carone a kolektivu (2005) vliv na změnu kvality pracovních sil. U starších lidí se předpokládá nižší produktivita práce způsobena nižšími kognitivními schopnostmi. Dalším problémem by mohla být i nižší motivace a ochota kučení se novým věcem ze strany starších zaměstnanců, kteří navíc někdy bývají na vedoucích pozicích (Cedefop Panorama Series, 2008). Větší podíl starších zaměstnanců pak může bránit zavádění inovací a plnému využití technického pokroku. Alarmující je výzkum Eurobarometer (2012), kde vyšlo najevo, že přes 90 % českých respondentů vnímá využívání nových technologií pro starší osoby jako překážku (Eurobarometer, 2012).

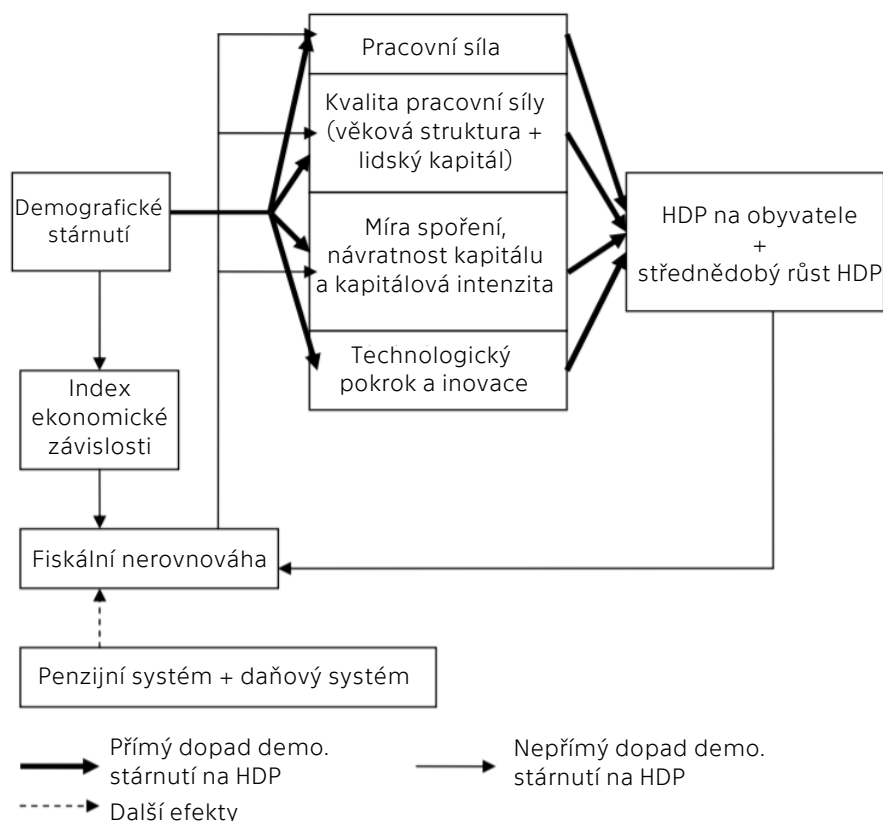
Současně s úbytkem ekonomicky aktivních obyvatel bude v souvislosti s demografickým stárnutím čím dál vyšší poptávka po službách sociální a zdravotní péče. Pokud se nezačne počet osob zaměstnaných v tomto oboru zvyšovat, poroste počet osob připadajících na jednoho zaměstnance, což může vést ke zhoršení kvality péče (Šimková, 2014). Této problematice ve své studii věnuje i Buckner a kolektiv, kteří popisují, že z důvodu očekávání nárůstu počtu velmi starých osob (90+ let) se předpokládá rostoucí potřeba pečovatelské péče, včetně domácí péče nebo osobních asistentů (Buckner, a další, 2013). Lze předpokládat, že zajištění dostatečných lidských zdrojů nejen pro oblast sociální a zdravotní péče bude jeden ze zásadních problémů.

Demografické stárnutí je tedy silně provázáno přímo i nepřímo s celkovým ekonomickým výkonem, skrze pracovní sílu a její kvalitu, technologický pokrok a inovace, penzijní systémy, index ekonomického zatížení atd., vybrané vazby zobrazuje graf 2.

Co se týká situace Česka, Smrčka a Arltová (2012) uvádějí, že pokles počtu pracovních sil bude mít různé dopady na různá odvětví. Předpokládají, že změna demografického složení a počtu obyvatel, ač budou do značné míry zmírněny kladným migračním saldem, povedou k výrazným změnám složení ekonomiky. Dle autorů, nedostatek pracovních sil bude nutit místní podniky k přesunutí výroby do zahraničí (minimálně 30 % produkce), což způsobí rozdíl mezi HDP a HNP. Zásadní problém pak autoři spatřují v oblasti inovací, jelikož jejich zdrojem jsou zejména osoby mezi 20 a 35 lety jejichž počty se poměrově i absolutně sníží (Smrčka a Arltová, 2012).

Z výše uvedeného vyplývá, že připravenost na nadcházející demografické změny bude pro udržitelnost měst klíčová, je proto velmi důležité věnovat se návrhům opatření skrze strategické plánování ke zmírnění nežádoucích dopadů demografického stárnutí na trh práce.

Graf 2: Hlavní vazby demografického stárnutí na celkový výkon ekonomiky

Zdroj: Carone a další, 2005, **Překlad a úprava:** vlastní

1.3.2 Migrace

Budoucí objem migrace je závislý na vývoji celé řady „push“ a „pull“ faktorů, který se do určité míry nedá předvídat a je proto velmi těžko odhadnutelný. Ve vyspělých státech dlouhodobě převažuje ekonomická migrace a obecně se předpokládá, že i nadále budou mít obyvatelé z chudších zemí tendenci stěhovat se do bohatších zemí. Zároveň ale ve vyspělých státech roste obava z kulturních, náboženských a sociálních rozdílů a imigrantům jsou tak podmínky migrace stěžovány (Smrčka a Arltová, 2012). O migraci se v současné době mluví spíše jako o problému, který je potřeba řídit a redukovat, i proto je velmi obtížné odhadovat budoucí objemy migrace do bohatších zemí a i to, zda tyto objemy dokážou pokrýt potřebnou pracovní sílu. K tomuto předpokladu bude navíc přispívat očekávané blížící se období demografického stárnutí i v nyní méně vyspělých státech zejména Afriky, je tedy možné, že i v těchto státech bude v budoucnu nedostatek pracovních sil a migrace do vyspělých zemí se sníží (tamtéž).

Dalším problémem týkajícím se migrace je nedostatečná kvalita vzdělání a odbornost migrantů, kteří jsou proto těžko využitelní v složitějších ekonomických odvětvích (Smrčka a Arltová, 2012). Bijak a kolektiv (2007) se domnívají, že vyšší počet imigrantů a vyšší ekonomická aktivita mohou zpomalit negativní ekonomické důsledky demografického stárnutí, nicméně pokud nedojde ke zvýšení porodnosti, situace bude i nadále vážná.

Co se týká vnitrostátní migrace, Praha dlouhodobě zaznamenává kladný počet příchozích mladých a ekonomicky aktivních osob. Dá se tedy předpokládat, že zejména vnitrostátní migrace a migrace z vyspělých zemí by mohla mít kladný vliv na dopad demografického stárnutí ve městě Praha, více se analýze migrace v Praze věnuje kapitola 1.4.

Nicméně je důležité zmínit také migraci uvnitř Prahy, zejména pak problematiku pražských sídlišť. Tyto vysoce unifikované bytové výstavby byly od 50. let 20. stol. dominantní výstavbou ve větších městech a někdy i jedinou formou dostupného bydlení pro mladé domácnosti (Maier, 2003). Zájem o ně začal opadat od 80. let, a naopak byl tento styl výstavby často kritizován odborníky i širokou veřejností. Z mnoha stran byly vysloveny obavy o degradaci a neudržitelnost oblastí s těmito stavbami. V socialistických sídlišťích žije přibližně třetina české populace, v Praze se tento podíl zvyšuje na 40 % (tamtéž), a věková struktura jejich obyvatel je značně nevyvážená.

V době svého vzniku na sídlišťích dominovaly mladé rodiny s dětmi, sídliště byla často přeplněná, s nedostačující infrastrukturou a kapacitou školských zařízení. Přeplněná kapacita sídlišť také později způsobovala odchod nově vznikajících mladých rodin do jiných lokalit. Tím se věková struktura mnoha sídlišť přestala diverzifikovat a nyní hrozí, že se tyto oblasti stanou sousedstvím seniorů. Navíc v těchto oblastech trend demografického stárnutí probíhá intenzivněji, než je celopražský průměr (Němec, a další, 2015).

Vzhledem k vysokému počtu osob žijících na sídlišťích, závažnosti trendu stárnutí a jejich malé věkové diferenciaci, je nutné se problematice migrace věnovat a skrze městské plánování upravit okolí rychle stárnoucích sousedství tak, aby byla pro své obyvatele vyhovující a zároveň atraktivnější pro co nejširší sociální i věkové skupiny obyvatel.

1.3.3 Penzijní systémy

Mohlo by se zdát, že penzijní systémy jsou problematikou státu a chod měst nijak zvláště neovlivní. Nicméně, strategické plánování by mělo počítat s možnými změnami i v rámci penzijních systému, protože tato oblast bude demografickým stárnutím populace silně zasažena a města by měla být připravena na možné změny reagovat.

Současný český penzijní systém je od roku 2014, kdy byl ukončen II. pilíř důchodového spoření, tvořen dvěma pilíři, a to I. základním povinným dávkově definovaným pilířem důchodového pojištění a III. pilířem doplňkového penzijního spoření a připojištění (Ministerstvo financí ČR, 2018) (Mladá fronta a. s., 2020). Ekonomicky aktivní osoby tedy financují penze osob v důchodovém věku. Průběžný systém financování (PAYG) je často ve stárnoucí populaci, kde dochází ke snižování počtu pracujících a roste počet osob v důchodovém věku, ekonomy popisován jako dlouhodobě neudržitelný (např. Bijak, a další, 2007).

Bonoli a Shisikhawa (2005), kteří porovnávají dopady demografického stárnutí populace v zemích s různými druhy penzijních systému, spatřují v konceptu důchodové pojištění nejvíce kontroverzní a neřešitelný problém. Dochází zde totiž k protichůdným potřebám a tlaku na snížení penzí a zároveň silnému odporu vůči takovému kroku (Bonoli, a další, 2005). Penze v těchto zemích, kam spadá i Česká republika, je velmi citlivá na změny ve věkové struktuře, zejména na podíl penzistů na ekonomicky aktivní obyvatele.

Jako řešení se tak nabízí možnost změny hranice důchodového věku. V rámci strategického plánování měst by proto měla být podporována připravenost na možný nárůst starších osob, které budou stále ekonomicky aktivními. V České republice bylo v roce 2011 prosazeno v rámci důchodové reformy postupné zvyšování důchodového věku i nad hranici 65 let, nicméně v roce 2017 byl opětovně zaveden věkový strop odchodu do důchodu na 65 let (Hovorka, 2017). Důchodový věk je stanoven tak, aby dle naděje dožití při narození, dosahovala očekávaná doba strávená v důchodu čtvrtinu celkového života, proto by se věková hranice odchodu do penze měla každých pět let přezkoumávat na základě střední délky života (Aktuálně.cz, 2020).

Tomeš (2005) upozorňuje na to, že i když je mezi stárnutím populace a věkem odchodu do důchodu úzký vztah, v minulosti se často vyvíjely opačně. Docházelo tedy k tomu, že se důchodový věk se zvyšující se nadějí dožití při narození snižoval. Již v roce 1997 na tento paradox upozornili autoři Gruber a Wise, kteří uvádějí, že se v době publikace jejich studie silně snížila pracovní participace mužů ve věku 60–64 let, což dále zvyšuje tlak na finanční stabilitu důchodových systémů (Gruber a Wise, 1997).

Tomeš (2005) dále ve své studii tvrdí, že problém demografického stárnutí není v počtu starých osob, ale v počtu nepracujících osob. Klade tedy obrovský důraz na tvorbu hospodářské politiky, protože nastavení penzijního systému dělá ze starých lidí důchodce (Tomeš, 2005). Toto tvrzení se ovšem může zdát poměrně povrchní, protože je velmi důležité zohlednit vývoj struktury ekonomik jednotlivých zemí a také zdravotní i fyzické schopnosti starších osob.

Artlová a Smrčka (2012) v tomto kontextu zdůrazňují odlišný dopad demografického stárnutí obyvatel na ekonomiku, kde je tvorba HDP založena z větší části na službách než na výrobních odvětvích, od zemí, kde je větší část HDP tvořena výrobou než službami. Důvodem rozdílných dopadů demografického stárnutí na odlišné ekonomiky je předpoklad, že při přesunutí důchodového věku nad 65 let, se této situaci lépe přizpůsobí ekonomika založená z větší části na sektoru služeb, jelikož i starší lidé budou fyzicky schopni tuto práci vykonávat. Naopak ve výrobě, u profesí, kde je nutná fyzická a manuální zdatnost a vytrvalost, bude adaptibilita starších zaměstnanců značně těžší. Při změně důchodového věku je tedy třeba zohlednit fakt zdravotních limitů (Smrčka a Artlová, 2012).

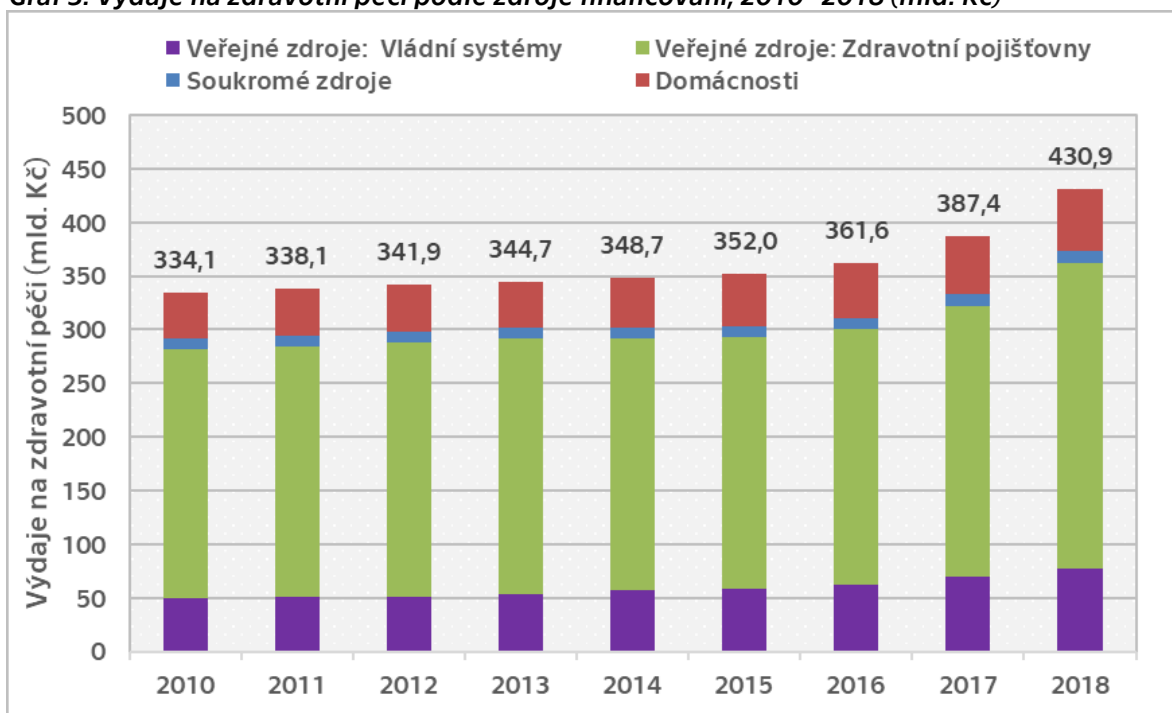
1.3.4 Zdravotní a sociální péče

Demografické stárnutí a požadavky i výdaje na zdravotní a sociální péči jsou silně spjaty. Zmírnění dopadů demografického stárnutí na tuto oblast je velmi komplikované, nicméně vhodným strategickým plánováním měst a silnou podporou zdravého aktivního života svých obyvatel, nehledě na věk, mohou města v delším časovém měřítku ke snížení těchto dopadů přispět.

Česká zdravotní péče je financována ze tří základních zdrojů definovaných mezinárodní klasifikací OECD z roku 2011, a to z veřejných zdrojů, soukromých zdrojů a přímých plateb domácností. Mezi veřejné zdroje řadíme prostředky získané z povinného zdravotního pojištění a veřejných rozpočtů, tedy státního rozpočtu a zdroje z krajských a obecních rozpočtů. Soukromé zdroje (bez přímých plateb domácností) jsou tvořeny zdroji ze soukromých zdravotních pojištění, neziskových organizací a závodní preventivní péče. Poslední složkou jsou pak přímé výdaje domácností (ČSÚ, 2020).

Celkové výdaje na zdravotní péči mají rostoucí tendenci. Od roku 2010 do roku 2018 tyto výdaje vzrostly téměř o 100 miliard Kč, konkrétně z 334,1 miliard Kč v roce 2010 na 430,9 miliard Kč v roce 2018 (graf 3). Nejvyšší část výdajů dlouhodobě pokrývají prostředky z veřejného zdravotního pojištění, které spolu se zdroji vládních systémů (státní rozpočet, krajské a obecní rozpočty) tvoří přes 80 % všech financí vynaložených do zdravotní péče v ČR (ČSÚ, 2019b).

Graf 3: Výdaje na zdravotní péči podle zdroje financování, 2010–2018 (mld. Kč)

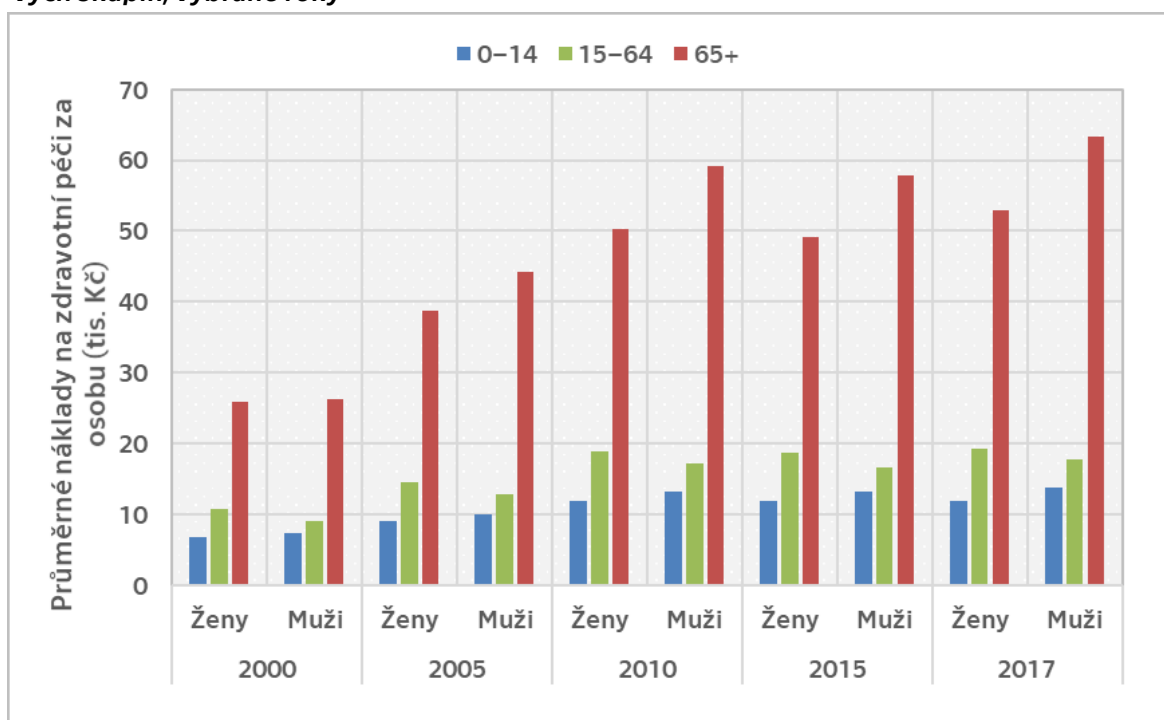

Zdroj dat: ČSÚ, 2019b, **Zpracování:** vlastní

ČSÚ nezveřejňuje celkové výdaje na zdravotní péči dle věkových skupin, nicméně veřejně jsou dostupná data výdajů zdravotních pojišťoven, které tvoří největší část celkových výdajů (graf 4). Dlouhodobě jsou průměrné výdaje zdravotních pojišťoven na

jednoho pojištěnce staršího 65 let několika násobně vyšší než na pojištěnce z mladších věkových skupin (graf 4). V roce 2017 činily průměrné náklady zdravotních pojišťoven na jednu osobu 65 let a starší 58 132 Kč (konkrétně pro ženu: 52 943 Kč, muže: 63 322 Kč), pro osobu ve věku 15–64 let tyto náklady byly v průměru 18 508 Kč (žena: 19 234 Kč, muž: 17 782 Kč) a pro jednu osobu z nejmladší věkové skupiny, tedy 0–14 let, pouze 12 847 Kč (žena: 11 946 Kč, muž: 13 749 Kč) (graf 4).

Graf 4: Průměrné výdaje zdravotních pojišťoven na jednoho pojištěnce podle pohlaví a věkových skupin, vybrané roky

Zdroj dat: ČSÚ. 2019b, **Zpracování a výpočet:** vlastní

Rostoucí tendence nákladů na zdravotní péči se obecně předpokládá i do budoucna. Jedním z důvodů může být i pokrok v medicíně a vyšší kvalita zdravotnické péče, které vedou k prodlužování délky života i velmi nemocných starších pacientů, kteří bývají nemocní dlouhodobě nebo chronicky a výdaje na jejich zdravotní péči jsou tak dlouhodobě vysoké. Polder s kolektivem ve své studii (2002) vysvětlují, že technologický pokrok sice snižuje náklady na zdravotní péči u mladších věkových skupin populace, což je ale kompenzováno vzrůstajícím počtem chronicky nemocných pacientů, kteří potřebují nákladnou dlouhodobou péči (Polder, a další, 2002). Nové technologie u starších pacientů znamenají zvýšený počet lékařských zákroků z důvodu zlepšení diagnostiky a odhalení onemocnění, které potřebují lékařskou péči, a tak jsou spojeny s dalšími náklady (tamtéž).

Rostoucí budoucí potřebu zdravotní a sociální péče potvrdili ve své studii i Buckner a další (2013), a to zejména z důvodu signifikantního nárůstu osob s křehkým zdravím, dlouhodobými onemocněními (např. demence, duševní onemocnění nebo cukrovka) a dlouhodobě nemocných v důsledku srdečních chorob nebo cévní příhody mozkové (Buckner, a další, 2013).

1.3.5 Dostupnost bydlení

Vlivem přechodu od tradičního, přes moderní k postmodernímu pojetí rodiny, došlo k přerušení silných mezigeneračních vazeb. Závazky a povinnosti vůči rodině a s nimi zodpovědnost za péči o starší členy rodiny se staly spíše dobrovolnou, a ne tak častou aktivitou. Postmoderní společnost je vysoce individualizovaná a starší generace se již nemohou na rodinnou pomoc ve stáří spoléhat.

Vhodným strategickým plánováním a bytovou politikou mohou města silně ovlivnit dostupnost, kvalitu i celkovou atraktivnost bydlení. Je proto velmi důležité, aby se města této problematice ve svých strategických a územních plánech aktivně a důkladně věnovala.

V kontextu stárnoucí populace je nezbytné zmínit možnosti bydlení hned z několika úhlů pohledu, a to z pohledu finanční náročnosti nákladů spojených s bydlením pro osoby v penzi, pak z pohledu mechanické dostupnosti pro starší osoby se sníženou mobilitou, a nakonec chybějících kapacit v domovech pro seniory.

Dle Bucknerové s kolektivem (2013) má bydlení zásadní roli pro umožnění kvalitního a nezávislého života ve starším věku. V investicích do bydlení se zvážením potřeb starších osob pak autoři vidí nástroj ke snížení potřeb zdravotní i sociální péče (Buckner, a další, 2013). Sýkorová (2012) ve své studii zmiňuje, že senioři sami usilují o soběstačnosti a nezávislost v rámci zdravotních a fyzických možností a finančních zdrojů (Sýkorová, 2012). Město by proto mělo pomoci efektivního směřování svých zdrojů cílit na podporu seniorů v soběstačném, nezávislém a kvalitním životě i v pokročilém věku.

Odchod do penze je obecně provázán se značným finančním propadem a senioři se tak často potýkají s problémy hrazení nákladů základních potřeb, jako jsou právě náklady na bydlení (Sýkorová, a další, 2014) (Vohralíková a Rabušic, 2004), i když většina seniorů pobírá důchody vyšší, než je stanovené životní minimum (Sýkorová, a další, 2014). Se zvyšující se životní úrovní a s ní spojenými náklady se dá předpokládat, že penzijní systémy nebudou v dostatečné míře pokrývat nároky seniorů, proto je důležité zdůraznit potřebu tvorby úspor na vlastní stáří u nyní ještě ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Aby mohly být starší osoby soběstačné, je nutné k tomu přizpůsobit také podmínky okolí ve městech a obcích (Sýkorová, 2012). V kontextu důsledků demografického stárnutí se dá předpokládat jistý tlak na vybudování komplexní infrastruktury, zajištění bezpečného okolí, budování bezbariérových přechodů a přístupů ve městech, dále také na všeobecnou a dostatečně distribuovanou občanskou vybavenost obcí a měst (i městských částí). Při podpoře samostatnosti starších osob, kde je žádoucí, aby tyto osoby mohly zůstat ve svém dlouhodobém bydlišti, na druhé straně vyvstává otázka nedostatečných kapacit a možností bydlení pro mladé rodiny právě z důvodu setrvaní starých osob v městských bytech, což může vést k mezigeneračnímu napětí.

I přes kladený důraz na soběstačný život starších lidí bude nutné připravit dostatečnou kapacitu alternativ bydlení pro nesoběstačné starší osoby formou institucionální sociální péče, tedy domovů pro seniory (Svobodová, 2010), jejichž kapacity jsou již v současnosti nedostačující (Průša, 2011). Chybějící kapacity jsou z části kompenzovány péčí v léčebnách pro dlouhodobě nemocné a ambulantními nebo terénními sociálními službami, nicméně pouze v omezeném měřítku (tamtéž). V kontextu procesu demografického stárnutí může být nedostatečná kapacita institucionální péče pro nesoběstačné starší osoby závažný problém.

1.3.6 Společenský život a mezigenerační konflikt

Dle již zmíněných důsledků měnící se struktury populace by se mohlo zdát, že senioři jsou hrozbou pro blaho státu a přítěží pro pracující obyvatelstvo. Právě v tomto tónu bývá demografické stárnutí často předkládáno médiu, což může vést k budování negativních stereotypů a názorů na seniory. Je proto nutné, aby města vhodným uspořádáním a úpravou veřejného prostoru podporovala mezigenerační setkávání a posilovala tak komunitní vztahy a sociální soudržnost.

Již v roce 2011 podle výzkumu Eurobarometer prováděným ve 27 členských zemích EU a pěti zemích mimo EU vyšlo najevo, že Česká republika je jednou ze zemí s nejvíce negativním postojem vůči starším lidem. Více než polovina dotazovaných Čechů vnímá osoby starší 55 let negativně (Eurobarometer, 2012), tedy jako osoby, které již nemají společnosti jak přispět a představují zátěž pro státní rozpočet. Jistým zdrojem nevráživosti vůči seniorům také může být dříve zmíněný nedostatek bytů pro mladší věkové skupiny. Efektivní městské plánování a podpora různých forem bydlení, jako je sociální bydlení, spolubydlení různých generací (např. senioři a studenti), nebo atraktivní vybavenost monotónních čtvrtí, může napomoci častějšímu setkávání a většímu vzájemnému pochopení a solidaritě mezi generacemi (viz praktická část této práce).

Zakotvené předsudky a pohled na starší lidi jako pasivní, bez jakékoli sociální role a významu pro společnost, mohou vést k mezigeneračním konfliktům a představují hrozbu pro přechod ke společnosti, kde budou starší osoby stále početnější skupinou obyvatel (Sokačová, a další, 2014). Je tedy nutná změna obecného pohledu na stáří a roli starších osob ve společnosti. V souvislosti se stereotypy a předsudky se také často hovoří o věkové diskriminaci neboli ageismu. Tento pojem byl poprvé použit v souvislosti se segregační bytovou politikou v roce 1968 americkým psychiatrem Robertem Butlerem (Vidovičová, 2006). V současnosti bývá používán zejména v souvislosti starších osob v zaměstnání, které jsou svými mladšími kolegy vnímány jako méně výkonné (tamtéž). Podpora budování mezigeneračních vztahů vhodným plánováním a přizpůsobením města a jeho veřejných prostor může dojít k postupnému snížení věkové diskriminace, proto by se měla města zaměřit i na tuto oblast dopadu demografických změn.

Vohralíková a Rabušic ve své publikaci ale tvrdí, že analýza mezigeneračních vztahů ukazuje, že i přes odlišné historické zkušenosti, hodnoty a postoje, by starší osoby neměly stát na okraji sociálních vazeb a jsou pevnou součástí společnosti (Vohralíková a Rabušic, 2004). Autoři tak v aktivním zapojení seniorů v rodině vidí rozvoj mezigeneračních vztahů a podporu plnohodnotného a smysluplného stáří.

I přes negativní vnímání procesu stárnutí populace je nutné zdůraznit, že je důsledkem pozitivního vývoje socio-ekonomických i politických aspektů, které vedly a nadále vedou ke zlepšení zdravotní péče, kvality života i životního stylu a tím následně i k prodlužování naděje dožití při narození. Ke správnému fungování společnosti a budoucímu zapojení starších osob nejen do pracovního režimu, je nutné mimo jiné změnit celkové vnímání a pohled na seniory tak, aby byli motivováni a podporováni k sociální participaci.

Struktura a kvalita města silně ovlivňuje společenský život. Vhodnými nástroji strategického a územního plánování mají města do určité míry moc podpořit sociální kohezi a jednotu městských obyvatel. Je proto velmi důležité, aby se na tuto problematiku kladl ve strategickém plánování silný důraz.

1.4 Demografie hlavního města Prahy

Aby bylo město připravené na budoucí situaci, je nezbytné mít v povědomí populační vývoj svých obyvatel. Tato podkapitola se proto věnuje vlastní demografické analýze vývoje hl. m. Prahy.

Statistická data jsou čerpána z ČSÚ, konkrétně se jedná o veřejně přístupná data z delších časových řad „*Věkové složení obyvatelstva Prahy 1961–2018*“, pro analýzu historického vývoje, prognózovaná data jsou pak získávána z „*Projekce obyvatelstva v krajích ČR – do roku 2070*“.

1.4.1 Populační vývoj od roku 2000 do současnosti

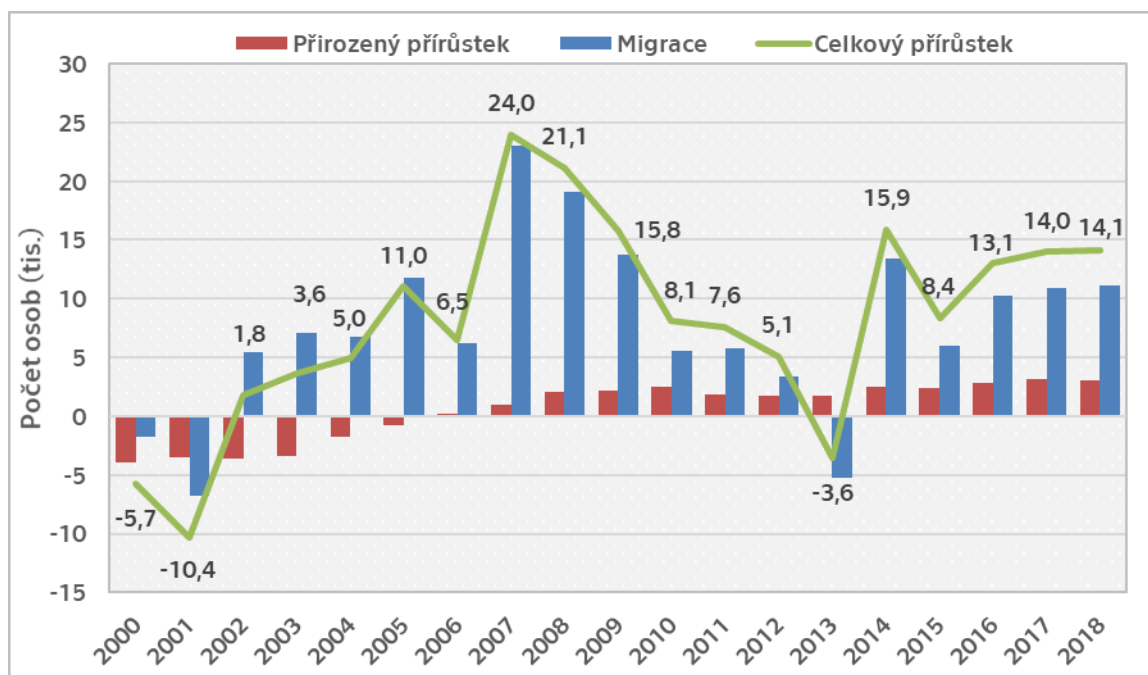
Aby bylo možné pozorovat pravidelnosti a trendy ve vývoji obyvatelstva, je nutné analyzovat delší časovou řadu. V této diplomové práci se tak konkrétně jedná o období od roku 2000 do roku 2018 (vždy k 31. lednu), tedy do posledních publikovaných dat ČSÚ v době vzniku této práce.

Praha je ekonomické centrum celé republiky a je velmi atraktivní destinací pro vnitrostátní ale i mezinárodní migraci (graf 5). Počet jejích obyvatel se tak dlouhodobě zvyšuje. Ve sledovaném období pozorujeme pouze dvě období poklesu absolutního počtu obyvatel. První období úbytku je zřetelné hned na počátku sledovaného období, tedy v roce 2001 (graf 5), které má ve skutečnosti přesah až do roku 1995, kdy se právě v tomto období snížila porodnost a vzrostl počet vystěhovalých obyvatel za administrativní hranice města, a to z toho důvodu, že bytová výstavba stagnovala a stavěly se rodinné domy v přilehlých obcích (Brabec, 2015).

Do roku 2010 následovalo opětovné období růstu pražského obyvatelstva zejména díky příspěvku zahraničních imigrantů, mírného zvýšení porodnosti a mírně klesající míře úmrtnosti. V kontextu migrace je důležité zdůraznit metodickou změnu SLDB od roku 2001, kdy se do celkového počtu obyvatel začali započítávat i cizinci s dlouhodobým pobytem (nad 90 dní) a ne pouze cizinci s trvalým pobytem (ČSÚ, 2011), což mělo na absolutní počet obyvatel významný vliv. V roce 2007 tak celkový přírůstek obyvatelstva dosahoval téměř 24 tisíc, na čemž se v naprosté většině podílela migrace (migrační saldo: 22 984, přirozený přírůstek: 987). Období od roku 2002 do roku 2010 nebylo charakteristické pouze růstem počtu obyvatel, jednalo se také o období vysokého ekonomického růstu a stavebního rozvoje, které vrcholilo v roce 2008, tedy až do příchodu celosvětové ekonomické krize.

Následný ekonomický pokles a útlum bytové výstavby měly vliv na mírné kolísání počtu obyvatel mezi lety 2011 a 2013 (graf 5) (Brabec, 2015). V roce 2011 proto Praha měla méně obyvatel, nežli v roce 2009 (2009: 1 249 026 obyv.; 2011: 1 241 664 obyv.), což ale podpořila korekce počtu obyvatel Prahy při SLDB v roce 2011. Od roku 2014 až do současnosti počet pražských obyvatel rostl spolu se silnou ekonomikou, velmi nízkou nezaměstnaností a rostoucími průměrnými mzdami (Brabec, 2019). Ve sledovaném období počet obyvatel celkově vzrostl o téměř 130 tisíc, a to konkrétně z 1 181 126 obyvatel v roce 2000, na 1 308 632 v roce 2018 (graf 5).

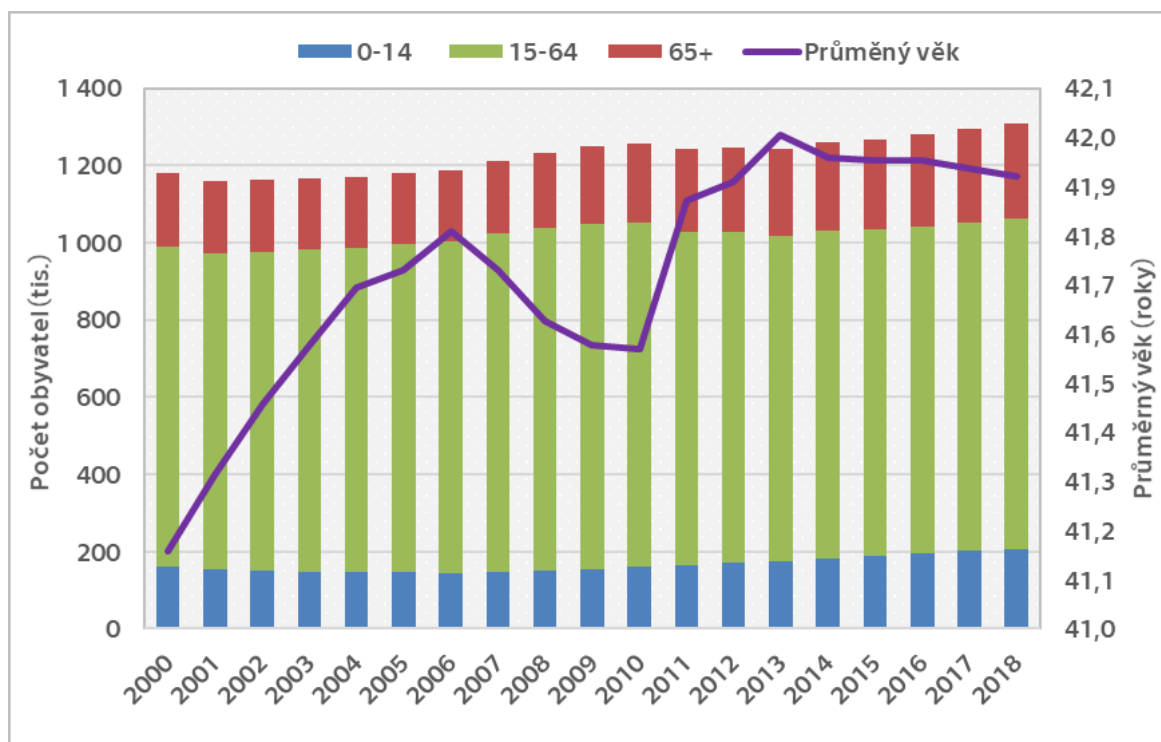
Graf 5: Přírůstek/úbytek počtu obyvatel hl. m. Prahy, 2000–2018

Zdroj dat: ČSÚ, 2010, ČSÚ, 2019d, **Zpracování:** vlastní

V kontextu demografického stárnutí je důležité zmínit populační vývoj dle širších věkových skupin. Jak je z grafu 6 patrné, počet obyvatel ve věku 65+ let má v porovnání s dětmi a ekonomicky aktivními nejrychleji rostoucí charakter. Průměrný věk se i přes svůj kolísavý průběh, který byl způsoben zejména migrací ekonomicky aktivního obyvatelstva a následně i mírným zvýšením porodnosti od roku 2014, v pozorovaném období zvýšil o 0,7 let, konkrétně ze 41,2 let v roce 2000 na 41,9 let v roce 2018 (graf 6).

Graf 6: Věkové složení obyvatelstva Prahy k 31.12. a průměrný věk, 2000–2018

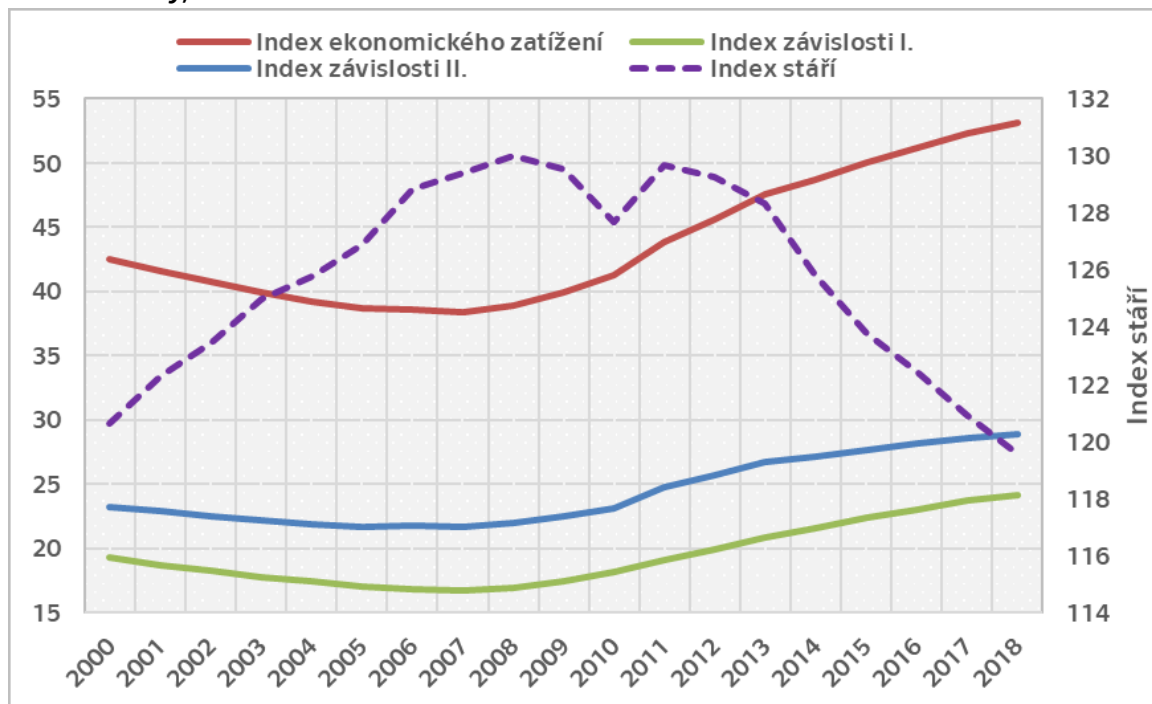
Zdroj dat: ČSÚ, 2019a, **Zpracování:** vlastní

Z grafu 7 je patrné, že index ekonomického zatížení, index závislosti dětské složky na ekonomicky aktivním obyvatelstvu (index závislosti I.) i index závislosti seniorů na ekonomicky aktivním obyvatelstvu (index závislosti II.) mají od roku 2008 rostoucí tendenci. V rámci sledovaného období index ekonomického zatížení vzrostl ze 43 neekonomicky aktivních, tedy dětí (0–14 let) a seniorů (65+ let), připadajících na 100 ekonomicky aktivních osob (15–64 let) v roce 2000, na 53 v roce 2018.

Index závislosti seniorů na ekonomicky aktivním obyvatelstvu (index závislosti II.) je po celé sledované období vyšší, než index závislosti dětské složky (index závislosti I.), jinými slovy na ekonomicky aktivní obyvatelstvo připadá více seniorů než dětí, v průměru je tento rozdíl přibližně pět osob (graf 7).

Index stáří, tedy podíl osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0–14 let, má od roku 2012 klesající tendenci, dokonce je na konci pozorovaného období nižší než v roce 2000 (2000: 121; 2018: 120). Tento pokles je způsoben částečným obnovením porodnosti, zvyšuje se tak počet dětí ve věku 0–14 let, nicméně stále na 100 dětí připadá 120 seniorů.

Graf 7: Indexy, 2000–2018

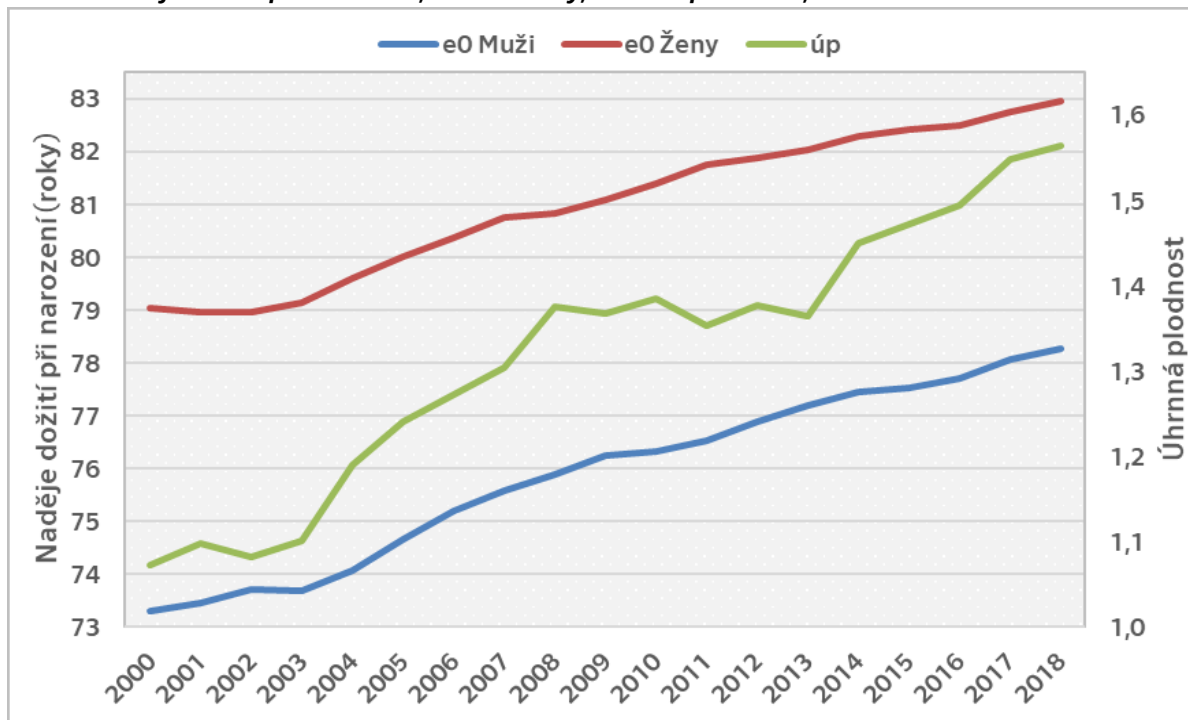

Poznámka: Index ekonomického zatížení = počet dětí ve věku 0–14 let a počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15–64 let, Index závislosti I = počet dětí ve věku 0–14 let na 100 osob ve věku 15–64 let, Index závislosti II = počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15–64 let, Index stáří = počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0–14 let

Zdroj dat: ČSÚ, 2019a; **Zpracování:** vlastní

V tomto kontextu je pak relevantní zmínit i vývoj naděje dožití při narození a úhrnné plodnosti. Jak je z grafu 8 patrné, naděje dožití při narození neboli střední délka života se u obou pohlaví po celé sledované období zvyšuje. U žen střední délka života od roku 2000 (79 let) do roku 2018 (83 let) vzrostla o čtyři roky. U mužů byl nárůst ještě vyšší, a to pět let (2000: 73 let; 2018: 78 let), což mírně snížilo rozdíl mezi pohlavími z šesti let v roce 2000 na pět let na konci sledovaného období. Úhrnná plodnost, tedy počet dětí na jednu ženu v reprodukčním věku (15–45 let) během celého období kolísavě roste, přesto ale zůstává pod hranicí prosté reprodukce (tj. 2,1 dětí na jednu ženu), která představuje hranici zachování populace. V roce 2018 se narodilo jedné ženě průměrně 1,57 dětí (graf 8).

Graf 8: Naděje dožití při narození, muži a ženy, úhrnná plodnost, 2000–2018

Poznámka: $ú_p$ = úhrnná plodnost, e_0 = naděje dožití při narození (střední délka života)

Zdroj dat: ČSÚ, 2010; ČSÚ, 2019d; **Zpracování:** vlastní

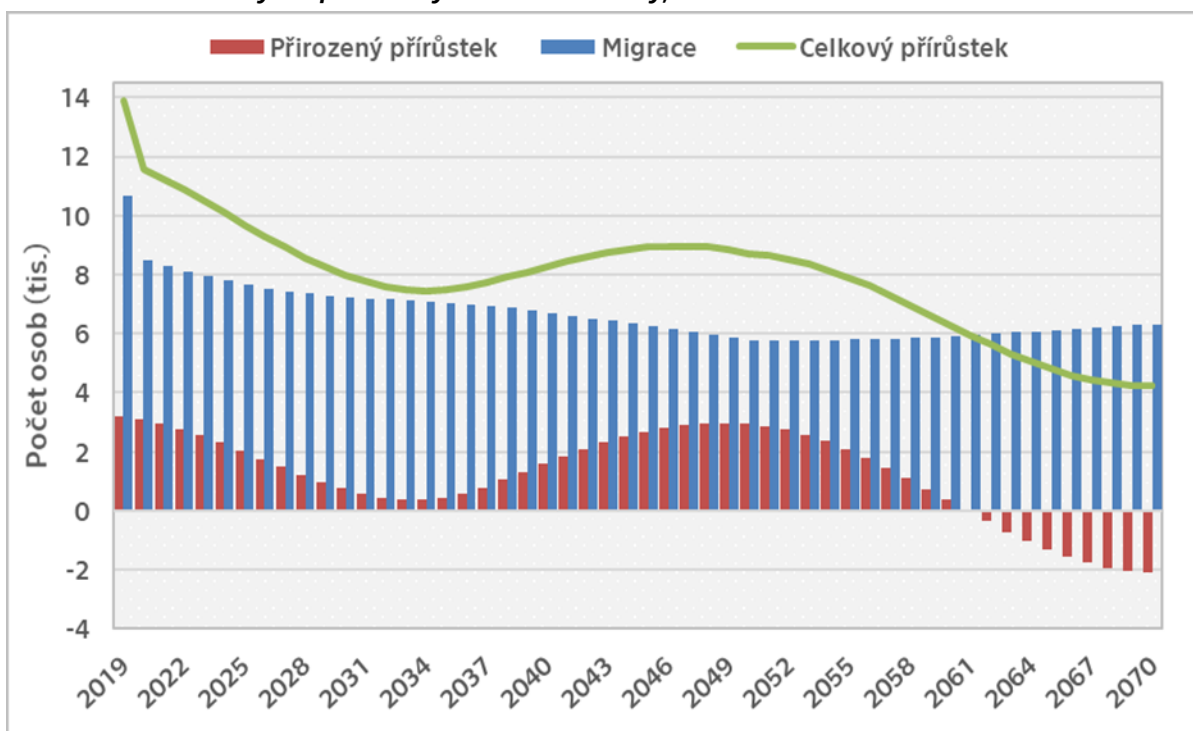
1.4.2 Prognózovaný budoucí vývoj do roku 2070

ČSÚ ke konci roku 2019 zveřejnilo „Projekci obyvatelstva v krajích ČR – do roku 2070“ (vždy k 1.1. daného roku), jedná se tedy v současnosti o nejnovější projekci obyvatelstva, proto by měla budoucí vývoj předpovídat nejpřesněji.

Projekce je založená na předpokladu, že mírně poroste úroveň plodnosti ze současné hodnoty 1,57 dítěte na jednu ženu v reprodukčním věku na 1,60 v roce 2050. Dále předpokládá mírný růst průměrného věku matky při porodu ze současných 31,7 let na 32,1 let v roce 2050 (ČSÚ, 2019e). Projekce by měla být spolehlivá do roku 2050, ve více vzdálenějším časovém horizontu již není možné vytvořit spolehlivý předpoklad dalšího vývoje, jelikož se zakládá na reprodukčním režimu žen, které ještě nejsou v současnosti narozeny, a může se tak výrazně lišit od současného (tamtéž).

Celkový přírůstek obyvatelstva by se dle projekce měl v prvních dvanácti letech snižovat vlivem nižšího objemu migrace, ale také poklesem živě narozených dětí. Těch by se mělo narodit nejméně v roce 2031 (graf 9), což může být způsobeno zejména nižším počtem žen v reprodukčním věku (graf 10). Následně by se porodnost měla začít zvyšovat, jelikož se v reprodukčním věku bude nacházet vyšší množství žen, jak je patrné z věkové pyramidy (graf 11).

Graf 9: Přírůstek/úbytek počtu obyvatel hl. m. Prahy, 2019–2070

Zdroj dat: ČSÚ, 2019c; **Zpracování:** vlastní

Je nutné podotknout, že projekce předpokládá jednotný reprodukční režim všech žen, tedy i imigrantek, jejichž důvod migrace bývá mnohdy pracovní (ČSÚ, 2019e). Se zvýšeným přirozeným přírůstkem by tak měl růst i přírůstek celkový, a to přibližně do 50. let.

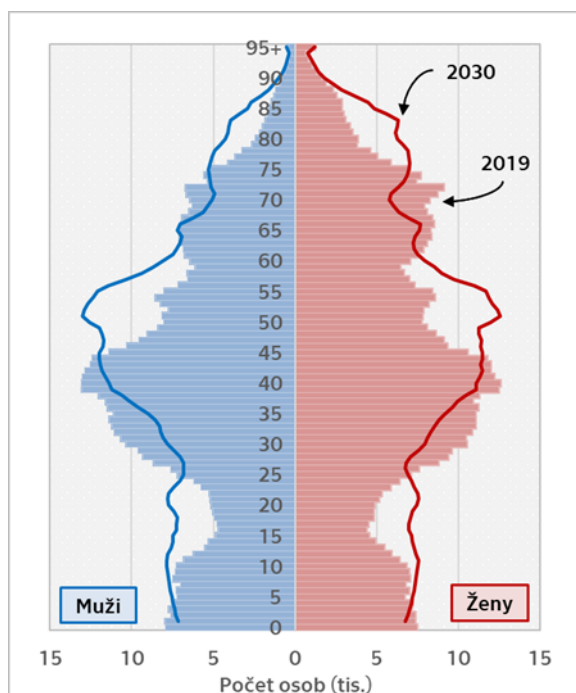
Následně se začne snižovat počet živě narozených dětí a od roku 2060 se předpokládá záporný přirozený přírůstek, tedy převaha zemřelých osob nad počtem živě narozených dětí. Pražská populace tak začne vymírat, což bude ale z části kompenzováno vyšším objemem migrace a celkový přírůstek proto zůstane po celé projektované období kladný (graf 9). To znamená, že celkový počet obyvatel Prahy by se do roku 2070 měl zvýšit o více než 400 tis. osob (tabulka 1).

Tabulka 1: Projekce počtu obyvatel hl. m. Prahy, vybrané roky

Rok	Počet obyvatel celkem	Absolutní počet obyvatel v širších věkových skupinách			Podíl obyvatel v širších věkových skupinách (%)		
		0–14	15–64	65+	0–14	15–64	65+
2019	1 308 632	206 668	854 866	247 098	15,8	65,3	18,9
2030	1 421 551	222 039	932 214	267 298	15,6	65,6	18,8
2040	1 498 693	214 145	984 123	300 425	14,3	65,7	20,0
2050	1 586 293	238 814	966 986	380 493	15,1	61,0	24,0
2060	1 665 079	251 815	975 015	438 250	15,1	58,6	26,3
2070	1 715 733	245 179	1 029 443	441 111	14,3	60,0	25,7

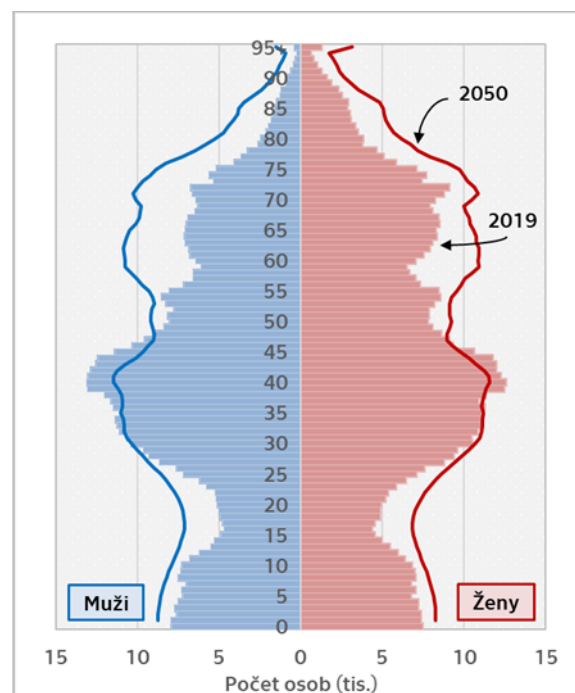
Zdroj dat: ČSÚ, 2019d, **Zpracování:** vlastní

Graf 10: Věková struktura obyvatelstva hl. m. Prahy; muži a ženy, 2019 a 2030

Zdroj dat: ČSÚ, 2019c; **Zpracování:** vlastní

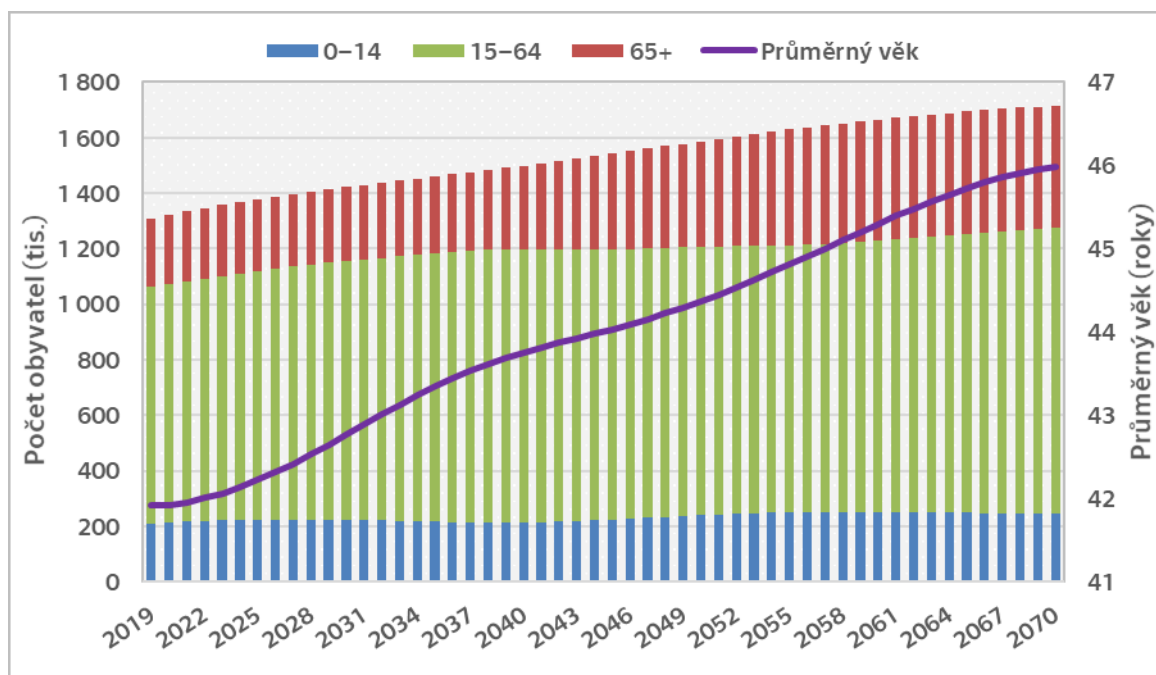
Graf 11: Věková struktura obyvatelstva hl. m. Prahy; muži a ženy, 2019 a 2050

Zdroj dat: ČSÚ, 2019c; **Zpracování:** vlastní

Co se týká věkového složení obyvatelstva, projekce očekává pokles podílu dětské složky (0–14 let) ze současných 15,8 % na 14,3 % v roce 2070, i podílu osob v produktivním věku (15–64 let) v populaci, a to z 65,3 % na 60 % (2070) (tabulka 1). Naopak vzroste podíl osob starších 65 let z 18,9 % v roce 2019 na 25,7 % v roce 2070 (graf 12, tabulka 1). Průměrný věk by se ze současných 41,9 let měl do roku 2070 zvýšit o 4,1 let, tedy na 46 let (graf 12).

Graf 12: Věkové složení obyvatelstva Prahy k 1.1. a průměrný věk, 2019–2070

Zdroj dat: ČSÚ, 2019c; **Zpracování:** vlastní

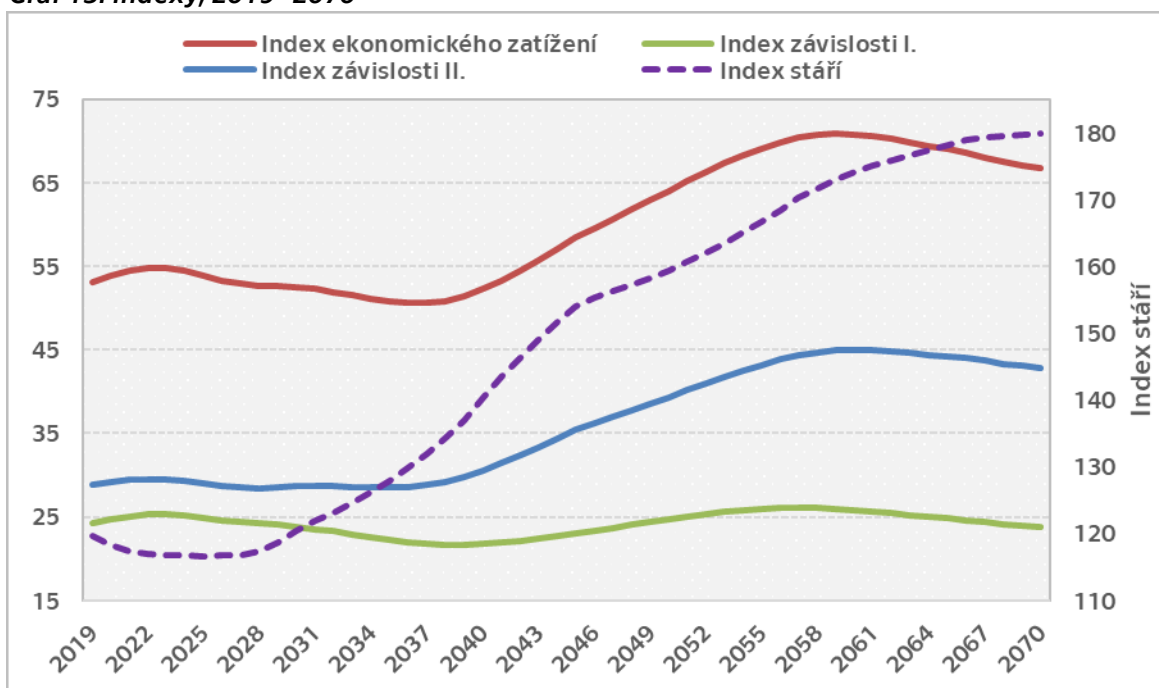
Vývoj procesu stárnutí populace lze pak vyjádřit změnou indexu stáří, závislosti nebo ekonomického zatížení. Index stáří neboli počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí (0–14 let) bude v prvních devíti letech projekce mírně klesat a stagnovat. Od roku 2029 ale již začne růst a do roku 2070 se tak ze současných 120 seniorů na 100 dětí zvýší na 180, tedy o 60 postproduktivních osob na 100 dětí více (graf 13)

Index závislosti dětské složky (Index závislosti I.) v projektovaném časovém horizontu nebude procházet výraznými změnami a počáteční hodnota se nebude od konečné hodnoty téměř lišit. To je způsobeno tím, že podíl dětské a ekonomicky aktivní složky obyvatel se bude měnit jen mírně.

Kde ale výraznější změny nastanou, je index závislosti seniorů. Tento index (index závislosti II.) se ze současných 29 starších osob 65 let na 100 ekonomicky aktivních zvýší o 14 osob. Jinak řečeno v roce 2070 bude připadat 43 seniorů na 100 ekonomicky aktivních osob.

Index ekonomického zatížení se také oproti současné hodnotě zvýší. Svého předpokládaného maxima nabyde na konci 50. let, kdy bude dosahovat hodnoty 71 osob na 100 ekonomicky aktivních. V roce 2070 by měl mírně klesnout na 67, což je o 14 více než je jeho současná hodnota.

Graf 13: Indexy, 2019–2070

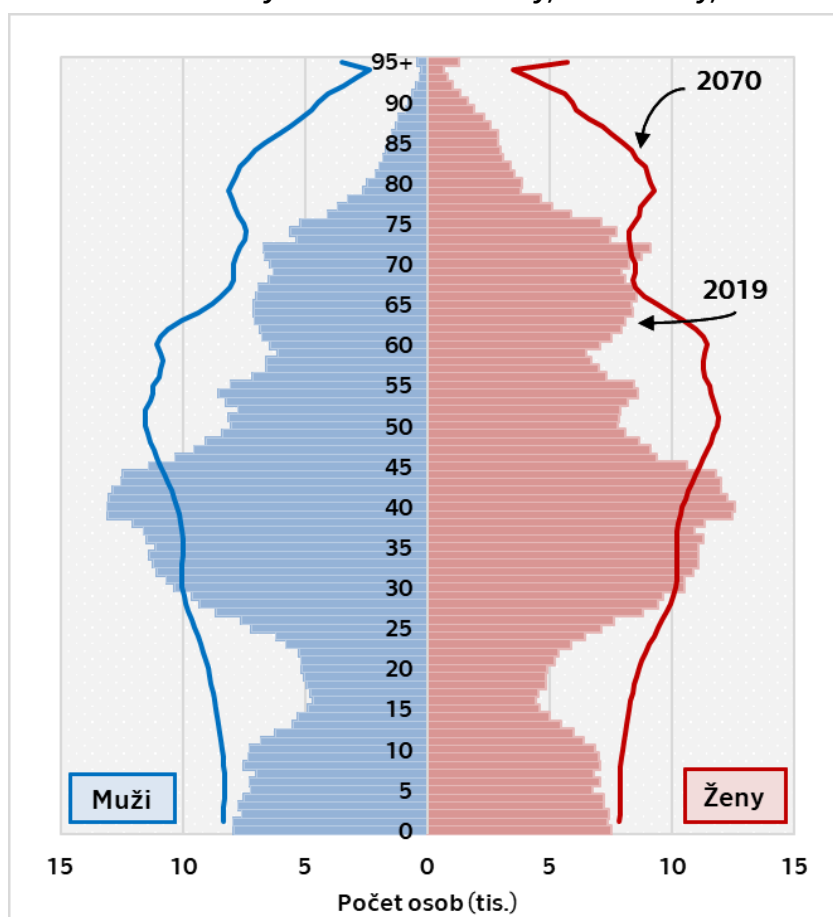

Poznámka: Index ekonomického zatížení = počet dětí ve věku 0–14 let a počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15–64 let, Index závislosti I = počet dětí ve věku 0–14 let na 100 osob ve věku 15–64 let, Index závislosti II = počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15–64 let, Index stáří = počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0–14 let
Zdroj dat: ČSÚ. 2019d, **Zpracování a výpočet:** vlastní

Tyto změny budou způsobeny zejména růstem střední délky života a nízkou hodnotou porodnosti v předešlých letech. Jak je patrné z grafů 10 a 11, po roce 2030 se začne silná generace narozená v 70. letech 20. století dostávat do postreproduktivního věku. V roce 2050 již budou silné generace 70. i 80. let 20. století v důchodovém věku a současně bude ekonomicky aktivní složka populace tvořena naopak slabými generacemi narozenými od poloviny 90. let přibližně do roku 2005, ale i silnějšími generacemi narozenými v pozdějších letech.

V roce 2070 má věková pyramida početně silnější složky obyvatelstva ve vyšších věkových skupinách oproti její základně, kterou tvoří nejmladší osoby (graf 14). Absolutní počet v nejstarší věkové skupině 95 a více let se od roku 2019 do roku 2070 zvýší téměř osmkrát, a to ze současných 1 663 osob na 13 210 osob v roce 2070. Nicméně je důležité zopakovat, že projektovaná věková struktura v roce 2070 má spíše orientační charakter a od reality se může výrazně lišit, jak již bylo zmíněno výše. Silný vliv na věkovou strukturu má samozřejmě i migrace, jejíž odhad do tak vzdáleného časového horizontu je opravdu obtížný a nejistý.

Graf 14: Věková struktura obyvatelstva hl. m. Prahy; muži a ženy; 2019 a 2070

Zdroj dat: ČSÚ. 2019d, **Zpracování:** vlastní

2 Strategické plánování

Slovo strategie má svůj původ v řeckých slovech stratos (vojsko) a agein (vést), využíváno dříve bylo tedy zejména ve vojenském prostředí např. při plánování tažení vojsk za účelem dobytí území. V přeneseném slova smyslu se jedná o detailní plán směřující k dosažení úspěchu v určitých situacích (Cambridge Dictionary, 2020). Plánování je pak jakýsi předpoklad budoucího vývoje k určitému cíli, jehož bude dosaženo pomocí jasně definovaných postupů (tamtéž). Spojení těchto dvou slov, tedy strategické plánování, by se pak podle zmíněných definic dalo považovat za umocnění a zdůraznění slova plánování, jelikož strategie i plán si kladou dlouhodobé cíle, kterých má být pomocí dílčích jasně definovaných činností dosaženo.

V současnosti je toto slovní spojení hojně rozšířeno a využíváno téměř napříč všemi obory, neexistuje tak jednotná definice. V kontextu strategického plánování rozvoje území jde o proces hodnocení současné situace a možných vývojových trendů, stanovení cílů a indikátorů rozvoje, vypracování strategie či plánů k dosažení definovaných cílů a stanovení postupů pro následnou evaluaci výsledků (Půček, 2009). Ani v tomto kontextu se ale jednotné vymezení nalézt nedá. Mezinárodně je nejednoznačnost termínu způsobena odlišnými politickými, právními i kulturními tradicemi každé země, ale ani v českém prostředí neexistuje jednotné chápání, a otevřenost a mnohoznačnost tohoto termínu bývá často diskutována (Ježek, 2015).

Výsledkem strategického plánování je strategický plán, který se v kontextu strategického plánování měst soustředí na budoucnost města. Je chápán jako základní nástroj veřejné správy pro plánování sociálního a ekonomického rozvoje (Perlín, a další, 2006). Strategický plán tak pomáhá městu vyrovnat se s komplexními požadavky doby (Giddens, 2013). Přestože se jedná o klíčový dokument pro dlouhodobé plánování, tvorba strategického plánu je nezávazná, není žádný zákon, který by jeho obsah a náležitosti definoval, a existuje pouze řada obecných metodik a doporučení k tvorbě strategických dokumentů (Ježek, 2015).

Úspěšnost strategického plánu je pak podle Perlína a kolektivu podmíněna naplněním tří základních atributů (Perlín, a další, 2006). Za první: mít povědomí o dosavadním vývoji, současném stavu a struktuře daného územního celku. Za druhé: konkrétně a srozumitelně definovat stav, jakého chceme v budoucnosti dosáhnout, a nakonec za třetí: podrobně naplánovat a popsat způsob, tedy jednotlivé kroky, kterými definovaného stavu docílíme (tamtéž).

2.1 Tvorba strategického plánu

Jak již bylo zmíněno výše, v současnosti neexistuje žádné právní nařízení, jak při tvorbě strategického plánu postupovat, nicméně v českém prostředí vznikla v roce 2012 metodická příručka *Strategické plánování a řízení pro města, obce regiony*, kde autoři Půček a Koppitz poskytují teoretický i metodický podklad pro strategické řízení měst, obcí a krajů.

Autoři zde také definují sedm fází strategického řízení (Půček, a další, 2012):

- a) Správná komunikace, sdílení strategie a respektování principů strategického řízení.
- b) Přijetí rozhodnutí o uplatnění strategického řízení a vytvoření podmínek pro jeho realizaci.
- c) Provedení analýzy (analytická část plánu).
- d) Plánování strategie – návrhové části plánu (vize, cílů, indikátorů, finančních a časových rámců, odpovědností), a to jak pro dlouhodobý plán, tak pro akční plány.
- e) Vytvoření systému strategického řízení (zavedení implementačních pravidel).
- f) Realizace strategického plánu, kontrola a jeho hodnocení.
- g) Ověření trvalého zavedení (projektů, investic, aktivit atd.) a změny plánu.

Při tvorbě strategického plánu je tedy dle autorů doporučeno vycházet z určitých jasně definovaných za sebou jdoucích kroků.

Aby celá tvorba strategického plánu probíhala plynule, je nejprve potřeba jasně definovat a odsouhlasit způsob komunikace uvnitř souboru pověřených osob, ale i směrem ven, tedy k veřejnosti a dosáhnout tak konsenzu s klíčovými aktéry rozvoje. Následně je nutné schválení projektového rámce, jmenování týmu projektu i přidělení rozpočtu. Po těchto dvou krocích následují tři stěžejní kroky, ze kterých jsou výstupem analytická, návrhová a nakonec i implementační část plánu.

Analytická část je založena na důkladné analýze všech platných nejen strategických dokumentů, různých omezení, SWOT analýze atd. V návrhové části plánu je pak definovaná vize, cíle, finanční i časové rámce a odpovědnosti. Implementační část definuje pravidla pro naplnění vize a cílů plánu, výsledkem je tedy schválený strategický plán včetně všech potřebných náležitostí. Následuje již fáze realizační, kdy se strategický plán pomocí implementačních pravidel realizuje. Celý proces uzavírá poslední fáze, což je kontrola trvalého zavedení a v případě potřeby stanovení a provedení potřebných změn (Půček, a další, 2012).

2.2 Strategický plán hl. m. Prahy

Pro Prahu strategický plán vytváří Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy (IPR Praha), který stojí za celým vznikem jejího současného Strategického plánu.

Nynější podoba IPR Prahy vznikla transformací z Útvaru rozvoje hl. m. Prahy v listopadu 2013, což zvýšilo kvalifikaci v oblasti rozvoje (IPR Praha, 2016a). Jelikož se jedná o oficiální dokument pro strategické rozhodování, jsou v celé této kapitole informace čerpány právě ze Strategického plánu hl. m. Prahy, aktualizace 2016 (IPR Praha, 2016b), pokud není uvedeno jinak.

Aktualizovaný Strategický plán hlavního města Prahy z roku 2016 (dále jen Strategický plán) byl připravován jako aplikovaný výzkum s inovativním metodikou a je tvořen třemi celky, a to analytickou částí, návrhovou částí a implementační částí.

2.2.1 Analytická část

Z analytické části, která je zpracovávána oborovými experty, vyplynula pro rozvoj města následující klíčová témata:

- a) lidé (sociální soudržnost),
- b) kultura a kreativita,
- c) ekonomický rozvoj,
- d) mobilita (technická a dopravní infrastruktura),
- e) prostředí města,
- f) správa města.

Hlavní zjištění jsou integrována do čtyř kategorií, a to: silné stránky, problémy, nedostatečně využitá silná stránka (potenciály rozvoje) a výzvy pro rozvoj (tabulka 2). Výsledkem analytické části je tedy obdoba SWOT analýzy, která analyzuje vnitřní prostředí pomocí silných a slabých stránek a vnější faktory pomocí příležitostí a hrozeb. Konkrétní oblasti zařazené do jednotlivých kategorií jsou zobrazeny v příloze 1.

Tabulka 2: Schéma rozdělení hlavních zjištění analytické části

 SILNÉ STRÁNKY HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY = stávající příznivé charakteristiky hlavního města Prahy	 PROBLÉMY V HLAVNÍM MĚSTĚ PRAZE = stávající rizikové a negativní charakteristiky hlavního města Prahy
SILNÉ STRÁNKY NEDOSTATEČNĚ VYUŽITÉ:	 POTENCIÁLY ROZVOJE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY = nedostatečně využitá příznivé charakteristiky hlavního města Prahy (silné stránky), jejichž aktivizace by byla pro město velmi příznivá
 	VÝZVY PRO ROZVOJ HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY = stávající a pravděpodobné budoucí vnější vlivy
- pozitivní vhodné k využití: PŘÍLEŽITOSTI	- negativní nutné k řešení: HROZBY

Zdroj: IPR Praha, 2016b

Zjištění analytické části Strategického plánu jsou komplexní a jako jeden z osmi problémů je definována „**Nepřipravenost Prahy na probíhající demografické změny**“ (tučně v příloze 1). Tato skutečnost potvrzuje důležitost hledání a přípravy dalších opatření na zmírnění nežádoucích dopadů těchto změn.

Na výsledky analytické části dále navazuje návrhová část Strategického plánu.

2.2.2 Návrhová část

Návrhová část je tvořena pěti knihami (příloha 2). *Úvodní kniha* nejprve vykresluje vizi Prahy v roce 2030, které je oporou pět hlavních kvalit, díky kterým bude Praha místem pro smysluplný život a konkurenceschopnou jiným světovým metropolím. Tyto kvality pak představují priority Strategického plánu.

Pěti prioritami Strategického plánu jsou: *Prosperující město, Občanská společnost, Autentické město, Sociální soudržnost a Krásné město*. Pět zmíněných paradigmat se navzájem prolíná a ovlivňuje, nemá jasné hranice, prostupuje celým Strategickým plánem a je jeho jádrem (příloha 3).

Definované priority založené na výsledcích analytické části jsou pak koncepčním východiskem pro tři rozvojové směry: *Soudržná a zdravá metropole, Prosperující a kreativní metropole* a posledním směrem je *Dobře spravovaná metropole*. Každému ze zmíněných tří rámců rozvoje je věnována samostatná kniha, v této diplomové práci jsou více přiblíženy v následující kapitole.

Poslední, tedy pátou knihou, ze které je tvořena návrhová část, jsou Dodatky, kde jsou uvedeny připomínky k navrhovaným vizím a cílům pro Prahu 2030.

2.2.3 Implementační část

Návrhová část poté slouží jako podklad pro implementační část.

Účelem implementační části neboli realizačního programu je zejména naplnění cílů Strategického plánu. Jelikož je strategický plán velmi komplexní, realizační program se zaměřuje na oblasti, které jsou pro Prahu momentálně největší výzvou. Současný realizační program [R1] se zaměřuje na tři aktuální témata:

- a) Nedostatečné sdílení městských dat neumožňující datově podložené rozhodování.
- b) Snižování konkurenceschopnosti bydlení a výstavby v širším centru města.
- c) Nedostatečná spolupráce soukromého, veřejného, akademického a občanského sektoru při rozvoji města.

Nemělo by to ale znamenat, že by se jiným oblastem projekty Realizačního plánu nevěnovaly, snaží se naplňovat průřezově všechny cíle Strategického plánu, nic méně největší pozornost je věnována právě třem zmíněným problémům.

3 Demografické aspekty v současném Strategickém plánu hl. m. Prahy

Lidé a město jsou neodmyslitelně spjati a působí na sebe vzájemnými vazbami. Nejprve je to člověk, kdo tvaruje město, později je naopak člověk tvarován městem (Gehl, 2010). Člověk město sice buduje, ale následně je jeho pohyb, volný čas, sociální interakce atd. formován prostředím, ve kterém žije.

Tomu, jak město působí na chování svých obyvatel, se věnovala řada předních sociologů, například Tönnies si jistého vlivu všiml již v 19. století, kdy popsal vliv města na sociální vazby a solidaritu. Právě vlivem urbanizace za průmyslové revoluce došlo k nezvratné změně sociálního života tím, že se postupně ze společnosti vytratily tradiční hodnoty pospolitosti i osobní a přátelské susedské vztahy (Gemeinschaft) a naopak je nahradily krátkodobé, přechodné a účelové druhy vztahů (Gesellschaft) typických pro individualistické společnosti (Giddens, 2013).

Stejně tak se snaží rozpad mezilidských vazeb vysvětlit Simmel. Dle něj je člověk ve městě přehlacen podněty, obrazy, dojmy a pocity, na které není pro jednotlivce možné reagovat, proto tento městský ruch vytěsňuje a emociálně se distancuje od druhých, dochází tak k chladné a necitlivé rezervovanosti obyvatel měst, která vede k pocitu neosobnosti a izolovanosti. Wirth důvod oslabení sociálních vazeb mezi lidmi vidí ve vysoké mobilitě a častému pohybu v městských oblastech (tamtéž).

V kontextu strategického plánování lze pozorovat, že chování lidí může být ovlivněno různými nástroji městského plánování, jako např. úzká vazba mezi zlepšením podmínek městského prostoru, výstavbou cyklostezek, přehledných přechodů, výborné prostupnosti města a využívání městského prostoru lidmi (Gehl, 2010). Pokud se město zaměří na zlepšení faktorů ovlivňujících komfort chodců/cyklistů, je tak možné například snížit dopravní provoz na silnicích. Aby se ale mohlo město začít věnovat plánování kroků, které usnadní a zkvalitní každodenní život svých obyvatel je nezbytné mít přehled o demografické situaci, jinými slovy znát své obyvatele.

Z výše uvedeného vyplývá, že efektivní a správný strategický plán by měl být založen z velké části na demografických aspektech. Strategický plán hl. m. Prahy tento požadavek splňuje a demografie prostupuje každou jeho část. Tato práce je dedikována demografickému stárnutí, proto se v rámci strategického plánu věnuje výhradně dopadům právě toho procesu, nikoliv všem demografickým aspektům.

3.1 Demografické aspekty ve Strategickém plánu

Důsledky demografického stárnutí se dotýkají více či méně každé z popsaných priorit Strategického plánu. Jak již bylo řečeno, priority jsou velmi komplexní a navzájem se překrývají, proto by bylo téměř nemožné věnovat se demografickému stárnutí v rámci priorit. Tato diplomová práce právě z toho důvodu zkoumá, jaká řešení důsledků demografického stárnutí jsou navržena v jednotlivých knihách strategických směrů, které z identifikovaných priorit vycházejí.

Nejprve jsou krátce představeny strategické směry, včetně jejich vizí a cílů, následně jsou ohodnoceny všechny oblasti (celkem 51) těchto směrů z pohledu zahrnutí procesu demografického stárnutí v navrhnutých opatřeních. Je důležité zmínit, že strategické směry i jejich oblasti se často, stejně jako priority, obsahově překrývají a nemají jasné hranice, proto je v této práci při hodnocení toho, jestli konkrétní oblast nabízí návrh ke zvýšení připravenosti Prahy na demografické změny přístupováno v úzkém pojetí zkoumaného procesu. Kdyby bylo k problematice přístupováno v širokém pojetí, dala by se vzdálená spojitost s demografickým stárnutím pozorovat téměř v každé oblasti.

Jinými slovy, tato práce se věnuje pouze přímým návrhům reagujícím na zvyšující se počet seniorů a nízkému počtu živě narozených dětí. Navazující kapitola se pak věnuje už konkrétním návrhům vybraných oblastí věnujícím se připravenosti města na probíhající demografické změny.

První strategický směr: Soudržná a zdravá metropole (tabulka 3), se zaměřuje na zkvalitnění života Pražanů. Ve své vizi pro rok 2030 popisuje Prahu jako sociálně soudržné město, kde může každý bez ohledu na věk, sociální status či etnicitu žít kvalitní a důstojný život. Primárně reaguje na hrozbu popsanou v analytické části týkající se nepřipravenosti Prahy na demografické změny. Definuje pět strategických cílů: *Soudržné město*, *Komunitní život*, *Život ve městě*, *Zdravé město* a *Udržitelná mobilita*. Z výše uvedeného a ze zhodnocení zahrnutí demografického stárnutí v jednotlivých oblastech toho strategického směru (tabulka 3) vyplývá, že se tento strategický směr důkladně věnuje návrhům, které by mohly dopady změny struktury populace v důsledku demografického stárnutí značně zmírnit.

Tabulka 3: Zahrnutí demografického stárnutí v oblastech strategického směru Soudržná a zdravá metropole

Soudržná a zdravá metropole				
Strategický cíl	Soudržné město	Aktivní a důstojné stárnutí	Ano	Zahrnutí demografického stárnutí
		Podpora rodiny	Ano	
		Dostupné bydlení	Ano	
		Péče o zdraví	Ano	
		Integrace osob se zdravotním postižením	Ne	
		Sociální začleňování	Ne	
		Integrace cizinců	Ne	
		Územní soudržnost	Ne	
	Komunitní život	Podpora místních komunit	Ano	
		Zázemí pro kulturní aktivity	Ano	
		Důvěra ke správě	Ne	
	Život ve městě	Město krátkých vzdáleností	Ano	
		Kulturní dědictví	Ne	
		Veřejná prostranství města	Ano	
		Kvalita života ve městě	Ne	
		Městská a příměstská krajina	Ne	
	Zdravé město	Zelená infrastruktura	Ne	
		Ovzduší a hluk	Ne	
		Městské zemědělství	Ne	
		Venkovní aktivity	Ano	
Udržitelná mobilita	Preferování veřejné dopravy	Ne		
	Rozvoj kolejové dopravy	Ne		
	Kvalita veřejných prostranství	Ne		
	Nová propojení	Ne		
	Elektromobilita	Ne		

Zdroj: IPR, 2016b, *Zpracování a zhodnocení zahrnutí demografického stárnutí*: vlastní

Druhý strategický směr: Prosperující a kreativní metropole se soustředí na prosperitu a konkurenceschopnost Prahy a její pozici chce ještě více posílit. Vize Prahy pro rok 2030 je v tomto směru silná, úspěšná a konkurenceschopná metropole s rozmanitým kulturním dědictvím, která je významnou součástí Evropské unie a atraktivním místem pro plnohodnotný život. Podporuje kreativitu a inovace nejen v ekonomických odvětvích, je zdrojem vzdělanost, tvůrčích osobností a znalostního kapitálu. Tento strategický směr reaguje na hrozbu poklesu konkurenceschopnosti a ztráty mezinárodní pozice definovanou v analytické části Strategického plánu. Definuje čtyři strategické cíle, a to: *Významný region, Podnikání a inovace, Kulturní značka a Vzdělávání* (tabulka 4). Tento strategický směr se věnuje připravenosti na stárnutí populace ve dvou oblastech.

Tabulka 4: Zahrnutí demografického stárnutí v oblastech strategického směru Prosperující a kreativní metropole

Prosperující a kreativní metropole				
Strategický cíl	Významný region	Mezinárodní centrum	Ne	Zahrnutí demografického stárnutí
		Centrum investic	Ne	
		Zahraniční dostupnost	Ne	
	Podnikání a inovace	Inovace pro rozvoj	Ne	
		Podnikatelské prostředí	Ne	
	Kulturní značka	Kreativní metropole	Ano	
		Kulturní inovace a instituce	Ne	
		Správa kultury	Ne	
		Kultura ve veřejném prostoru	Ne	
		Kulturní turismus	Ne	
		Financování kultury	Ne	
	Vzdělávání	Péče o památky	Ne	
		Dostatečná infrastruktura	Ne	
Kvalita vzdělávání		Ne		
Prevence a inkluze		Ne		
Celoživotní vzdělávání		Ano		
Potenciál vysokých škol	Ne			

Zdroj: IPR, 2016b, *Zpracování a zhodnocení zahrnutí demografického stárnutí: vlastní*

Poslední strategický směr: Dobře spravovaná metropole se soustředí na systém a správu města. Řeší zejména transparentnost a otevřenost systémů, efektivní krizový management, šetrné nakládání se zdroji a zvyšování odolnosti a bezpečnosti fungování města. Vize pro rok 2030 v rámci tohoto směru je Praha naplňující koncepty inteligentního (Smart), udržitelného (Sustainable) a odolného (Resilient) města. Strategický směr Dobře spravovaná metropole je na analytickou část Strategického plánu navázána zejména reakcí na problémy nedostatečné participace obyvatel, degradace urbánního prostředí a nedostatečné koordinace řízení a plánování rozvoje. Definuje tři strategické cíle: *Aktivní role města, Důvěryhodná správa, Odolnost a bezpečnost*. Poslední strategický směr se demografickému stárnutí věnuje ve čtyřech oblastech (tabulka 5), nicméně je důležité zmínit, že více než návrhy na zmírnění důsledků demografického stárnutí se zde objevují návrhy na zpříjemnění života seniorů, které jsou ale samozřejmě pro stárnoucí společnost neméně důležité.

Tabulka 5: Zahrnutí demografického stárnutí v oblastech strategického směru Dobře spravovaná metropole

Dobře spravovaná metropole				
Strategický cíl	Aktivní role města	Majetková politika	Ne	Zahrnutí demografického stárnutí
		Koncentrace investic	Ano	
		Kontinuita rozhodování	Ne	
	Důvěryhodná správa	Dohoda o městě	Ne	
		Institucionální kapacita	Ne	
		Projekty partnerství	Ne	
		Otevřená správa	Ano	
	Odolnost a bezpečnost	Odolnost systémů města	Ano	
		Udržitelný rozvoj a šetrnost	Ano	

Zdroj: IPR, 2016b, *Zpracování a zhodnocení zahrnutí demografického stárnutí: vlastní*

3.2 Konkrétní návrhy řešení důsledků demografického stárnutí v návrhové části Strategického plánu

Tato podkapitola navazuje na předchozí zhodnocení zahrnutí demografického stárnutí v rámci jednotlivých strategických směrů. a věnuje se vybraným konkrétním návrhům řešení důsledků stárnutí populace ve Strategickém plánu.

3.2.1 Vybraná opatření strategického směru Soudržná a zdravá metropole

V kontextu demografického stárnutí je stěžejní hned první oblast strategického směru Soudržná a zdravá metropole, která nese název *Aktivní a důstojné stárnutí*. Tato oblast se snaží reagovat na rostoucí počet seniorů skrze ucelenou politiku a definuje tři hlavní oblasti:

I. Adaptace městského prostředí na růst počtu seniorů

Pomocí investic do veřejného prostoru a specifických služeb. Jedná se zejména o odstranění bariér pohybu a orientace, rozšíření sítě MHD nebo realizace mezigeneračních parků atd.

II. Podpora a dostupnost služeb umožňujících seniorům kvalitní a bezpečný život v přirozeném prostředí

Podpora domácí péče, speciálních dopravních služeb (např. seniorbus), podpora zdravotních i sociálních služeb osobám se sníženou soběstačností, dostupnosti bezbariérového bydlení a elektronického systému tísňového volání. Dále pak např. navýšení kapacit a kvality terénních pečovatelských služeb, denních stacionářů nebo komunitních center pro seniory. Následně i navýšení kapacit a kvality pobytových sociálních zařízení, jako jsou domovy pro seniory nebo domovy s pečovatelskou službou a podpora nové výstavby i provozu těchto zařízení.

III. Využití potenciálu starší populace pro aktivní zapojení do komunitního i pracovního života skrze aktivní životní styl seniorů

Zde je zahrnuta podpora programů zapojení seniorů do práce s dětmi a mládeží, podpora rozvoje univerzit třetího věku a celoživotního vzdělávání, kampaní zaměřených na kladné vnímání starší populace, rozvoje volnočasových aktivit pro seniory i sportovních her atd.

Jak již bylo řečeno dříve, demografické stárnutí je ovlivněno nejen zvyšujícím se počtem seniorů, ale také nízkým počtem živě narozených dětí. Této skutečnosti se pak věnuje další oblast s názvem *Podpora rodiny*, která definuje následující návrhy:

IV. Podpora zakládání rodin

Zvyšování dostupnosti bydlení pro mladé rodiny, podpora vzniku zařízení nabízejících péči o děti předškolního věku, transformace městského prostředí, bezbariérovost veřejných služeb, navýšení kapacit předškolních a školních vzdělávacích institucí aj.

V. Sladění profesního a rodinného života

Podpora alternativních pracovních podmínek a snížených úvazků, firemních školek, oceňování zaměstnavatelů, kteří aktivně podporují sladění zaměstnání a rodičovství atd.

Důležitou součástí zvyšujícího se počtu seniorů a také podpory mladých rodin je pak oblast *Dostupné bydlení*, které si klade za cíl poskytnout dostupné a udržitelné bydlení všem skupinám obyvatel. Zde jsou obsaženy následující návrhy:

VI. Realizování různých forem sociálního a dostupného bydlení v rámci běžné výstavby

V kontextu demografického stárnutí se jedná zejména o poskytnutí části bytového fondu pro podporu mladých rodin po určité období, podpora nástrojů ústupového seniorského bydlení a eventuálního zavedení zpětných hypoték poskytovaných městem. Také zvýšení dostupnosti bezbariérového bydlení, podpora asistence odstraňování bariér v bytech seniorů, zavedení programů sociální práce zaměřených na usnadnění života seniorů ve svých bytech, podpora výstavby domů s pečovatelskou službou a domovů pro seniory.

V rámci strategického cíle Soudržné město nebyla opomenuta ani *Péče o zdraví*, která míří zejména na zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva pomocí podpory zdravého životního stylu a prevence nemocí. Konkrétní návrhy jsou následující:

VII. Posílení role Prahy v oblasti péče o zdraví

Posílení dostupnosti zdravotní péče všem obyvatelům, zejména pak specifickým potřebám seniorům skrze zajištění rovnoměrné sítě terénní a zdravotně sociální péče.

VIII. Péče o osoby se sníženou soběstačností nebo trpících nemocemi

Podpora všech forem služeb dlouhodobé, následné, ošetrovatelské i paliativní péče.

IX. Podpora zdravého životního stylu

Podpora sportovních zařízení a projektů v oblasti zdravého životního stylu. V kontextu demografického stárnutí se pak jedná zejména o podporu aktivního stárnutí, uvědomění si důležitosti aktivního zdravého životního stylu a podpora prevence vzniku civilizačních chorob.

Strategický cíl Komunitní život nabízí návrhy týkající se *Podpory místních komunit*, které míří na rozvoj zázemí pro setkávání a posilování mezigeneračních vztahů. Konkrétně pak:

X. Podpora vzniku lokálních sítí

Zejména těch, které kladou důraz na mezigenerační vztahy, podpora pozitivního pohledu k problematice stáří, aktivní sociální role seniorů a prevence jejich vyloučení ze společnosti.

Oblast *Zázemí pro kulturní aktivity* pak cílí na podporu prostorové dostupnosti kulturně-komunitních center a rozvoj sportovních komunitních center dostupných všem sociálním i věkovým skupinám.

V rámci *Města krátkých vzdáleností* jde zejména o rozvoj kompaktního města s dobrou dostupností veřejné dopravy, což napomůže zvýšení kvality života a soběstačnosti starších osob s omezenou mobilitou.

Veřejná prostranství města pak navrhuje mimo zkvalitnění veřejných prostranství na zvýšení fyzické prostupnosti a bezbariérovosti.

Strategický cíl Zdravé město pak zahrnuje oblast *Venkovní aktivity*, které míří na vytvoření vhodných podmínek pro outdoorové fyzické aktivity obyvatel, které by opět mohlo podpořit zdravý životní styl nejen seniorů.

3.2.2 Vybraná doporučení strategického směru Prosperující a kreativní metropole

I v tomto strategickém směru lze nalézt návrhy, které mohou zvýšit připravenost hl. m. Prahy na probíhající demografické změny, a to zejména v oblasti Kreativní metropole a Prevence a inkluze.

V oblasti *Kreativní metropole*, která spadá pod strategický cíl Kulturní značka zaměřující se na zatraktivnění města jako kreativní metropole, se pak jedná zejména o:

XI. Posílení nového obsahu mezinárodní značky Prahy

Propojení značky Prahy se současnou kulturou tak, aby byla tematická nabídka zajímavá pro seniory i rodiny s dětmi.

Oblast *Celoživotního vzdělávání* spadající po strategický cíl Vzdělávání, se snaží podpořit komplexní celoživotní vzdělávání, konkrétně návrhy:

XII. Podpoření a rozvíjení dalšího vzdělávání

Tak, aby každému po ukončení formálního vzdělání byla k dispozici celá řada možností pro doplnění či rozšíření vzdělání dle osobních zájmů v průběhu celého života, a to i specializovaných forem na různé cílové skupiny jako jsou právě např. senioři.

3.2.3 Vybraná doporučení strategického směru Dobře spravovaná metropole

Posledním strategickým směrem návrhové části Strategického plánu je Dobře spravovaná metropole. Ani v tomto směru nejsou důsledky zvyšujícího se počtu seniorů zanedbány.

Strategický cíl Aktivní role města se v jedné ze svých oblastí věnuje *Koncentraci investic*, konkrétně:

XIII. Navázání metropolitních priorit na rozpočet, tedy propojení s finančními plány

V kontextu demografického stárnutí se jedná zejména o správné plánování investic do sociální infrastruktury, jako je např. dříve zmíněná výstavba sociálních bytů či bydlení pro seniory.

Strategický cíl Důvěryhodná správa pokrývá mj. oblast *Otevřená správa*, která se snaží zvýšit transparentnost a otevřenost institucí, konkrétně návrh:

XIV. Elektronizace veřejné správy (e-governance)

Tak, aby došlo k ulehčení formálních záležitostí života lidem se sníženou mobilitou, jako jsou senioři. Samozřejmě se zde počítá s jejich nižší znalostí internetové komunikace a měla by tak probíhat podpora těchto osob ve znalostech využívání internetové komunikaci s úřady.

Oblast *Odolnost systémů města*, která spadá pod strategický cíl Odolnost a bezpečnost, se zaměřuje na krizový management mimořádných situací a na rozvoj odolnosti města. V kontextu stárnutí populace se pak konkrétně jedná o:

XV. Posilování krizového řízení

Efektivní distribuce informací omezujících rizika při mimořádných a krizových situacích, které zahrnují opatření pro podporu seniorů.

Další oblastí, která se demografickému stárnutí věnuje je *Udržitelný rozvoj a šetrnost*, konkrétně návrh:

XVI. Smart life

Snaha o podporu zdravého životního styl svých obyvatel, mj. prevence zdravotních rizik a podpora dobrého zdraví seniorů a také podpora jejich internetové gramotnosti pro zapojení do aktivního společenského života.

3.3 Slabá místa a nedostatky

Z podrobné analýzy návrhové části Strategického plánu se jeví povědomí o důležitosti připravenosti na demografické změny jako dostačující. Návrhová část, zejména strategický směr Soudržná a zdravá metropole, nabízí širokou řadu návrhů ke zmírnění důsledků stárnoucí populace, které komplexně pokrývají celou problematiku.

Silný nedostatek pak ale vyplývá z implementační části, která si stanovila tři aktuální témata odlišného charakteru a demografického stárnutí se tak dotýká pouze v aspektech bydlení. Jak je v implementační části zmíněno, projekty Realizačního plánu se snaží naplňovat průřezově všechny cíle Strategického plánu, nicméně z předchozích kapitol této diplomové práce je zřejmé, jak zásadní důsledky může stárnutí populace nepřipravenému městu i státu přinést.

Proces demografického stárnutí se může jevit jako pozvolný a nedožadující se okamžitých opatření. Nicméně se jedná o proces natolik komplexní, že až jeho aktuálnost bude naprosto zřetelná, nebude už dostatek času ani prostředků na to, zmírnit jeho dopady. Vzhledem ke zmíněným skutečnostem by bylo dobré alespoň některé návrhy podporující připravenost Prahy na tyto změny zahrnout i přímo do Realizačního plánu a nadále se problematice zvyšujícího se podílu seniorů důkladně a aktivně věnovat.

4 Demografické aspekty ve strategických plánech vybraných evropských měst

Pro nalezení možných doporučení ke zmírnění nežádoucích důsledků populačního vývoje (nejen) Prahy je jedním ze zdrojů analýza strategických plánů zahraničních evropských měst. Každá země i město přistupuje ke strategickému plánování jiným způsobem, což je zapříčiněno hned několika faktory. Nejvýznamnější rozdíly v přístupu k plánování vznikají odlišnou legislativou, socio-ekonomickými a kulturními podmínkami atd.

Tato kapitola se proto nejprve věnuje způsobu výběru měst využitých ke komparativní analýze jejich strategických plánů a tomu, jak a proč tak bylo postupováno a zmiňuje použité datové zdroje. Dále jsou popsány jednotlivé přístupy vybraných měst ke strategickému plánování a řešení připravenosti měst na demografické změny.

4.1 Způsob výběru evropských měst

Pro výběr měst, jejichž strategické dokumenty budou zdrojem inspirace pro vlastní doporučení pro strategické plánování sídel, zejména Prahy, bylo nutné zvolit vhodná kritéria. Tyto charakteristiky pro výběr byly určeny tak, aby města nebyla od Prahy příliš odlišná, což by mohlo výsledky zkreslit a znehodnotit, ale zároveň, aby byla dostatečně odlišná na to, aby se dal předpokládat jiný přístup k řešení problematiky demografické stárnutí ve strategickém plánování a bylo tak možné v různých přístupech hledat možnou inspiraci. Pro zajištění co největší pestrosti vybraných měst byly vybrány kritéria z různých oblastí od geografických přes demografické, ekonomické, sociální i formální.

Po zvážení důležitosti různých faktorů byly vybrány tyto charakteristiky:

- a) geografická poloha,
- b) velikost populace města,
- c) naděje dožití při narození,
- d) index ekonomického zatížení a index stáří,
- e) index kvality života a index obyvatelnosti,
- f) dostupnost strategických dokumentů.

Tato kritéria by měla vést k objektivnímu výběru vhodných měst. Jednotlivě jsou popsány v následujících podkapitolách.

4.1.1 Geografická poloha

První charakteristikou výběru měst byla přirozeně geografická poloha. Do výběru byly zařazeny pouze evropské země. Z těchto celkem 43 zemí byly následně vyřazeny země, které nejsou členy Evropské unie. Důvodem je zejména předpoklad podobného smýšlení, politik i cílů zemí patřících do EU, což pro účely této diplomové práce zvyšuje hodnotu jejich strategických plánů. Prvním výsledkem výběru tedy bylo celkem 27 zemí, již bez Spojeného království, které EU opustilo dne 31. ledna 2020 (European Union, 2020).

Následně byly vyřazeny ostrovní státy (tabulka 6). Tyto státy totiž často mívají odlišné socio-kulturní pozadí, a tak se může výrazně lišit přístup ke strategickému plánování měst, ale i problémy, kterým se plány věnují.

Z původních 27 zemí EU, tak bylo do dalšího výběru zařazeno 24 zemí.

Tabulka 6: Abecedně seřazený seznam členských zemí EU

Země EU		
Belgie	Itálie	Polsko
Bulharsko	Kypr	Portugalsko
Česko	Litva	Rakousko
Dánsko	Lotyšsko	Rumunsko
Estonsko	Lucembursko	Řecko
Finsko	Maďarsko	Slovensko
Francie	Malta	Slovinsko
Chorvatsko	Německo	Španělsko
Irsko	Nizozemsko	Švédsko

Poznámka: přeškrtnuté státy jsou z výběru vyřazené ostrovní státy

Zdroj: European Union, 2020, **Zpracování:** vlastní

4.1.2 Velikost populace města

Aby bylo možné vyvodit co nejlépe vypovídající závěry a možná doporučení, je nutné spolu srovnávat velikostně podobná města. Další charakteristikou tak byl současný počet obyvatel srovnávaných měst. Výchozí hodnotou pro tuto práci je počet obyvatel Prahy. Jak již bylo popsáno v kapitole 1.4, Praha měla k 1.1. 2019 celkem 1 308 632 obyvatel (ČSÚ, 2019a). Nejnovější data o stavu populace jednotlivých evropských měst byla získána z World Population Review.

Je třeba podotknout, že poslední veřejně publikovaná data populace obyvatel vybraných měst nejsou vždy ke stejnému datu, je proto nutné brát v potaz jisté nepřesnosti při porovnávání velikostí populací jednotlivých měst, které z toho důvodu mohou vzniknout.

Dalším faktorem, který porovnání měst dle velikosti populace ztěžuje je odlišný přístup k započítávání obyvatel suburbánních oblastí v blízkosti velkých měst. Tato práce se proto snaží zaměřit pouze na přímé obyvatelstvo měst bez aglomerací. I tak někdy ale dochází k nejasnostem ohledně městských částí či oblastí, které celé město tvoří.

Po vytvoření seznamu měst zemí definovaných v předchozí podkapitole byla stanovena spodní a horní hranice počtu obyvatel. Vzhledem k počtu obyvatel Prahy se jedná o spodní hranici jeden milion a horní hranici dva miliony obyvatel. Následně tak vznikl seznam 13 měst ze zemí EU (bez ostrovních států) včetně Prahy (tabulka 7).

Tabulka 7: Předpokládaný počet obyvatel vybraných měst EU, 2020

Země	Město	Počet obyvatel
Rumunsko	Bukurešť	1 877 155
Maďarsko	Budapešť	1 741 041
Německo	Hamburk	1 739 117
Polsko	Varšava	1 702 139
Rakousko	Vídeň	1 691 468
Španělsko	Barcelona	1 621 537
Švédsko	Stockholm	1 515 017
Česko	Praha	1 308 632
Německo	Mnichov	1 260 391
Itálie	Milán	1 236 837
Dánsko	Kodaň	1 153 615
Bulharsko	Sofie	1 152 556
Belgie	Brusel	1 019 022

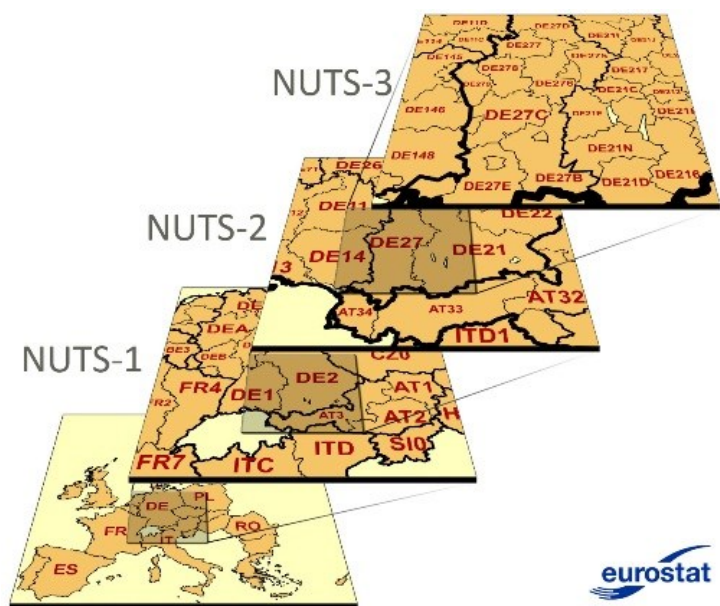
Zdroj dat: World Population Review, 2020, ČSÚ, 2019d, **Zpracování a překlad:** vlastní

4.1.3 Naděje dožití při narození

Základním demografickým ukazatelem aplikovaným při výběru byla naděje dožití při narození neboli střední délka života. Data byla po zvážení možných variant získána z databáze Eurostatu, kde jsou poslední dostupná data k roku 2018. Další možností by byla data národních statistik jednotlivých zemí, ale ta jsou za města publikována v různých časových intervalech, nebo za odlišné územní celky. Obě tato zjištění by mohla srovnání měst znehodnocovat, proto byla nakonec zvolena právě data z Eurostatu, nicméně i zde je důležité zdůraznit, že tato data jsou publikovaná za územní celky NUTS 2.

Nomenklatura územních statistických jednotek NUTS klasifikace 2016 byla vytvořena za účelem srovnatelnosti statistických dat v rámci EU. Tato klasifikace byla zavedena v roce 2018 a jedná se o hierarchický systém dělení území EU. NUTS 1 je označení pro hlavní socio-ekonomické regiony, NUTS 2 pak základní regiony k uplatňování regionálních politik a NUTS 3 jsou malé regiony pro specifické diagnózy (Eurostat, 2020a) (graf 15). Současná klasifikace zahrnuje 104 regionů dělení NUTS 1, 281 regionů na úrovni NUTS 2 a 1 348 regionů na úrovni NUTS 3. V roce 2021 by měla vejít v platnost nová klasifikace NUTS 2021, která území EU rozdělí na 104 regionů NUTS 1, 283 regionů na úrovni NUTS 2 a 1 345 regionů na úrovni NUTS 3 (tamtéž).

Graf 15: Hierarchie klasifikace NUTS

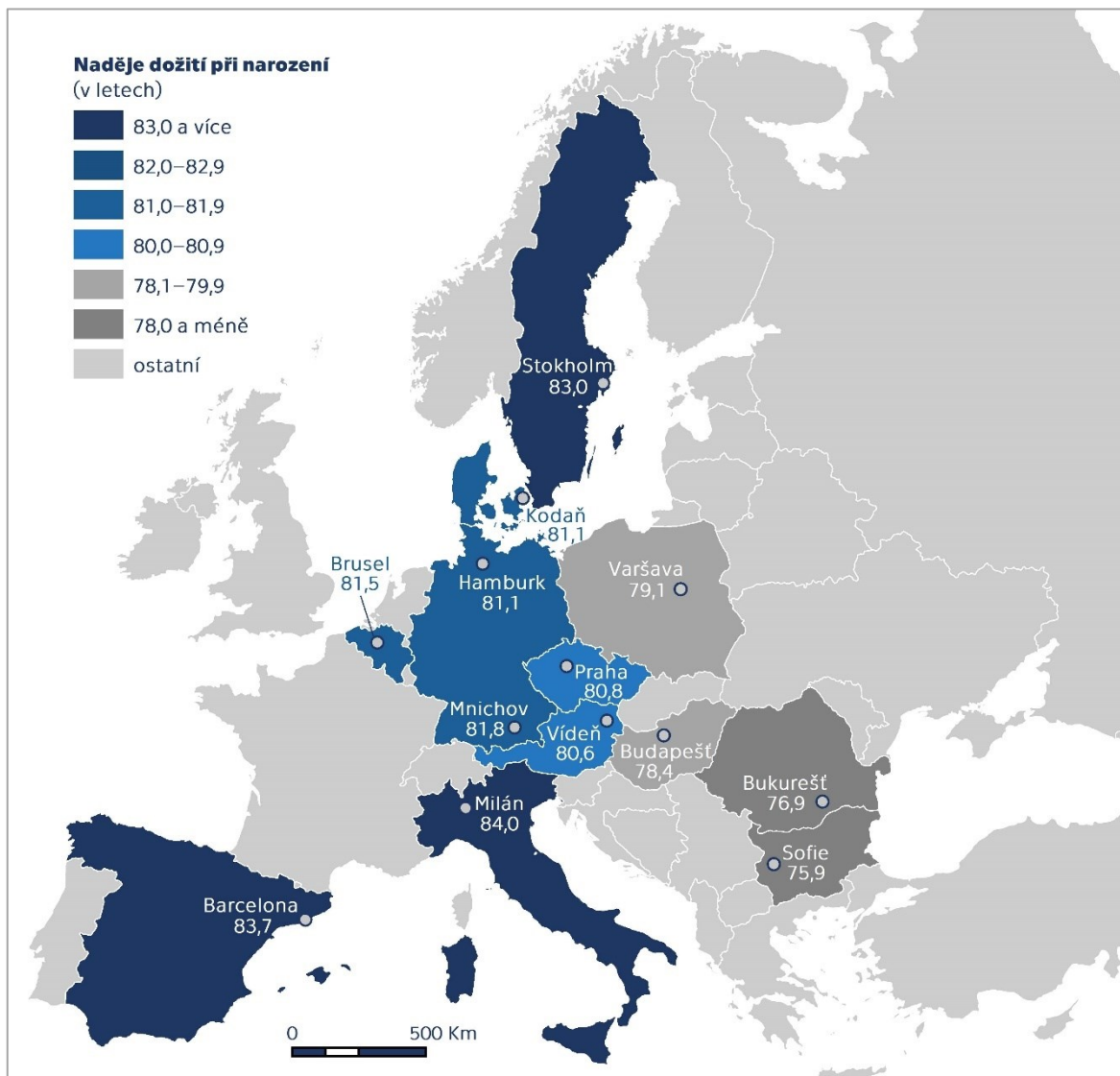

Zdroj: Eurostat, 2020a

Jak je z grafu 15 patrné, data využitá ke srovnání naděje dožití při narození vybraných zemí jsou za středně velké územní celky (NUTS 2), nicméně za NUTS 3 tento ukazatel publikován není. Přestože se jedná o data NUTS 2, mají vysokou vypovídající hodnotu, jelikož se v některých případech jedná zároveň o statistiku právě daného města – např. Praha je na úrovni NUTS 2 samostatnou územní jednotkou. U územních jednotek, které na úrovni NUTS 2 pokrývají větší území, než je samotné území daného města, se ve většině případů jedná o poměrně homogenní oblasti, kde nejsou vysoké rozdíly v charakteristikách, jako je třeba právě naděje dožití při narození. Výjimkou, kde se střední délka života výrazněji liší, je hlavní město Bulharska Sofie, kde je naděje dožití v rámci regionu Yugozapaden o 0,7 let nižší než přímo v městě Sofie (76,6 let) (National statistical institute, 2019) (Eurostat, 2020b). Při výběru měst pro výslednou komparativní analýzu byl proto tento rozdíl v rámci Sofie zohledněn.

Při analýze naděje dožití při narození byla stanovena spodní hranice 80 let, pod tuto hodnotu byly země z výběru vyřazeny. Dá se totiž předpokládat, že země s nižšími hodnotami naděje dožití se nemusí v rámci strategického plánování věnovat stárnutí populace tak dlouhodobě nebo tak intenzivně jako města, která mají naději dožití vyšší. Jak je z mapy 1 patrné, nižší střední délku života než 80 let dle dat z roku 2018 mají Varšava, Budapešť, Bukurešť a Sofie. Toto zjištění není nijak překvapivé, jelikož se jedná o země bývalého východního bloku, pro které je mírné zaostávání nejen ve zdravotních statistikách za západní a severní Evropou, typické.

Mapa 1: Naděje dožití při narození ve vybraných evropských městech, 2018

Zdroj dat: Eurostat, 2020b, **Zpracování:** vlastní

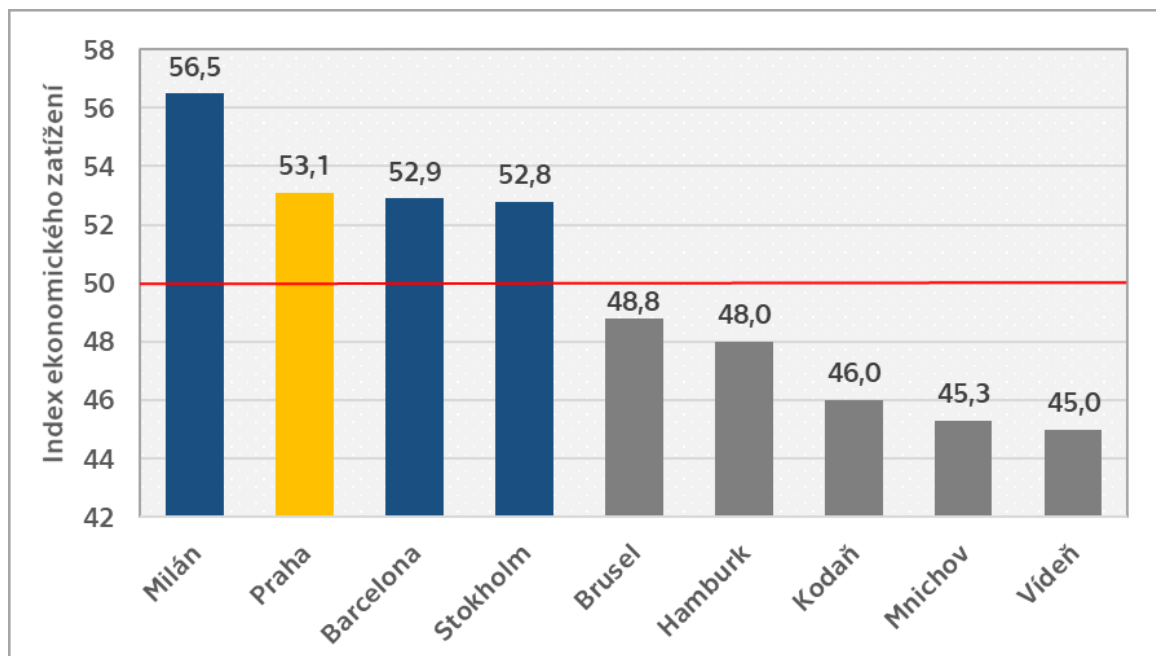
Naopak města, která mají naději dožití při narození 83 let a vyšší, konkrétně Milán, Barcelona a Stockholm, byla automaticky vybrána k závěrečné analýze strategických plánů (mapa 1). Ostatní města se střední délkou života vyšší než 80 let byla zahrnuta do dalšího srovnání pomocí dalších charakteristik.

4.1.4 Index ekonomického zatížení a index stáří

Jak již bylo popsáno v kapitole 1, index ekonomického zatížení představuje podíl ekonomicky neaktivních složek obyvatelstva na 100 ekonomicky aktivních. Jedná se tedy o charakteristiku ekonomického zatížení produktivních obyvatel (15–64 let), které je kontextu stárnoucí populace často zmiňováno. Vysoké hodnoty tohoto ukazatele mohou být způsobeny i silnou dětskou složkou (0–14 let) v populaci, které ale pro budoucí vývoj nemusí představovat zásadní problém, jelikož se v budoucnu dětská složka přesune do ekonomicky aktivního věku a ekonomické zatížení se tak eventuálně sníží. Právě proto je v této práci hodnocen i ukazatel indexu stáří, který představuje podíl seniorů (65+ let) na 100 dětí.

Data v této kapitole jsou získávána z indikátorů populační struktury na úrovni NUTS 3 (viz graf 15) územního členění publikovaných Eurostatem. Nejnovější dostupná data jsou zde za rok 2019, jedná se tedy o velmi aktuální hodnoty a srovnání měst by mělo mít vysokou vypovídající hodnotu.

Graf 16: Index ekonomického zatížení ve vybraných městech, 2019

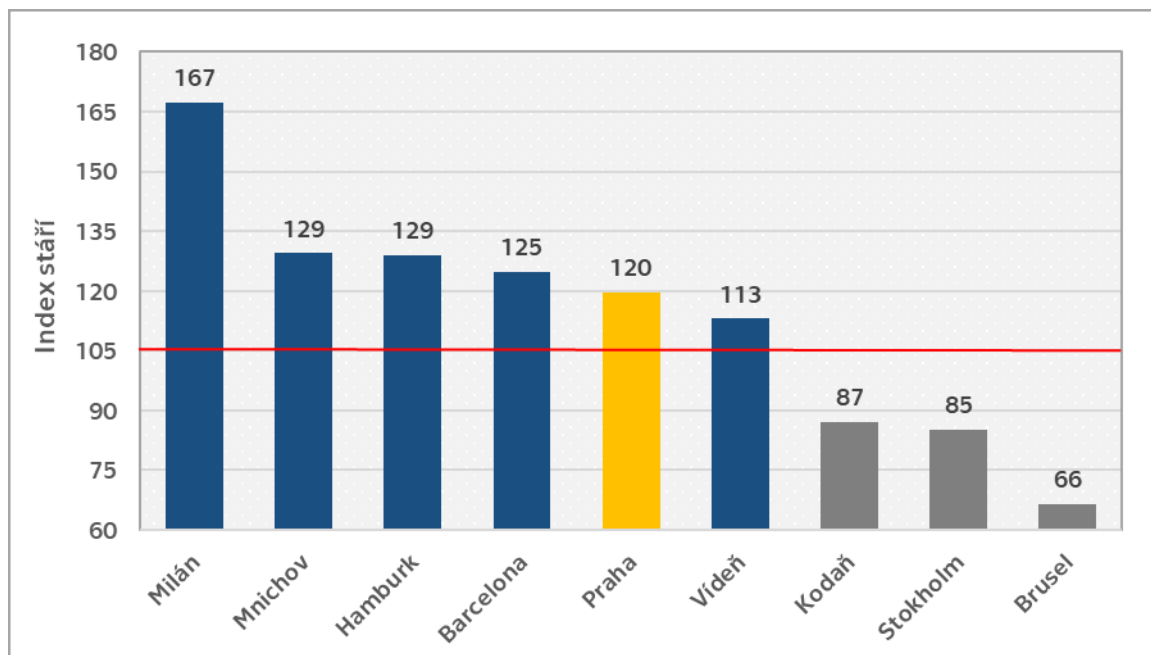

Zdroj dat: Eurostat, 2020c, **Zpracování:** vlastní

Jak je z grafu 16 patrné, Praha je ze všech devíti analyzovaných měst po Miláně (56,6) městem s druhým nejvyšším ekonomickým zatížením. Následuje je pak Barcelona (52,9) a Stockholm (52,8), tedy města, která mají zároveň i nejvyšší naději dožití při narození. Ostatní sledovaná města se nacházejí pod hranicí 50 ekonomicky neaktivních, tedy dětí (0–14 let) a seniorů (65+ let), na 100 osob v produktivním věku (15–64 let).

Index stáří (graf 17), který představuje počet seniorů na 100 dětí a udává tak bližší pohled na podíl mezi nejstarší a nejmladší složkou populace, je opět nejvyšší v Miláně, kde dosahuje hodnoty 167,4. Mnichov (129,4), Hamburg (128,9) a Barcelona (124,7) jsou města, která mají index stáří v roce 2019 vyšší než Praha (119,6). Nad hranicí 105 seniorů připadajících na 100 dětí je i Vídeň, která měla index ekonomického zatížení nejnižší ze všech zemí. Tato skutečnost může do budoucna znamenat nárůst ekonomického zatížení Vídně. Jelikož index stáří značí, že již teď je ve Vídeňské populaci více seniorů než dětí a vzhledem k současné nízké hodnotě ekonomického zatížení se dá předpokládat, že má Vídeň silnou složku ekonomicky aktivních. Ti ale v budoucnu zestárnou a přesunou se do složky postproduktivních obyvatel. Nicméně jedná se pouze o hrubý předpoklad, jelikož nezahrnuje vliv migrace.

Graf 17: Index stáří ve vybraných městech, 2019

Zdroj: Eurostat 2020c, **Zpracování a výpočet:** vlastní

K závěrečnému hodnocení strategických dokumentů měst byl z této podkapitoly zvolen Mnichov, jelikož má hned po Milánu druhý nejvyšší index stáří. I když téměř stejné hodnoty nabývá tento index i v Hamburku, k účelům této diplomové práce, která se zaměřuje na rozdílná řešení důsledků demografického stárnutí populace, je proto vybráno pouze jedno německé město, a to Mnichov.

4.1.5 Kvalita života a index obyvatelnosti

Každý rok jsou podmínky života ve městech hodnoceny dvěma celosvětovými šetřeními. V rámci šetření je život ve městě hodnocen různými faktory jako jsou kriminalita, zdravotní péče, kvalita vody, infrastruktura, dostupnost sportovních zařízení, kultura a vzdělávání, úroveň korupce a environmentální zájmy (Lemmin-Woolfrey, 2020).

Prvním indexem je Global Liveability Index, překládán jako index obyvatelnosti, který od roku 2004 každý rok publikuje Economist Intelligence Unit (EIU). V rámci šetření je na základě 30 kvalitativních a kvantitativních kritérií spadajících do pěti kategorií (stabilita, zdravotní péče, kultura a životní prostředí, vzdělávání, infrastruktura) hodnoceno 140 světových měst. Města jsou obodována na škále 1 až 100, kde hodnota nejbližší 100 znamená, že se v těchto městech žije nejlépe, naopak města pod 50 bodů mají většinu aspektů života omezenou (Kashyap, 2019).

Tabulka 8: Deset nejlépe hodnocených měst dle EIU indexu obyvatelnosti, 2019

Globální index obyvatelnosti		
1	Vídeň	Rakousko
2	Melbourne	Austrálie
3	Sydney	Austrálie
4	Ósaka	Japonsko
5	Calgary	Kanada
6	Vancouver	Kanada
7	Tokio	Japonsko
7	Toronto	Kanada
9	Kodaň	Dánsko
10	Adelaide	Austrálie

Poznámka: Tokio a Toronto se dělí o sedmé místo

Zdroj dat: Zpracování a překlad: vlastní

Nejlépe umístěným městem je ze všech hodnocených již podruhé v řadě Vídeň, v roce 2018 tak nahradila australský Melbourne, který byl do té doby nejlépe hodnocen po sedm let (Wien Tourismus, 2020). Druhým evropským městem, které se umístilo v prvních deseti nejlépe hodnocených, je Kodaň na devátém místě (tabulka 8). Praha je na tomto žebříčku 69. (Petr B., 2019).

Druhým ukazatelem je Quality of living, tedy kvalita života, publikovaná každoročně od roku 1999 společností Mercer. Jedná se o velmi komplexní průzkum, který hodnotí životní podmínky ve více než 450 městech. Hodnocení probíhá skrze 39 faktorů spadajících do 10 oblastí (politické a sociální prostředí, ekonomické prostředí, socio-kulturní prostředí, zdravotní hlediska, školy a vzdělávání, veřejné služby a doprava, rekreace, spotřební zboží, bydlení, a nakonec přírodní prostředí) (Mercer, 2019a).

Tabulka 9: Deset nejlépe hodnocených měst dle Mercer kvality života, 2019

Kvalita života		
1	Vídeň	Rakousko
2	Curych	Švýcarsko
3	Vancouver	Kanada
3	Mnichov	Německo
3	Auckland	Nový Zéland
6	Düsseldorf	Německo
7	Frankfurt	Německo
8	Kodaň	Dánsko
9	Ženeva	Švýcarsko
10	Basilej	Švýcarsko

Poznámka: Vancouver, Mnichov a Auckland se dělí o třetí místo

Zdroj dat: Mercer, 2019b, Zpracování a překlad: vlastní

Dle hodnocení Mercer jsou nejlépe umístěna evropská města. Vídeň je hodnocena jako město s nejvyšší kvalitou života již podesáté za sebou (tabulka 9). Z měst sledovaných v této práci se mezi deset nejlépe hodnocených měst zařadily i Mnichov a Kodaň. Praha je i v tomto hodnocení na 69. místě (Mercer, 2019a).

Vzhledem k tomu, že je Vídeň městem dlouhodobě spojovaným s vysokou kvalitou života i s vysokým indexem obyvatelnosti, je využita v následující komparativní analýze přístupu strategických plánů k důsledkům demografického stárnutí.

4.1.6 Dostupnost strategických dokumentů

Poslední charakteristika výběru má spíše formální charakter, je jím veřejná dostupnost strategických dokumentů jednotlivých měst online.

Jak již bylo řečeno v kapitole 2, v současnosti neexistuje žádná mezinárodní legislativa, která by se týkala vytváření strategických plánů jednotlivých měst. Přesto se ale města snaží být na budoucí situaci připravená, a proto vznikají různé dokumenty právě tohoto typu. Města je ale nemusí publikovat veřejně a ani překládat do anglického nebo jiného jazyka, což v rámci této práce stěžuje možnost jejich srovnání.

Tabulka 10: Vybrané dostupné strategické dokumenty

Město	Vybrané dostupné strategické dokumenty
Milán	Documento di piano Milano 2030: Visione, Costruzione, Strategie, Spazi Pocacito Milan Strategy Paper, European post-carbon cities of tomorrow Milano metropolitana al futuro: Piano strategico triennale del territorio metropolitano aggiornamento Shaping Ageing Neighbourhoods: Milan – Gallaratese
Barcelona	Strategic Plan 2030 Strategy for Demographic Change and Ageing: a City for All Times of Life (2018-2030)
Stockholm	Stockholm City plan Urban Development Map Strategi för en äldrevänlig stad
Vídeň	Urban Development Plan 2025 Thematic Concept "Green and Open Spaces" Thematic Concept "Urban Mobility Plan Vienna" Smart City Wien – Framework Strategy
Mnichov	Guiding Principle and Guidelines of the Perspective Munich Munich: Future Perspective - Strategies, Guidelines, Projects Soziodemografisches Handlungskonzept: Herausforderungen des soziodemografischen Wandels für die Stadtentwicklung Projects, Planning and Prospects Seniorenpolitische Konzept des Sozialreferats 2011 Älter werden in München: Abschlussbericht Ältere Menschen in München: Gesundheit und Umweltbedingungen Soziodemografisches Handlungskonzept: Broschüre 2010 Soziodemografisches Handlungskonzept: Beschluss 2008

Poznámka: tučně vyznačené jsou dokumenty vybrané k další analýze

Zpracování: vlastní

U všech sledovaných měst je dostupná celá řada různých dokumentů věnujících se budoucímu vývoji (tabulka 10). Pro každé město byl zvolen k další analýze jeden dokument, který poskytuje potřebnou oporu pro cíle této závěrečné práce.

4.1.7 Výsledky výběru

Na základě komplexních charakteristik popsaných výše bylo vybráno celkem pět měst EU, jejichž strategické dokumenty budou podrobeny analýze.

Výsledkem výběru jsou města **Milán, Barcelona, Stockholm, Mnichov a Vídeň**.

Právě v jejich strategických dokumentech tato práce hledá inspiraci pro možná doporučení opatření, která mají potenciál zmírnit dopady populačního vývoje, zejména pak demografického stárnutí, v hl. m. Praze.

4.2 Milán

Z analýzy evropských měst prováděné během výběru vyšlo najevo, že ze všech porovnávaných měst je Milán město s nejvyšší nadějí dožití při narození (84 let), nejvyšším indexem ekonomického zatížení (55,4 ekonomicky neaktivních osob na 100 produktivních) i nejvyšším indexem stárí (178 seniorů na 100 dětí). Právě z toho důvodu by mohly být návrhy ze strategického plánu Milána velmi důležité.

Milán vydává svůj strategický plán města pouze v italštině. Ve zmíněném strategickém dokumentu je definováno celkem pět hlavních vizí (Comune di Milano, 2019):

- a) Propojené, metropolitní a globální město,
- b) Město příležitostí, atraktivity a inkluze,
- c) Zelené, obyvatelné a odolné město,
- d) Jedno město, 88 čtvrtí se jménem,
- e) Město, které regeneruje.

Z těchto vizí následně vyplývá devět strategií naplňovaných pomocí celkem 42 akcí (tabulka 11):

Tabulka 11: Struktura vizí, strategií a akcí Milána

Vize	Strategie	Akce
ad a)	Spojit místa a lidi. Uzly jako vývojové platformy.	4
ad b)	Transformovat, přilákat, vyniknout. Příležitost městského prostoru.	4
	Inovovat a zahrnout. Emancipace prostřednictvím práce. Spravedlivý Milán. Více možností sociálního bydlení.	5 4
ad c)	Místo pro životní prostředí. Pozemkové a vodohospodářské projekty.	5
	Navrhnout nová ekologická řešení. Standardy udržitelnosti.	5
ad d)	Přizpůsobit se společenským změnám. Služby v blízkosti všech občanů.	5
	Sblížit sousedství. Veřejný prostor pro společný užitek.	5
ad e)	Regenerovat město. Předměstí uprostřed.	5

Zdroj dat: Comune di Milano, 2019, **Zpracování:** vlastní

4.2.1 Vybraná opatření reagující na demografickou změnu v Miláně

Přestože se demografická situace v rámci demografického stárnutí ve městě Milán jeví ze všech analyzovaných měst nejvážněji, ve zkoumaném strategickém plánu není příliš mnoho návrhů, které by se přímo této problematice věnovaly. Město Milán ve svých plánech klade důraz na prostupnost města, podporu drobnějších podnikatelů a sociální soužití.

Následuje popis pěti vybraných opatření, která se sice nevěnují demografickým změnám přímo, ale jsou důležitým zdrojem inspirace pro praktickou část této práce, některá další vybraná opatření jsou k dispozici v příloze 4 (Comune di Milano, 2019):

I. Index výstavby a prostupné město

Rozvoj města upřednostňuje dostupnost zajišťovanou veřejnou dopravou a odrazuje od používání osobních automobilů. Tato volba přispívá ke snížení emisí skleníkových plynů a k vytváření nových otevřených prostor pro chodce a městské zelené plochy.

II. Dočasné využití veřejných prostor

Plán podporuje a usnadňuje vytváření dočasného využití veřejných prostor ve všech částech města (pro sport, malé podniky, veřejné služby, výstavy, občerstvení atd.). Tato využití mohou být zvláště důležitá pro předvídání složitých transformací, které způsobují regenerační procesy.

III. Propagace dostupných forem bydlení

Nové členění kvóty pro dostupné formy bydlení upřednostňuje různé formy trvalého podnájmu, podporuje také rezidence pro vysokoškolské studenty a spolubydlení se sdílenými službami. Umožňuje překročení maximálního rozpočtu prostřednictvím kvót na výstavbu veřejného bytového fondu. Plán rovněž označuje „služby bydlení“ jako službu veřejného a obecného zájmu, čímž umožňuje všem městským funkcím přispívat ke zvýšení jejich rozpočtu.

IV. Vnější historická jádra a pěší zóny

Vnější historická jádra a prostory pro chodce tvoří v různých kontextech propojení veřejných prostorů a zastavěných částí města, které nejsou dnes dostatečně integrovány a využívány. V těchto prostorech plán identifikuje potřebu vytvořit podpůrnou strukturu kolektivního městského života, která bude založena na identitě sousedství, usnadní založení malých podniků a soukromých služeb a zvýhodní pěší a cyklistickou mobilitu.

V. Rozšíření přízemí

Vztah mezi veřejným prostorem ulic a přízemím budov je stěžejním bodem regeneračních procesů ve městech. Přístup územního plánování usnadňuje využívání přízemí, které bylo v posledních letech zvláště ovlivněno degradací a vyřazením z provozu. Tím způsobem chrání a zvyšuje tvorbu sousedských podniků, drobných řemeslných činností a soukromých služeb.

4.3 Barcelona

Barcelona má veřejně dostupný strategický dokument, který je věnovaný probíhajícím a nadcházejícím demografickým změnám, publikovaný v angličtině.

V rámci dokumentu „Strategy for Demographic Change and Ageing: a City for All Times of Life (2018-2030)“ jsou mimo socio-ekonomické a demografické analýzy, vizi, misi, rozpočtu atd. publikovány i strategické přístupy, cíle a opatření, které jsou pro tuto práci stěžejní.

V témže strategickém dokumentu Barcelony jsou zmíněné následující čtyři hlavní strategické přístupy k demografické změně (IERMB, 2018):

- a) Právo na město po celý život,
- b) Přátelské město s dobrou mezigenerační koexistencí,
- c) Aktivní stárnutí, užívání města a přispívání městu,
- d) Výzkum a plánování pro spravedlivý průběh demografické změny.

V rámci těchto přístupů a jejich dílčích cílů je pak identifikováno celkem 77 opatření (tabulka 12), které cílí na připravenost Barcelony na demografické změny:

Tabulka 12: Struktura strategických přístupů, cílů a opatření Barcelony

Strategický přístup	Cíl	Celkem opatření
ad a)	Propagace pečovatelských služeb a podpory	4
	Podpora kontinuity zaměstnání pro osoby starší 50 let	2
	Podpora přání starších občanů zůstat ve svých domovech	7
	Boj proti osamělosti u seniorů	7
	Propagace nových řešení bydlení	4
	Mít dočasné a trvalé rezidenční alternativy pro seniory	2
ad b)	Podpora závazku Barcelony být vstřícný k seniorům	1
	Pokrok směrem k pro všechny přístupným veřejným prostorům, dopravě a místnímu obchodu	5
	Podpora mezigeneračních zařízení a činností	7
ad c)	Podpora vzdělávání a kultury po celý život	8
	Podpora aktivní účasti	6
	Práva, řádné zacházení a předcházení špatnému zacházení	5
	Podpora zdravého stárnutí	2
ad d)	Podpora interinstitucionální spolupráce	6
	Hodnocení a sledování politik demografických změn	7
	Výzkum dopadů demografických změn	4

Zdroj: IERMB, 2018, **Překlad a zpracování:** vlastní

4.3.1 Vybraná opatření reagující na demografickou změnu v Barceloně

Dokument „Strategy for Demographic Change and Ageing: a City for All Times of Life (2018-2030)“ je velmi komplexní a věnuje se problematice demografické změny v Barceloně z různých úhlu, což z něj dělá důležitý zdroj inspirace pro návrh vlastních opatření na vypořádání se s demografickou změnou Prahy popsanych v praktické části této diplomové práce.

Následuje šest hlavních vybraných návrhů definovaných ve zmíněném dokumentu, další vybraná opatření jsou pak k nalezení v příloze 5 na konci této práce, (IERMB, 2018):

I. Rozšíření programu městské podpory pro domácnosti se závislými rodinnými příslušníky „Respir Plus“ („Více dýchat“)

Program hospodářské pomoci umožňující nesoběstačným starším osobám dočasně pobývat v domově pro seniory. Cílem programu je poskytnout podporu rodinám, které se starají o závislé starší osoby, aby si mohly dopřát volno a odpočinek, když ho potřebují.

II. Kampaň na adaptaci domovů v procesu stárnutí

Podpora a vypracování průvodce pro přizpůsobování domovů starších osob v procesu stárnutí: funkční a architektonické úpravy, poradenství o nábytku a objektech každodenního používání, dostupnost a bezpečnosti.

III. Navýšení rozpočtových přidělů na byty sociální rehabilitace a na přizpůsobení domů a veřejných schodišť

Cílem je, aby byly domovy vhodné pro seniory natolik, aby byli i nadále schopni být soběstační a žít ve svých domovech tím, že se zlepší dostupnost, servisní zařízení a prvky, které mají přímý vliv na kvalitu života lidí, kteří tam žijí. Pro zranitelné osoby jsou k dispozici granty, které mohou pokrýt až 100 % nákladů na úpravy.

IV. Zlepšení ve sociálním stravování: „Domácí jídla“ a „Společná jídla“

Cílem služby sociálního stravování je poskytovat zranitelným osobám výživovou, fyzickou a sociální pohodu. Různá zlepšení budou zahrnovat vytvoření systému sledování a kontroly kvality potravy, také vyšší využívání ekologických a místních potravinářských výrobků.

V. Podpora domácí péče o seniory

S cílem zbavit starší osoby jejich izolace a osamělosti program spojuje starší osobu s dobrovolným pracovníkem, který jednou týdně navštěvuje přibližně na dvě hodiny domovy starších osob, čímž se vytváří emocionální pouto.

VI. Podpora mezigeneračního programu „Viure and conviure“ („Život a soužití“) se studenty a staršími lidmi, kteří žijí sami

Program je určen starším lidem, kteří žijí sami a mohou nabídnout pokoj ve svém domě studentům, jejichž trvalý pobyt je mimo Barcelonu a kteří potřebují bydliště ve městě, zatímco jsou na univerzitě. Tento program je určen na podporu solidarity, znalostí a vzájemné pomoci mezi dvěma generacemi.

4.4 Stockholm

Stockholm má veřejně dostupný dokument ve švédštině s názvem „Strategi för en äldrevänlig stad“ tedy Strategie pro přátelské město ke starším osobám, nicméně tento dokument poskytuje spíše teoretické podklady pro budoucí programy a je založený na modelu vytvořeném WHO pro podporu měst přátelských ke starší osobám.

K účelům této práce je proto vhodnější dokument „Översiktsplan: Stockholm City plan“, tedy plán města Stockholm, který je publikovaný v angličtině. Tento dokument definuje čtyři hlavní strategické cíle (Stockholms stad, 2018):

- a) Rostoucí město,
- b) Kohezivní město,
- c) Dobrý veřejný prostor,
- d) Klimaticky chytré a odolné město.

Zmíněné čtyři hlavní strategické cíle jsou pak překryty veřejnými zájmy, v jejichž rámci je popsáno celkem 63 opatření (tabulka 13).

Tabulka 13: Struktura cílů, veřejných zájmů a opatření Stockholmu

Cíl	Veřejný zájem	Celkem opatření
ad a)	Poskytované bydlení	7
	Obchod a dovednosti	7
	Architektura a design	4
ad b)	Společensky soudržné město	6
	Doprava a mobilita	10
ad c)	Kultura, sport a rekreace	3
	Infrastruktura veřejných služeb	6
	Dědictví prostředí v rostoucím městě	4
ad d)	Klima, životní prostředí, zdraví a bezpečnost	10
	Zelené město na vodě	6

Zdroj: Stockholms stad, 2018, **Zpracování a překlad:** vlastní

4.4.1 Vybraná opatření reagující na demografickou změnu ve Stockholmu

Strategický dokument „Översiktsplan: Stockholm City plan“ se velmi intenzivně věnuje inkluzi obyvatelstva a budování soudržného města, což je zapříčiněno silným rozpadem a sociální segregací zejména etnických menšin v souvislosti s uprchlickou krizí. Inkluze obyvatelstva je důležitým aspektem i v generačně rozpolcené společnosti, která se dá pozorovat v některých městských částech Prahy, proto byla vybrána doporučení věnující se zejména soudržnosti města a aktivnímu vyžití obyvatel.

Pět stěžejních vybraných opatření věnujících se zmíněné problematice je popsáno níže, další relevantní vybraná opatření jsou zmíněna v příloze 6 na konci této práce (Stockholms stad, 2018):

I. Výstavba domů pro soudržné město

Jedním z důležitých způsobů, jak bojovat proti geografické segregaci a dosáhnout sociálně i ekonomicky smíšeného města, je zaměřit se na větší rozmanitost bydlení ve všech částech města. Významně více mladých dospělých bude potřebovat první domov, aby se v budoucnu osamostatnilo. Současně populace stárne, a navíc zde existuje obrovský nedostatek bydlení pro osoby se zdravotním postižením. Město proto pracuje na zavedení více kombinací do částí města s monolitickou nabídkou samostatně stojících domů, řadových či bytových domů s různými formami vlastnictví. Tím se zvyšuje schopnost lidí zůstat v oblasti s tím, jak se mění jejich potřeby. Efektivní využívání stávajícího bytového fondu může podpořit boj proti segregaci.

II. Vhodná místa pro setkávání

Vhodně zastavěný veřejný prostor nabízí mnoho možností pro setkání, která mohou spojit město, jako např. kavárny a restaurace, pracoviště, školy a kulturní zařízení, místa pro rekreaci a sport. Vhodné spojení komerčních prostor, ulic, náměstí a veřejné dopravy umožňuje sociální kontakt mezi místními obyvateli a také přispívá k mobilitě ve městě. Veřejné prostory jsou pro rozvoj měst zásadní. Kreativní rozvoj veřejných míst tak, aby byla atraktivní pro osoby pocházející z různých prostředí, může zlepšit sociální integraci a zvýšit pocit bezpečí a přívětivosti. Místa s důležitými sociálními uzly by měla být jednoduše přístupná i pro osoby se zdravotním postižením. V sociálně a ekonomicky slabších oblastech by měly být zřízeny dobře navržené veřejné prostory a parky vhodné pro setkávání různých osob.

III. Aktivní městský prostor

Stockholmské ulice, náměstí, parky a vodní toky tvoří kombinovanou síť veřejných prostor, které se snaží podporovat aktivity, akce a příležitosti pro veřejná shromáždění. Funkční, přístupný a permissivní veřejný prostor je proto důležitým výchozím bodem ve všech směrech plánování pro podporu pulzujícího města. Mezi důležité aspekty patří bezpečnost, rovnost pohlaví a veřejné prostory přístupné všem bez ohledu na jejich věk, pohlaví nebo postižení. Prostory města by měly mít robustní a flexibilní design, tak aby mohly mít více funkcí a být používány různými způsoby po celý den. Tím se vytvoří udržitelné město, které bude schopné reagovat na společenské změny.

IV. Chůze jako zvolený způsob dopravy

Díky hustě zastavěnému prostoru se smíšeným využitím a krátkým vzdálenostem je Stockholm mezinárodně velmi přátelský pro chodce. Chůze je přirozenou volbou pro krátké cesty, zejména v hustěji zastavěných částech města. Plán města Stockholm pro „Walkable City“ zdůrazňuje význam vzájemně propojené, dobře udržované a bezpečné sítě cest a umístění cílů na krátké vzdálenosti.

V. Městské koridory

Silný růst Stockholmu znamená i nový vývoj silniční sítě. Při výstavbě nové infrastruktury nebo přestavbě silnic je důležité brát v úvahu dopravní funkčnost a dostupnost jako celek. V některých situacích může být přestavba dobrou volbou, ale často je velmi nákladná. V mnoha případech může být lepší alternativou vytvoření koridorů městské dopravy. Transformace hlavních silnic a silničních oblastí na koridory městské dopravy může vést k lepšímu a propojenějšímu městskému prostředí spolu s nově obydlenými oblastmi, pracovišti a službami. V případě takové transformace je důležité, aby byl zachován dopravní tok v primární silniční síti, zejména pro veřejnou dopravu i komerční dopravu, a současně byl vyčleněn prostor pro chodce a cyklisty. Odstranění dopravních překážek a vytvoření většího množství křížových komunikací mezi městy znamená, že město může být propojeno a zároveň může být efektivně využit budoucí potenciál bydlení.

V kratším časovém horizontu město upřednostňuje přeměnu nadměrně širokých ulic na efektivní a atraktivní městské koridory s efektivním dopravním tokem. V těchto ulicích je často třeba zlepšit prostory pro chodce a cyklisty a v některých případech i veřejnou dopravu. Nalezení správné rovnováhy pro každou konkrétní ulici vyžaduje pečlivé prozkoumání a návrh, který je založen na specifikách konkrétního místa a dopadu na dopravní systém jako celek ve městě a regionu.

4.5 Mnichov

K čerpaní informací pro účel této závěrečné práce se jako nejvhodnější jeví dokument „Soziodemografisches Handlungskonzept: Herausforderungen des soziodemografischen Wandels für die Stadtentwicklung“ (Sociálně-demografická akční koncepce: Výzvy sociálně-demografických změn pro rozvoj měst) publikovaný pouze v němčině.

Tato publikace definuje osm klíčových oblastí (Referat für Stadtplanung und Bauordnung, 2010):

- a) Trh s bydlením, rozvoj sídel a regionální spolupráce,
- b) Mobilita ve stáří,
- c) Ekonomika, trh práce a odborné vzdělávání,
- d) Poskytování sociální infrastruktury,
- e) Komunální zdravotní politika,
- f) Multikulturní rozvoj města,
- g) Mezigenerační solidarita a občanská angažovanost,
- h) Umění a kultura.

Tyto klíčové oblasti popisují jednotlivé výzvy pro plánování města a následně uvádějí celkem 50 doporučení pro rozvoj města vzhledem k socio-demografickým změnám (tabulka 14).

Tabulka 14: Struktura strategických oblastí, výzev a doporučení Mnichova

Oblast	Výzva	Celkem doporučení
ad a)	Trh s bydlením Rozvoj sídel Vzájemné regionální závislosti	5
ad b)	Dostupnost a využití dopravy Charakterizace cest	6
ad c)	—	6
ad d)	Právní rámcové podmínky Infrastruktura pro děti a mládež Dodávky a služby pro seniory Oblast her a pohybu pro všechny věkové a uživatelské skupiny	15
ad e)	Děti a dospívající Migranti Starší osoby Zajištění životního prostředí podporujícího zdraví	7
ad f)	—	5
ad g)	—	4
ad h)	—	2

Zdroj: Referat für Stadtplanung und Bauordnung, 2010, **Zpracování a překlad:** vlastní

4.5.1 Vybraná opatření reagující na demografickou změnu v Mnichově

Analyzovaný strategický plán města Mnichov by se vzhledem k datu své publikace mohl jevit jako zastaralý, či neaktuální, nicméně v kontextu řešené problematiky je i tak pro inspiraci k hledání možných doporučení pro Prahu přínosný a poskytuje množství návrhů vhodných k zamyšlení.

Následuje popis pěti vybraných doporučení města Mnichov věnujících se dopadům demografických změn, další opatření jsou pak popsána v příloze 7 (Referat für Stadtplanung und Bauordnung, 2010):

I. Podpora cenově dostupného bydlení pro starší osoby

Je potřeba zvážit potřeby starších osob v oblasti bydlení. Vytvořit nabídku bydlení pro staré a handicapované osoby prostřednictvím nové výstavby a renovace starších zařízení s odpovídajícím vybavením. Domovy i okolní prostředí musí být navrženo bezbariérově. Důležité je také prozkoumání možností integrace komunit ambulantních bytů a modelů sdíleného života ve stáří ve všech oblastech veřejného bydlení.

II. Zachování a podpora místní mobility

Podpora zachování mobility starších lidí skrze různé druhy pohybu (pěší chůze, jízda na kole i MHD). Potřebné jsou dobré podmínky pro chodce (široké a bezpečné pěší stezky, snížení chodníků, dostatečné množství míst k odpočinku, setkání a pozorování atd.), pro cyklisty (dostatečně široké a bezpečné cyklostezky, dobré a bezpečné možnosti přejezdů, jednoduchá a dostatečná parkovací místa atd.) a pro uživatele veřejné dopravy (bezbariérový návrh spojů a zastávek, dostatečný prostor pro sezení, husté sítě, malé dorazové vzdálenosti, jednoduchý tarifní systém atd.).

III. Celoživotní učení – kvalifikace zaměstnanců a pracovníků napříč všemi generacemi

Je potřeba reagovat na změny na trhu práce prostřednictvím dalšího vzdělávání a odborné přípravy. Není výhradní odpovědností orgánů veřejné moci, aby takové nabídky učinily, ale může je podporovat ve smyslu „učící se region“ pomocí vytváření pozitivního klimatu a motivace. To je nezbytné zejména pro skupiny obyvatelstva, které se v současné době jen málo podílejí na dalším vzdělávání a odborné přípravě (pracovníci ve věku 50 let a starší, pracovníci s nízkou kvalifikací). Ve vzdělávacích systémech musí být položeny vhodné základy pro ochotu učit se celý život.

IV. Zlepšení hospitalizace a vytváření alternativních forem bydlení a péče

Prostřednictvím vzniku a šíření vhodných pečovatelských služeb, jako jsou ambulantní zařízení s pečovatelskými službami („pečovatelské byty“), nabídnout lidem, kteří potřebují péči, alternativu k péči v pobytových lůžkových zařízeních. Lidem, kteří potřebují domácí péči, jsou poskytovány služby v současných zařízeních, která splňují požadavky a nabízí vysoce kvalitní péči (tzv. „4. generace výstavby pečovatelských domů“).

V. Služby na podporu zdraví a prevence pro seniory v blízkosti domova

Preventivní podpora zdraví v domácím prostředí starších osob. Kontrola účinku preventivních domácích návštěv, nabídka a zpřístupnění preventivních služeb jako jsou pohybové a výživové služby, ale také opatření, jako je dentální profylaxe a specializovaná preventivní péče. Rozvoj bezpečnostních opatření pro starší osoby a okolní prostředí. Zaměření dopravní infrastruktury na potřeby seniorů s cílem udržet jejich mobilitu a zabránit izolaci.

4.6 Vídeň

K analýze v této práci byl zvolen aktuální strategický dokument „Smart City Wien Framework Strategy 2019–2050: Vienna’s Strategy for Sustainable Development“ publikovaný v angličtině. Tento strategický dokument vychází ze 17 cílů udržitelného rozvoje definovaných OSN.

Smart City Wien Framework Strategy definuje tři hlavní strategické principy (City of Vienna, 2019):

- a) Kvalita života,
- b) Zachování zdrojů,
- c) Inovace.

Tyto základní principy pak pokrývají strategické oblasti s celkem 65 cíli pro budoucí vývoj Vídně (tabulka 15).

Tabulka 15: Struktura strategických principů, oblastí a cílů Vídně)

Princip	Oblast	Celkem cílů
ad a)	Dodávky energie	4
	Budovy	5
	Mobilita a transport	7
	Ekonomika a zaměstnanost	5
ad b)	Hospodaření s vodou a odpady	5
	Prostředí	7
	Zdravotní péče	5
	Sociální inkluze	5
ad c)	Vzdělání	6
	Věda a výzkum	4
	Digitalizace	7
	Participace	5

Zdroj: City of Vienna, 2019, **Zpracování a překlad:** vlastní

4.6.1 Vybraná opatření reagující na demografickou změnu ve Vídni

Zkoumaný strategický plán města Vídeň se zaměřuje zejména na vysokou kvalitu života všech skupin obyvatel. Podporuje zdraví, možnost pohybu i přístup k velmi kvalitní zdravotní péči.

Následuje popis pěti hlavních vybraných opatření ze zmíněného dokumentu, další vybraná opatření jsou k dispozici v příloze 8 na konci této práce (City of Vienna, 2019):

I. Alespoň 70 % všech cest ve Vídni bude i nadále v krátkých vzdálenostech do pěti km a většina z nich bude uskutečněna na kole nebo pěšky

Předpokladem pro využívání kol a pěší chůze je, že každodenní služby a vybavení jsou v docházkové nebo cyklistické vzdálenosti. Za účelem vytvoření „města krátkých vzdáleností“ zajišťuje politika rozvoje města ve Vídni klíčovou každodenní infrastrukturu, jako jsou zařízení péče o děti a školy, nákupní a rekreační zařízení, parky a rekreační oblasti v blízkosti obytných oblastí jednotlivých okresů a sousedství. Podporuje vhodnou kombinaci bydlení, pracoviště a venkovního prostoru. Kromě toho poskytuje atraktivní místa k odpočinku, zlepšenou prostupnost, propojitelnost a opatření pro řízení dopravy, která upřednostňují cyklisty a chodce.

II. Růst střední délky života Vídeňské populace

Střední délka života ve Vídni v posledních desetiletích rychle vzrostla a i nadále se zvyšuje. Je ale důležité také věnovat pozornost zdravé délce života. Za tímto účelem jsou podporovány zdravé životní, pracovní a environmentální podmínky a zlepšení životního stylu pro všechny věkové skupiny. Mezi klíčové faktory v tomto úsilí patří budování rekreačních oblastí a venkovních prostor v blízkosti obydlených oblastí; minimální znečištění životního prostředí, neporušené ekosystémy a zdravá strava založená na produktech z místního regionu, propagace sportu, tělesného cvičení a aktivních forem mobility, jako např. procházky, jogging a jízda na kole. K tomu přispívá vhodný design veřejných prostranství, stabilní pracovní podmínky se spravedlivým platem a vysokou úrovní sociálního zabezpečení. Potřebná jsou také opatření pro zvyšování zdravotního povědomí, informační kampaně, vzdělávání a školení zaměřené na individuální životní návyky a zdravý životní styl.

III. Smart city Vídeň podporuje zdravé aktivní stárnutí, nesoběstačným občanům se dostane vysoce kvalitní domácí péče nebo péče v blízkosti domova

Aktivní a asistovaný život (AAL), digitální technologie a mobilní služby umožňují starším lidem pokračovat v nezávislém životě ve vlastním domě tak dlouho, jak si přejí. To je dále podporováno bezbariérovým, věkově přiměřeným designem bydlení, životním prostředím a možnostmi sociální interakce a fyzického cvičení v místním sousedství. Všichni občané Vídně mají přístup ke kvalitním pečovatelským službám, kdykoli je potřeba, a to v nejvhodnější formě pro danou situaci. O ty, kteří jsou závislí na péči, se pečuje doma nebo v blízkosti domova tak dlouho, jak je to možné.

IV. Zdravotní osvěta je podpořena na individuální i institucionální úrovni

Podpora zdravotní gramotnosti podporuje rovnost informovanosti o zdravém životním stylu. Jsou přijata vhodná opatření ke zvýšení povědomí o preventivních zdravotnických službách, zejména mezi znevýhodněnými skupinami obyvatelstva. Patří mezi ně také podpora široké škály sportovních aktivit a vzdělávání lidí o zdravotních přínosech aktivního a udržitelného životního stylu. Zároveň se usiluje o usnadnění přístupu ke snadno srozumitelným, nezaujatým a vědecky podloženým informacím. Vídeň podporuje rozvoj genderově citlivých zdravotnických organizací a zahajuje iniciativy na podporu zdravotní gramotnosti.

V. Poskytování dostatečného množství vysoce kvalitního dotovaného bydlení ke snížení podílu osob, které jsou přetížené náklady na bydlení

Cenově dostupné bydlení je ústředním pilířem Smart City Vídeň. Rámec pro „Vídeňský model“ výstavby sociálního bydlení bude i nadále pravidelně aktualizován, aby byla zajištěna kombinace vysokých standardů kvality života a životního prostředí (v nových budovách i stávajících zástavbách) a cenové dostupnosti pro střední třídy i skupiny s nízkými příjmy. Inteligentní politika bydlení také znamená předvídat a využívat nejmodernější technologie. V tomto ohledu je především důležité zajistit, aby technologické pokroky (například v technologiích digitálních budov) neohrozily autonomii obyvatel, ale spíše ji posílily. V této souvislosti má Vídeň za cíl stát se mezinárodně uznávaným průkopníkem v oblasti digitalizace a udržitelné výstavby, posílením odborných znalostí. Při hledání řešení je nezbytná mezinárodní výměna informací a spolupráce na městských výzvách.

4.7 Komparativní shrnutí vybraných opatření

Mezinárodní analýza strategických plánů vybraných evropských měst byla zpracována za účelem poskytnutí opory a inspirace pro tvorbu vlastních opatření pro zmírnění dopadu demografických změn v Praze. Do značné míry se tento záměr podařil, zejména díky množství opatření popsaných ve strategickém plánu Barcelony, či Mnichova. Ovšem v některých vybraných zahraniční strategických plánech měst, konkrétně Milána a Stockholmu, nebylo snadné ani možné nalézt konkrétní návrhy na zmírnění dopadů demografických změn užitečných pro cíle této diplomové práce.

Nicméně, i tyto plány, které více či méně postrádaly konkrétní návrhy opatření zmírňujících dopady demografického vývoje, byly přínosné jasně odlišnými způsoby myšlení a pojetí vize budoucího vývoje daného města. Toto odlišné smýšlení tak vede k možnosti poodstoupit od pro Prahu typických úvah nad jejím budoucím vývojem a k zamyšlení se nad její budoucností z dalších možných perspektiv a úhlů pohledu. Konkrétně pak například z pohledu skandinávského s velkým důrazem kladeným na inkluzi obyvatelstva a tvarování města směřujícího k přátelským a vřelým vztahům osob z odlišných etnických, či socioekonomických skupin. Milán vyzdvihuje důležitost přízemních pater městských domů, které mohou mít velký vliv na městský život, dojde-li k jejich vhodné transformaci a následnému využití. Nebo například pohled plánování Vídně, který se snaží o co nejvyšší obyvatelnost a kvalitu života ve městě, a tak směřuje svůj vývoj tímto směrem.

I když se Praha demografickým změnám ve svém strategickém plánu snaží důkladně věnovat (kapitola 3), analýza zahraničních dokumentů poukazuje na to, že je stále prostor pro další nová možná opatření věnující se této problematice. Co nejvhodnější a užitečné návrhy se snaží vyprodukovat tato práce ve své praktické části.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Návrh možných opatření pro zmírnění dopadu demografických změn

Vlastní návrhy možných opatření pro strategické plánování sídel si kladou za cíl zmírnění možných dopadů probíhajících demografických změn. V kontextu této práce se demografickými změnami rozumí proces demografického stárnutí, a to z důvodu současné situace ve většině států Evropy (kapitola 1.1).

5.1 Metodologický rámec

Navržená opatření vycházejí z vlastní demografické analýzy populačního vývoje od roku 2000 do současnosti a prognózovaného stavu obyvatel Prahy do roku 2070. Všechna opatření jsou také v souladu s cíli a prioritami definovanými v současném Strategickém plánu hl. m. Prahy a reagují na jeden z osmi problémů, kterým je nepřipravenost Prahy na probíhající demografické změny (kapitola 2.2). Jejich relevance a využitelnost je navíc podpořena mezinárodním srovnáním strategických plánů vybraných evropských měst (kapitola 4).

Opatření jsou dělena do dvou hlavních skupin vzhledem ke svému charakteru:

- a) Preventivní opatření,
- b) Aktivní (nápravná) opatření.

Preventivní opatření si kladou za cíl prodloužit zdravou délku života všech obyvatel a předejít závislosti seniorů na jiných osobách či institucích. Jedná se zejména o podporu zdravého a aktivního životního stylu, inkluzi starších osob a jejich zapojení do společenského i pracovního života. Tato diplomová práce klade na preventivní opatření silný důraz zejména pro jejich finanční a časovou nenáročnost v porovnání s aktivními opatřeními a také pro jejich možný vliv na snížení potřeby nápravných opatření.

Aktivní neboli **nápravná opatření** navazují na preventivní opatření. Jejich cílem je zmírnění zatížení rodin se závislými seniory, podpora domácí péče, dostupnosti bydlení, zvýšení kvality služeb i kapacit domovů pro seniory atp.

5.2 Struktura jednotlivých opatření

Tato práce se snaží o přehledné a efektivní zpracování doporučených opatření pomocí karet, které poskytují jasnou strukturu a usnadňují tak jejich praktické využití.

Struktura karet je následující:

I. Název a číslo opatření

Jedná se o základní identifikátor daného opatření, který je unikátní a umožňuje tak vyhledávání. Usnadňuje možnost provázanosti s ostatními opatření pomocí číslování.

II. Druh opatření

Charakterizuje dané opatření pomocí klíčových slov a zařazuje jej do skupiny preventivních nebo aktivních opatření. Umožňuje rychlejší vyhledávání a orientaci dle potřeb.

III. Specifikace opatření

Popisuje konkrétní charakter, podstatu a cíle opatření. Vysvětluje, čeho chce opatření dosáhnout, pro koho je určeno a jak by mělo probíhat.

IV. Zdůvodnění opatření

Obecný popis relevance opatření, odůvodnění jeho existence ve vztahu k demografickému stárnutí a strategickému plánování sídel. Čerpá z analýzy populačního vývoje hl. m. Prahy z teoretické části této diplomové práce.

V. Význam opatření

Hodnotí význam opatření na škále 0–3 (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové) ve vztahu ke zmírnění nežádoucích dopadů demografického stárnutí:

- a) 0 – nevýznamné; opatření nemá na dopady demografického stárnutí vliv,
- b) 1 – podpůrné; opatření může podpořit připravenost na demografické stárnutí, samo o sobě ale jeho dopady nezmírní, napomáhá lepším výsledkům v kombinaci s dalšími opatřeními,
- c) 2 – podstatné; napomáhá ke zmírnění dopadů demografického stárnutí, je pro budoucí připravenost na změny ve věkové struktuře obyvatel podstatné,
- d) 3 – klíčové; pro správné fungování města při stávajícím vývoji věkového složení obyvatel je klíčové a bylo by vhodné tomuto opatření věnovat pozornost.

VI. Uskutečnitelnost

Hodnotí celkovou náročnost uskutečnění opatření (časovou a finanční) na škále 0–3 (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná):

- a) 0 – nenáročná; opatření je snadno uskutečnitelné v krátkém časovém období (do čtyř let) za podpory velmi nízkých finančních prostředků,
- b) 1 – mírně náročná; opatření je uskutečnitelné v krátkém až středním časovém období (od pěti do deseti let) za podpory nízkých až středně vysokých finančních prostředků,
- c) 2 – náročná; opatření je uskutečnitelné ve středním až dlouhodobém časovém horizontu deset a více let) za podpory vysokých finančních prostředků,
- d) 3 – velmi náročná; opatření je uskutečnitelné v dlouhodobém časovém horizontu za podpory vysokých finančních prostředků a složitých kroků.

Tato klasifikace poskytuje možnost filtrování či vyhledávání jednotlivých opatření dle jejich náročnosti na provedení.

VII. Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.

Vazba na existující strategické dokumenty, které se věnují problematice demografických změn. Deklarace relevance daného opatření, formální a argumentační opora pro dané opatření, kredibilita možné implementace.

VIII. Možné dopady opatření

Popisuje možné dopady po zavedení daného opatření ve vztahu ke zmírnění demografického stárnutí.

6 Karty doporučení

Vlastní doporučená opatření pro strategické plánování sídel (zejména Prahy), která se věnují zmírnění nežádoucích dopadů demografických změn, konkrétně demografického stárnutí, jsou v této kapitole zpracovány formou karet.

Karty jsou navrženy tak, aby poskytovaly komplexní informace ke každému opatření a umožňovaly rychlou orientaci dle potřeb uživatele, blíže je jejich struktura popsána v kapitole 5.2.

Hlavním cílem strategických plánů měst zatížených demografickými změnami, kterými je v kontextu této práce míněno demografické stárnutí, by mělo být zejména předejít závislosti starších osob na jiných osobách či institucích a podpořit jejich aktivní zapojení do společenského života a celkového chodu města. Je důležité, aby města podporovala aktivní stárnutí a kvalitní život všech obyvatel nehledě na věk, tak aby byla zvýšena zdravá délka života.

Navržená opatření v této práci se snaží pokrýt specifické požadavky různých skupin seniorů, od těch více aktivních s pevným zdravým po méně aktivní, kteří jsou zdravotně omezeni, jsou proto různorodá a věnují se různým oblastem.

Karty doporučených opatření v této kapitole jsou tematicky seřazeny. Nejprve jsou popsána opatření, která jsou zaměřena na aktivní stárnutí, soběstačnost, zdravý životní styl, mezigenerační vztahy, socializaci a osamělost starších osob (Karta 1–Karta 14). Volně navazují opatření, která jsou zaměřena na podporu zatížených rodin péčí o nesoběstačné seniory (Karta 15 a Karta 16). Prostupnosti města a bariérám mobility se věnují opatření: Karta 17 a Karta 18, dostupnosti a formám bydlení pak Karta 19–Karta 25. Následují karty věnující se podpoře zaměstnání starších osob a jejich aktivnímu zapojení do chodu města (Karta 26 a Karta 27). Karty doporučení uzavírají opatření věnující se bezpečnosti a ochraně práv seniorů (Karta 28–Karta 30).

Navržená opatření se často překrývají, podporují či doplňují, proto je pod konkrétní téma nelze zařadit striktně, nýbrž orientačně. Karty doporučení jsou navrženy tak, aby mohly být využity v implementačních částech strategických dokumentů pro plánování sídel, nebo aby byly dále rozpracovány, doplněny, či transformovány pro vyrovnání se měst s jinými nežádoucími jevy a dopady demografických a socio-ekonomických změn.

Karta 1: Podpora zdravotní gramotnosti v každém věku

Název a číslo opatření
Podpora zdravotní gramotnosti v každém věku / Karta 1
Druh opatření
Preventivní – vzdělávání, zdravý životní styl, aktivní stárnutí
Specifikace opatření
<p>Preventivní opatření, které cílí na zdravotní gramotnost osob v každém věku.</p> <p>Série vzdělávacích seminářů a workshopů na téma zdraví, které zvyšuje schopnost přistupovat k informacím souvisejícím se zdravím, chápat je, hodnotit je a jednat podle těchto informací tak, aby bylo možné činit správná zdravotní rozhodnutí v kontextu každodenního života.</p> <p>Semináře jsou poskytovány v několika variantách tak, aby byly vhodné pro specifické věkové skupiny obyvatel:</p> <ul style="list-style-type: none">a) pro žáky základních škol,b) studenty středních a vysokých škol,c) dospělé pracující osoby,d) seniory. <p>Náplní jsou témata zdravého životního stylu, rozhodování v každodenním životě v kontextu zdraví, informace o správně výživě a životosprávě, vliv sportu na zdraví a informace o civilizačních chorobách.</p>
Zdůvodnění opatření
<p>Neznalost důsledků špatného přístupu ke zdraví a nezdravý životní styl je v postkomunistických zemích stále závažným problémem, i když začíná být na dobré cestě ke zlepšení. Aby se lidé mohli dožít delšího zdravého věku, je nezbytné začít se zdravotní gramotností již v útlém věku.</p> <p>Města by měla cílit na podporu zdravého životního stylu svých obyvatel. Opatření zvyšující zdravotní gramotnost osob, které si stále neuvědomují důsledky svých každodenních rozhodnutí na své zdraví ať už se jedná o kouření, nezdravou a nevyváženou stravu nebo absenci pohybových aktivit, je pro město žádoucí. Je proto potřeba na tyto nedostatky poukázat a poskytnout stěžejní informace všem obyvatelům vhodnou formou.</p>
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
1 – podpůrné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná

Provazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.

Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí:

- a) Zdraví 2020 ČR – AP č. 02: Správná výživa a stravovací návyky populace
- b) Zdraví 2020 ČR – AP č. 04: Omezování zdravotně rizikového chování
- c) Zdraví 2020 ČR – AP č. 12: Rozvoj zdravotní gramotnosti

Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2014–2020

Zákon č. 379/2005 Sb.: Zákon o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů

Health 2020: the European policy for health and well-being

Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025 (MPSV)

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Možné dopady opatření

Zdravější životní styl obyvatel.

Prodloužení zdravé délky života.

Podpora prevence civilizačních onemocnění.

Karta 2: Podpora zdravého stravování

Název a číslo opatření
Podpora zdravého stravování / Karta 2
Druh opatření
Preventivní – zdravý životní styl, soběstačnost
Specifikace opatření
Preventivní opatření, které cílí na podporu zdravého životního stylu a zdravé délky života. <p>Podpora dovozu zdravých jídel seniorům ke dveřím jejich domovů. Toto opatření spolupracuje s již existujícími rozvozy zdravých jídel převážně určených pro sportovce, které denní menu upravují vhodným způsobem potřebám a požadavkům starších osob.</p> <p>Zaměřují se zejména na jídla obsahující potřebné živiny a vitamíny, které jsou v pokročilejším věku pro tělo důležité. Poskytují také vhodné varianty pro osoby trpící cukrovkou i jinými chorobami. Každé jídlo je vyvážené, pestré a bohaté na potřebné živiny.</p> <p>Pro seniory jsou tyto služby poskytovány za zvýhodněnou cenou, a z části dotovány městem.</p>
Zdůvodnění opatření
Správná výživa je neodmyslitelně spjata se zdravým životním stylem, který je pro zdraví (nejen) starších osob stěžejní. Města by se proto měla snažit co nejvíce své občany ve zdravém stravování podporovat. <p>Opatření Podpory zdravého stravování je jeden z možných kroků, jak města mohou přispět ke zdravé délce života starších osob, které nemají dostatek finančních prostředků/znalostí/schopností/možností k tomu, aby si mohli tuto formu stravování obstarat sami. Zároveň dovoz zdravého jídla až ke dveřím domovů napomůže soběstačnosti seniorů se sníženou mobilitou.</p>
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
1 – podpůrné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná
Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí: Zdraví 2020 ČR – AP č. 02: Správná výživa a stravovací návyky populace Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2014–2020 Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Možné dopady opatření

Vyšší soběstačnost seniorů.

Vyšší kvalita života seniorů.

Zdravější životní styl seniorů.

Prodloužení zdravé délky života.

Karta 3: Nesnědeno pro seniory

Název a číslo opatření
Nesnědeno pro seniory / Karta 3
Druh opatření
Aktivní – udržitelnost, vzájemná pomoc, zdravý životní styl
Specifikace opatření
<p>Aktivní opatření, které cílí na podporu výživy seniorů a udržitelnost potravin.</p> <p>Toto patření spolupracuje s již existující mobilní aplikací „Nesnězeno“, která podporuje záchranu nesnědeného jídla z restaurací za zvýhodněnou cenu. Nesnědeno pro seniory je upravená forma, která je přívětivější pro seniory a podporuje zdravou výživu.</p> <p>Seniorům jsou za zvýhodněnou cenu zajišťována hotová jídla prostřednictvím registru pro jednotlivé restaurace. Vždy po skončení vydávání jídel z kuchyně, mohou zaregistrovaní senioři do stravovacího zařízení přijít a odnést si jídlo, které se ten den nevydalo a zařízení by ho vyhodilo. Toto patření úzce spolupracuje s jednotlivými městskými částmi, které pomáhají s výběrem vhodných restaurací v blízkosti bydliště registrovaných seniorů.</p> <p>Tímto opatřením se tak předchází plýtváním s jídlem a navíc napomáhá zajistit teplé jídlo pro seniory, kteří z důvodů zhoršené mobility či nedostatečných finančních prostředků často svou výživu podceňují a nevěnují jí příliš pozornosti.</p>
Zdůvodnění opatření
<p>Snížení plýtvání potravin v pohostinství je velmi důležitým krokem pro udržitelnost a prosperitu.</p> <p>Zároveň je správná výživa neodmyslitelně spjata se zdravým životním stylem, který je pro zdraví (nejen) starších osob s těžšími.</p> <p>Je potřeba propojit tyto dvě strany a nalézt vhodné řešení plýtvání jídlem a špatné výživy obyvatel. V tomto kontextu je tedy opatření Nesnědeno pro seniory podstatné a pro udržitelnost města žádoucí.</p>
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná
Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí: Zdraví 2020 ČR – AP č. 02: Správná výživa a stravovací návyky populace
Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2014–2020
Program předcházení vzniku odpadů ČR
Agenda OSN pro udržitelný rozvoj 2030

Možné dopady opatření

Udržitelnost.

Zdravější životní styl seniorů.

Vzájemná pomoc.

Vyšší soběstačnost seniorů.

Prodloužení zdravé délky života.

Karta 4: Podpora ozdravných procházek

Název a číslo opatření
Podpora ozdravných procházek / Karta 4
Druh opatření
Preventivní – zdravý životní styl, aktivní stárnutí, socializace
Specifikace opatření
Preventivní opatření, které cílí na aktivní životní styl starších osamělých osob. <p>Opatření „Podpora ozdravných procházek“ spojuje dobrovolníky se staršími osobami nejen se sníženou mobilitou, které pravidelně doprovázejí na ozdravných vycházkách do přírody. Náročnost a forma vycházek je vždy přizpůsobena fyzickým možnostem každého seniora.</p> <p>Starším osobám se tak dostává nejen pravidelného pohybu, ale také určité míry socializace, což může napomoci snížení pocitu osamělosti i izolovanosti a podpořit je v aktivnějším společenském životě.</p> <p>Toto opatření lze provázat s následujícím opatřením: Karta 5: Podpora sportovních aktivit seniorů v domácím prostředí.</p>
Zdůvodnění opatření
Starší osoby bývají často osamělé, mohou mít sníženou mobilitu nebo se hůře orientovat ve venkovním prostředí, a tak může dojít k jejich izolaci od okolního světa. Je proto důležité starší osamělé osoby socializovat a podporovat jejich aktivní životní styl pravidelnými vycházkami.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
1 – podpůrné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná
Provazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí: Zdraví 2020 ČR – AP č. 01: Podpora pohybové aktivity Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025 Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020 Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]

Možné dopady opatření

Socializace seniorů.

Aktivní stárnutí.

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Prodloužení zdravé délky života.

Vyšší kvalita života seniorů.

Karta 5: Podpora sportovních aktivit seniorů v domácím prostředí

Název a číslo opatření
Podpora sportovních aktivit seniorů v domácím prostředí / Karta 5
Druh opatření
Preventivní – zdravý životní styl, mezigenerační vztahy, aktivní stárnutí, socializace
Specifikace opatření
Preventivní opatření, které cílí na aktivní pohyb starších osob. Nabídka širokých možností aktivního vyžití upravených konkrétním potřebám seniorů skrze spolupráci s tělovýchovnými a sportovními vysokými školami a dobrovolníky. Ti prostřednictvím individuálních kurzů různých druhů fyzických aktivit podporují aktivní stárnutí seniorů a zároveň tak získávají potřebné praktické zkušenosti. Kurzy jsou navrhovány na míru konkrétním potřebám a možnostem zúčastněného jedince, jsou proto vhodné pro každého, kdo má zájem zacvičit si. Seniorům se prostřednictvím tohoto opatření dostává možnosti aktivního pohybu, socializace a mezigeneračního kontaktu.
Zdůvodnění opatření
Aktivní způsob života je nedílnou součástí zdravého životního stylu a může výrazně snížit výskyt různých nemocí (nejen) u seniorů. Prostřednictvím tohoto opatření by profitovaly obě strany – studenti a dobrovolníci skrze praktické zkušenosti či kredity za splněný předmět, starší osoby pak skrze aktivní pohyb a snížení pocitu osamělosti.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
1 – podpůrné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná
Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí: Zdraví 2020 ČR – AP č. 01: Podpora pohybové aktivity Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025 Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020 Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]

Možné dopady opatření

Socializace seniorů.

Aktivní stárnutí.

Podpora mezigeneračních vztahů.

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Prodloužení zdravé délky života.

Karta 6: Podpora volnočasových skupinových sportovních aktivit pro seniory

Název a číslo opatření
Podpora volnočasových skupinových sportovních aktivit pro seniory / Karta 6
Druh opatření
Preventivní – zdravý životní styl, aktivní stárnutí, socializace, soběstačnost
Specifikace opatření
Preventivní opatření, které cílí na podporu aktivního stárnutí pomocí volnočasových sportovních aktivit pro seniory. Podpora široké nabídky různých volnočasových sportovních aktivit, jako jsou fitness, nordic-walking, jóga, bosu atd. přizpůsobených fyzickým možnostem a požadavkům starších osob. Podle ročního období a počasí se mění nabídka sportů a prostory, kde jsou aktivity vykonávány. Kromě posílení fyzického zdraví a formy starších osob toto opatření také poskytuje příležitost k navázání nových kontaktů a sociálně aktivnímu životu starších osob. Toto opatření lze provázat s následujícím opatřením: Karta 18: Senior bus.
Zdůvodnění opatření
Pro město je žádoucí podporovat aktivní stárnutí a zdravou délku života svých obyvatel. Pomocí sportovních aktivit se dá zároveň snížit míra stresu, osamělosti a izolovanosti starších osob, naopak zvýšit fyzická zdatnost, soběstačnost a mobilita. Opatření cílící na zdravou délku života jsou pro udržitelnost a správný chod měst stěžejní a měla by proto být podporována.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná
Provazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí: Zdraví 2020 ČR – AP č. 01: Podpora pohybové aktivity Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025 Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020 Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]

Možné dopady opatření

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Aktivní stárnutí.

Vyšší soběstačnost seniorů.

Vyšší kvalita života seniorů.

Zdravější životní styl seniorů.

Prodloužení zdravé délky života.

Karta 7: Podpora volnočasových manuálních a výtvarných aktivit pro seniory

Název a číslo opatření
Podpora volnočasových manuálních a výtvarných aktivit pro seniory / Karta 7
Druh opatření
Preventivní – aktivní stárnutí, socializace, osamělost
Specifikace opatření
Aktivní opatření, které cílí na podporu manuálních a výtvarných aktivit a zájmových sdružení pro seniory. Organizace kroužků oblíbených manuálních aktivit pro starší osoby vhodných pro každého bez ohledu na pohlaví. Jedná se o aktivity typu pletení, háčkování, pečení, kreslení, řezbářství, hrnčířství atp. Manuální aktivity jsou pořádány dvakrát do týdne a cílí na sdružování starších osamělých osob, podporu jejich zručnosti a jemné motoriky. V závislosti na podstatě každé aktivity se místa jejich konání mění tak, aby z nich měli zúčastnění co nejvyšší užitek – v teplých měsících je žádoucí využití městských parků, vnitrobloků a jiných přívětivých veřejných venkovních prostor. Toto opatření lze provázat s následujícími opatřeními: Karta 8: Senioři hrají divadlo – v manuálních kroužcích mohou být vytvářeny divadelní kostýmy, kulisy, atrapy atp. Dále je žádoucí provázání s Karta 13: Přátelské trhy s výrobky seniorů i Karta 14: Komunitní zahrádky pro seniory.
Zdůvodnění opatření
Pro město je žádoucí aktivní využívání veřejných prostor a vysoká kvalita života obyvatel. Manuální aktivity pomáhají v prevenci i boji s četnými chorobami, brání úbytku kognitivních funkcí a zároveň podporují koordinaci psychomotoriky, odpočinek a snížení stresu. Starší osoby bývají často osamělé, mohou mít sníženou mobilitu nebo se hůře orientovat ve venkovním prostředí, a tak může dojít k jejich izolaci od okolního světa. Opatření podporující volnočasové aktivity může pomoci osamělé osoby socializovat, podporovat jejich vzájemné interakce a navazování kontaktů a zároveň vhodně využít veřejné prostory.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná

Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.

Koncepce podpory umění v ČR 2015–2020

Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí: Zdraví 2020 ČR – AP č. 01: Podpora pohybové aktivity

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020

Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]

Možné dopady opatření

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Aktivní stárnutí.

Vyšší kvalita života seniorů.

Zdravější životní styl seniorů.

Prodloužení zdravé délky života.

Karta 8: Senioři hrají divadlo

Název a číslo opatření
Senioři hrají divadlo / Karta 8
Druh opatření
Aktivní – aktivní stárnutí, socializace, osamělost, mezigenerační vztahy
Specifikace opatření
Aktivní opatření, které cílí na socializaci starších osob a jejich aktivní stárnutí. Jedná se o typ dramatického kroužku, kde jsou hlavními účinkujícími senioři. Cílem je nejen socializace starších osob, boj proti jejich osamělosti, ale také možnost aktivního využití s přínosem trénování paměti, které je ve stáří velmi důležité. Žádoucí je spolupráce s uměleckými školami tak, aby docházelo k mezigeneračním kontaktům a byly posilovány vztahy a porozumění mezi odlišnými věkovými skupinami. Závěrečná představení jsou hrána v menších pražských divadlech s dobrovolným vstupným. K jejich příležitosti jsou zaváděny speciální linky MHD vhodné pro osoby se sníženou mobilitou (Karta 18). Toto opatření lze provázat s následujícím opatřením: Karta 7: Podpora volnočasových manuálních a výtvarných aktivit pro seniory, tím způsobem, že v manuálních výtvarných a jiných kroužcích mohou být vytvářeny divadelní kostýmy, kulisy, atrapy atp. Dále také s Karta 18: Senior bus.
Zdůvodnění opatření
Pro město je žádoucí podporovat různé formy kulturního využití. V kombinaci s podporou kvality života seniorů a aktivního stárnutí je toto opatření vhodnou možností podpory kulturního života ve městech. Toto opatření poskytuje kromě možnosti pro mezigenerační spolupráci i vhodné prostředí pro navazování nových kontaktů, sociálně aktivní život starších osob, procvičování paměti a zvýšení kvality života seniorů. Opatření kombinující kulturní život a podporu kvality života seniorů je pro města žádoucí.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná

Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.

Integrovaná strategie podpory kultury v ČR do roku 2020

Koncepce podpory umění v ČR 2015–2020

Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí: Zdraví 2020 ČR – AP č. 01: Podpora pohybové aktivity

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020

Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]

Možné dopady opatření

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Aktivní stárnutí.

Podpora mezigeneračních vztahů.

Vzájemná pomoc.

Inkluze starších osob.

Vyšší kvalita života seniorů.

Prodloužení zdravé délky života.

Karta 9: Podpora dobrovolnictví v každém věku

Název a číslo opatření
Podpora dobrovolnictví v každém věku / Karta 9
Druh opatření
Preventivní – socializace, osamělost, mezigenerační vztahy, inkluze, aktivní stárnutí
Specifikace opatření
Preventivní opatření, které cílí na aktivní zapojení seniorů do společnosti pomocí dobrovolnictví. Podpora a zprostředkování dobrovolnictví v každém věku je možnost pro seniory, jak se zapojit do každodenního společenského života. Jedná se o možnost dobrovolnictví v muzeích, na výstavách, v knihovnách, planetáriích, botanických a zoologických zahradách, veletržích atd. Dle konkrétní dohody s daným zařízením je možné seniory za odvedenou práci finančně odměnit – propojení s Karta 27: Brigády pro seniory. Podporováno je také zapojení seniorů ve vybraných vyučujících hodinách na základních a středních školách, kde mohou přispět svými vlastními zkušenostmi v některých hodinách dějepisu či napomoci při pobírání určitých témat v hodinách společenských věd. Studentům se tak zvyšuje pestrost způsobu výuky a seniorům se naskytá možnost, jak se více socializovat a být ve společnosti různých generací.
Zdůvodnění opatření
Senioři jsou důležitou součástí společnosti a mladším generacím mohou předat spoustu znalostí a zkušeností. Zapojením seniorů pomocí dobrovolnictví dojde k navazování nových kontaktů, inkluzi, socializaci, mezigenerační komunikaci, snížení pocitu osamělosti a podpoře aktivního stárnutí. Zapojení seniorů ve vzdělávacím systému přináší mnohé výhody jako například mezigenerační kontakt a komunikaci, které mohou vést k většímu pochopení a solidaritě napříč generacemi. Pro města je žádoucí, aby se početně zvětšující se skupina obyvatel co nejvíce aktivně zapojovala do chodu města a podpora dobrovolnictví v každém věku je jednou z možných forem, jak její participaci podpořit.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
3 – klíčové
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná

Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.

Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí: Zdraví 2020 ČR – AP č. 01: Podpora pohybové aktivity

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020

Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]

Možné dopady opatření

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Aktivní stárnutí.

Podpora mezigeneračních vztahů.

Vzájemná pomoc.

Inkluze starších osob.

Karta 10: Studenti seniorům

Název a číslo opatření
Studenti seniorům / Karta 10
Druh opatření
Aktivní – mezigenerační vztahy, socializace, vzájemná pomoc
Specifikace opatření
Aktivní opatření, které cílí na podporu mezigeneračních vztahů a vzájemnou pomoc. <p>Opatření „Studenti seniorům“ podporuje poskytování služeb studenty starším osobám. Jde o služby (např. kadeřnické, kosmetické aj.), ve kterých studenti nebo učni musejí sbírat zkušenosti praxí a potřebují tak dobrovolníky, kteří za zvýhodněnou cenu využijí jejich služeb. Za podpory města, jsou proto tyto služby pod dohledem učitelů nabízeny přednostně starším osobám.</p> <p>Spojením potřeb studentů s péčí o seniory tak vzniká výhoda pro obě zapojené strany. Studenti získávají potřebné zákazníky k nabytí praktických dovedností. Senioři naopak profitují z péče o jejich zevnějšek a přítomnosti jiných osob. Nemusejí utrácet vysoké částky za podobné služby v salónech a kadeřnictvích a zároveň se učí mezi-generační komunikaci a vzájemnému pochopení.</p>
Zdůvodnění opatření
Toto opatření má pro město přínos zejména podporou mezigeneračních vztahů, socializací seniorů a pocitem vzájemné pomoci. <p>S přibývajícím počtem starších osob je nutné, propojovat s nimi mladší generace a nenechávat je žít na okraji společnosti. Naopak je co nejvíce začleňovat mezi mladé, aby pro odlišné generace bylo přirozené mezi sebou komunikovat, pohybovat se a žít ve vzájemné blízkosti.</p> <p>Studenti i senioři si tak osvojí způsoby mezigenerační komunikace, což může vést ke vzájemnému pochopení a solidaritě ve společnosti.</p>
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná
Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025 Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020 Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]

Možné dopady opatření

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Podpora mezigeneračních vztahů.

Vzájemná pomoc.

Inkluze starších osob.

Vyšší kvalita života seniorů.

Karta 11: Společné čtení

Název a číslo opatření
Společné čtení / Karta 11
Druh opatření
Aktivní – mezigenerační vztahy, socializace, komunitní život, osamělost
Specifikace opatření
<p>Aktivní opatření, které cílí společnou četbou na snížení pocitu osamělosti a izolace starších osob, zejména se zhoršeným zrakem.</p> <p>Jedná se o opatření, které propojuje dobrovolníky se zájemci o četbu, kteří chtějí sdílet své nápady a postřehy, nebo kterým individuální četbu neumožňuje jejich zrak. Knížka je vybrána předem domluvou se zájemci.</p> <p>Opatření je prováděné v několika variantách tak, aby bylo vhodné pro každého:</p> <ol style="list-style-type: none">veřejné čtení v městských knihovnách – forma určená aktivním seniorům, kteří mají zájem čtenou knihu zároveň prodiskutovávat a sdílet své připomínky, pocity a názory,čtení v domovech pro seniory – forma opatření určená seniorům žijících v bytových sociálních zařízeních, během pravidelného čtení je prostor pro dotazy a objasnění souvislostí ve čtených knihách,čtení v domácím prostředí seniorů – forma společného čtení určená osobám se sníženou mobilitou nebo zhoršeným zrakem, kterým dobrovolníci chodí několikrát do týdne předčítat do jejich domovů. <p>Dobrovolníci buď mohou čtení provádět sami, nebo se v případě zájmu v četbě střídat s ostatními účastníky. Cílem je zejména podpora mezigeneračních kontaktů, socializace a snížení pocitu osamělosti. Četba také podporuje představitost a tím i mozkovou činnost, což je (nejen) ve stáří žádoucí.</p>
Zdůvodnění opatření
<p>Spojením seniorů s dobrovolníky dojde k navazování nových kontaktů, inkluzi, socializaci, mezigenerační komunikaci, snížení pocitu osamělosti a podpoře aktivního stárnutí.</p> <p>Pro města je žádoucí, aby početně zvětšující se skupina obyvatel měla co nejvíce různorodých možností pro aktivní společenský život. Společné čtení je jednou z možností, jak podpořit mezigenerační kontakt a socializaci starších osob. Může napomoci ke snížení osamělosti seniorů a naopak ke zvýšení kvality života tím, že senioři budou i nadále schopni věnovat se své oblíbené četbě.</p>
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
1 – podpůrné

Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)

1 – mírně náročná

Provazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.

Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020

Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]

Možné dopady opatření

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Podpora mezigeneračních vztahů.

Inkluze starších osob.

Vyšší kvalita života seniorů.

Karta 12: Sdílení domácí mazlíčci

Název a číslo opatření
Sdílení domácí mazlíčci / Karta 12
Druh opatření
Aktivní – mezigenerační vztahy, kvalita života, aktivní stárnutí, vzájemná pomoc, osamělost
Specifikace opatření
Aktivní opatření, které cílí zejména na podporu mezigeneračních vztahů prostřednictvím sdílených domácích mazlíčků. Jedná se o zprostředkování vzájemné pomoci s péčí o domácí mazlíčky starších osob a dětí/studentů/mladých rodin. Senioři, kteří vlastní domácí mazlíčky a zároveň mají sníženou mobilitu, nebo jim jejich zdravotní stav neumožňuje tak časté vycházky, jak by pes potřeboval, se mohou spojit s dětmi, kterým rodiče často nechtějí vlastního mazlíčka pořídit. Dítě tak pomáhá s venčením psů starších osob a zároveň dochází k mezigeneračnímu kontaktu. Stejně tak se mohou zúčastnit ve sdílené péči o mazlíčka i jiné osoby, které si z různých důvodů nemohou pořídit vlastního. Pomoc funguje i naopak – senioři, kteří vlastního mazlíčka nevlastní, jsou propojeni s pracovně či jinak vytíženými osobami a pomáhají s občasným hlídáním a péčí o jejich mazlíčky (např. když jsou v práci, nebo na dovolené). Forma vzájemné pomoci s péčí o domácí mazlíčky záleží vždy na konkrétní dohodě a možnostech zúčastněných osob. Pravidelným setkáváním a komunikací dochází k budování mezigeneračních a komunitních vztahů, posílení vzájemné pomoci, snížení pocitu osamělosti a podpoře aktivního stárnutí.
Zdůvodnění opatření
Pro města jsou žádoucí spokojení obyvatelé, kteří si navzájem pomáhají a budují silné komunitní vztahy napříč generacemi. Toto opatření je jedním z možných způsobů, jak přispět k soudružnosti obyvatel měst a zároveň podpořit aktivní stárnutí a kvalitu života.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
1 – podpůrné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná

Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.

Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí: Zdraví 2020 ČR – AP č. 01: Podpora pohybové aktivity

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020

Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]

Možné dopady opatření

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Aktivní stárnutí.

Podpora mezigeneračních vztahů.

Vzájemná pomoc.

Vyšší kvalita života seniorů.

Zdravější životní styl seniorů.

Karta 13: Přátelské trhy s výrobky seniorů

Název a číslo opatření
Přátelské trhy s výrobky seniorů / Karta 13
Druh opatření
Aktivní – socializace, osamělost, mezigenerační vztahy
Specifikace opatření
Aktivní opatření, které cílí na socializaci a možnost finančních přivýdělků pro starší osoby. <p>Menší trhy pořádané jednou měsíčně, kde senioři mohou prodávat či si vzájemně vyměňovat své výrobky, které zhotovili.</p> <p>Prostřednictvím Přátelských trhů dochází k propojení zájmových manuálních a výtvarných kroužků pro seniory (Karta 7) a k možnosti navázání nových kontaktů, socializace starších osob mezi sebou a také napříč generacemi. Neprodané zboží je odkoupeno městem a předáno potřebným/dobročinným organizacím.</p> <p>Město poskytuje vhodné veřejné prostory pro jejich konání s výbornou dostupností a bezbariérovým prostředím přátelským i k obyvatelům se sníženou mobilitou. V den konání trhu je na toto místo zavedena speciální linka MHD (Karta 18).</p> <p>Toto opatření lze provázat s následujícími opatřeními: Karta 7: Podpora volnočasových manuálních a výtvarných aktivit pro seniory a Karta 18: Senior bus.</p>
Zdůvodnění opatření
Starší osoby nemají tolik možností, kde se seznámit s novými lidmi, Přátelské trhy svedou dohromady různé skupiny lidí s podobnými zájmy a poskytnou tak možnost pro navázání nových přátelství, socializaci a snížení pocitu osamělosti. Trhy jsou veřejné a dochází tak k mezigeneračnímu kontaktu, což je pro stárnoucí populaci žádoucí. Navíc si senioři mohou přivydělat menší finanční obnos z prodeje vlastních výrobků. <p>Cílem města je být živoucí a atraktivní pro všechny věkové i sociální skupiny, proto je důležité podporovat uskutečňování akcí, které jsou zajímavé pro různé skupiny obyvatelstva a podporují komunitní soužití a solidaritu.</p>
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
1 – podpůrné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná

Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.

Integrovaná strategie podpory kultury v ČR do roku 2020

Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí: Zdraví 2020 ČR – AP č. 01: Podpora pohybové aktivity

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020

Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]

Možné dopady opatření

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Aktivní stárnutí.

Podpora mezigeneračních vztahů.

Vzájemná pomoc.

Inkluze starších osob.

Karta 14: Komunitní zahrádky pro seniory

Název a číslo opatření
Komunitní zahrádky pro seniory / Karta 14
Druh opatření
Aktivní – aktivní stárnutí, socializace, osamělost, kvalita života, využití městských prostor
Specifikace opatření
<p>Aktivní opatření, které cílí na aktivní stárnutí, socializaci a kvalitu života seniorů.</p> <p>Zřízení menších snadno přístupných zahrádek pro seniory (např. v nevyužívaných vnitroblocích), kteří zde mohou pěstovat bylinky nebo potraviny, a využívat zelených prostor k odpočinku, četbě, aktivnímu pohybu nebo setkávání.</p> <p>Zároveň je možné, aby si senioři na komunitních zahrádkách, které navštěvují, mohli vypěstované potraviny následně odnést. Výhodou také je, že senioři vědí, jak je potrava vypěstována, a navíc je těší vlastní podíl při jejím pěstování.</p> <p>Město si samo nastavuje vnitřní pravidla každé zahrádky a způsob členství i případné zpoplatnění odnosu vypěstovaných potravin.</p> <p>Kromě transformace a využití doposud nevyužívaných a degradujících městských ploch komunitní zahrádky pro seniory tvoří příležitost k socializaci, snížení pocitu osamělosti a podpoře kvality života starších osob.</p>
Zdůvodnění opatření
<p>Pro vnitrobloky se často hledá vhodné využití a komunitní zahrádky pro seniory by mohly být jedním z nich. Toto opatření může zároveň seniorům vynahradit absenci vlastních zahrad a záhonů z chalup a chat, kam už kvůli vyššímu věku a zhoršené mobilitě nemohou.</p> <p>Toto opatření poskytuje seniorům zelené prostory pro odpočinek, sportovní a zájmové aktivity a setkávání.</p>
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
3 – velmi náročná

Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.

Koncepce péče o zeleň v hl. m. Praze

Integrovaná strategie podpory kultury v ČR do roku 2020

Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí: Zdraví 2020 ČR – AP č. 01: Podpora pohybové aktivity

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020

Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]

Možné dopady opatření

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Aktivní stárnutí.

Vyšší kvalita života seniorů.

Prodloužení zdravé délky života.

Karta 15: Tábory pro seniory

Název a číslo opatření
Tábory pro seniory / Karta 15
Druh opatření
Aktivní – podpora zatížených rodin, socializace, aktivní stárnutí, osamělost
Specifikace opatření
Aktivní opatření, které cílí na podporu zatížených rodin starajících se o starší příbuzné osoby. <p>Pořádání letních táborů pro seniory ulehčuje situaci zatíženým rodinám a poskytuje jim tak čas na odpočinek či vlastní dovolenou. Tábory jsou finančně podporovány městem a vhodné pro nabytí praxe studentů zdravotnických, sociálně zaměřených i pedagogických oborů nebo studentů medicíny.</p> <p>Jedná se o obdobnou formu dětských táborů, přizpůsobených potřebám nejen nesoběstačných seniorů s omezenou mobilitou, ale i požadavkům aktivních seniorů, kteří si chtějí zpestřit léto. Táborů se mohou zúčastnit všichni senioři, kteří mají zájem. Od denních stacionářů se tábory liší délkou pobytu a také náplní činností, která je podobně jako na dětských táborech, tematicky zaměřena.</p> <p>Tábory pro seniory kromě odpočinku a volného času pro zatížené rodiny, nabízí seniorům možnost k navázání kontaktů a přátelství, nové zážitky bez ohledu na věk, aktivní vyžití i prostor pro relaxaci.</p>
Zdůvodnění opatření
Rodiny věnující se péči o nesoběstačné členy často nemají dostatek času na odpočinek nebo vlastní dovolenou. Nejen z důvodu obrovské náročnosti upřednostňují některé rodiny domovy pro seniory. Ty ale budou mít vzhledem k vývoji věkové struktury v Praze nedostatečnou kapacitu a nebude možné nové klienty do těchto zařízení přijímat. Je proto žádoucí, aby město různými formami pomáhalo zatíženým rodinám. <p>Zároveň by tak měli senioři možnost navazovat nové sociální kontakty a aktivně prožít léto. Kromě vyšší socializace by toto opatření mohlo snížit pocit osamělosti a závislosti na své rodině.</p>
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
2 – náročná

Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.

Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016–2025

Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020

Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]

Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období let 2015–2020

Možné dopady opatření

Menší nápor na kapacitu institucionální péče a domovů pro seniory.

Spokojenější zatížené rodiny.

Socializace seniorů.

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Karta 16: Možnost dočasného využívání domovů pro seniory

Název a číslo opatření
Možnost dočasného využívání domovů pro seniory / Karta 16
Druh opatření
Aktivní – podpora zatížených rodin, socializace
Specifikace opatření
Aktivní opatření, které cílí na podporu zatížených rodin starajících se o starší příbuzné. Umožněním dočasného využívání institucionální péče a domovů pro seniory rodinám, které se o své nesoběstačné příbuzné starají doma poskytuje tato možnost zatíženým rodinám potřebný čas pro odpočinek a osobní život. Senioři tak navíc mají možnost k navázání nových kontaktů a socializaci. Dočasné využití pobytových sociálních zařízení pro seniory, jako jsou domovy pro seniory nebo domovy s pečovatelskou službou, je možné několikrát do měsíce v maximální délce dvou nocí. Tím se toto opatření liší od současných denních stacionářů.
Zdůvodnění opatření
Rodiny věnující se péči o nesoběstačné členy často nemají dostatek času na odpočinek nebo vlastní dovolenou. Nejen z důvodu obrovské náročnosti upřednostňují některé rodiny domovy pro seniory. Ty ale budou mít vzhledem k vývoji věkové struktury v Praze nedostatečnou kapacitu a nebude možné nové klienty do těchto zařízení přijímat. Je proto žádoucí, aby město různými formami pomáhalo zatíženým rodinám. Zároveň by tak měli senioři možnost navazovat nové sociální kontakty. Kromě vyšší socializace by toto opatření mohlo snížit pocit osamělosti a závislosti na své rodině.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 - podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná
Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016–2025 Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025 Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020 Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]

Možné dopady opatření

Menší nápor na kapacitu institucionální péče a domovů pro seniory.

Spokojenější zatížené rodiny.

Socializace seniorů.

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Karta 17: Zvýšení prostupnosti městského prostředí

Název a číslo opatření
Zvýšení prostupnosti městského prostředí / Karta 17
Druh opatření
Aktivní – mobilita, aktivní stárnutí, soběstačnost
Specifikace opatření
<p>Aktivní opatření s cílem komplexní přeměny městského prostředí k vyšší prostupnosti.</p> <p>Toto opatření pokrývá komplexní výčet možných transformací veřejného prostoru tak, aby se zvýšila soběstačnost a kvalita života obyvatel bez ohledu na věk, mobilitu, sociální status či etnicitu. Jedná se o postupné menší kroky napříč celým městem a v dlouhodobém časovém horizontu o celkovou transformaci města tak, aby reagovalo na různé potřeby svých obyvatel.</p> <p>Příkladem takových kroků je např.:</p> <ul style="list-style-type: none">a) Snížení chodníků – odstranění obrubníků a snížení hran chodníků může silně napomoci pohybu zdravotně postižených osob, osob se sníženou mobilitou nebo i rodinám s kočárky a malými dětmi.b) Úprava schodišť a navýšení počtu výtahů – schodiště mohou být pro některé skupiny obyvatelstva nepřekonatelnou překážkou v jejich pohybu, vhodnou úpravou nebo výstavbou výtahů dojde k větší možnosti pohybu znevýhodněných osob.c) Přizpůsobení linek MHD – postupná modernizace MHD směrem k bezbariérovosti a propojení celého města.d) Navýšení počtu míst k odpočinku – zvýšením počtu laviček, či jiných míst k sezení ve veřejných prostorech nejenže podpoří osoby k setkávání, ale zároveň nabídne možnost odpočinku starším osobám, osobám se sníženou mobilitou nebo rodičům s dětmi atd.e) Odstranění bariér pohybu – nahrazení křovinatých rostlin stromy, odstranění zbytečných plotů a jiných bariér pohybu.f) Odklonění dopravy z centra a podpora využívání MHD, pěší chůze a cyklostezekg) ... <p>Toto opatření lze provázat s následujícími opatřeními: Karta 18: Senior bus, Karta 21: Transformace bytů seniorů a jejich okolí.</p>
Zdůvodnění opatření
<p>Život obyvatel měst se mění stejně tak jako jejich věková či sociální struktura. Je proto nutné, aby město na proměny svých obyvatel a jejich potřeb reagovalo komplexní změnou, ke které povedou dlouhodobé menší kroky. I malé změny mohou silně zvýšit prostupnost i udržitelnost města a zvýšit kvalitu života všech jeho obyvatel.</p>

Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
3 – klíčové
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
3 – velmi náročná
Provazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením 2015–2020 Národní rozvojový program mobility pro všechny Dopravní politika ČR 2014–2020, s výhledem do roku 2050 Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025
Možné dopady opatření
Vyšší kvalita života obyvatel. Socializace všech obyvatel. Podpora mezigeneračních vztahů. Aktivní stárnutí. Vyšší soběstačnost seniorů. Prodloužení zdravé délky života. Zdravější životní styl (nejen) seniorů.

Karta 18: Senior bus

Název a číslo opatření
Senior bus (Senior taxi) / Karta 18
Druh opatření
Aktivní – soběstačnost, mobilita, socializace
Specifikace opatření
Aktivní opatření, které cílí na zavedení nové linky MHD určené pro seniory a osoby se sníženou mobilitou. Speciální linky přizpůsobené osobám se sníženou mobilitou, které nestaví pouze na značených zastávkách, které mohou být často příliš vzdálené od bydlišť těchto osob. Senior bus poskytuje službu „od dveří ke dveřím“ a v rámci možností znevýhodněné osoby dováží co nejbližší k jejich cílové destinaci. Senioři si mohou pomocí jednoduchého systému a telefonu zarezervovat vyzvednutí v blízkosti svého domova dle časových možností daného spoje. Tato linka je vhodně navržena tak, aby seniory mohla dopravit k lékaři, na nákup nebo místa konání akcí, zájmových a volnočasových aktivit atd.
Zdůvodnění opatření
I přes dobré pokrytí Prahy sítí MHD, znevýhodněné osoby často bydlí v oblastech, kde je pokrytí touto sítí nedostatečné nebo obsahuje specifické překážky pohybu, což osobám se sníženou mobilitou ztěžuje nebo znemožňuje její využívání. Toto omezení tak snižuje jejich soběstačnost a možnost socializace, zvyšuje pocit osamělosti a izolace. Zavedení speciální linky určené znevýhodněným osobám by mohlo silně napomoci zvýšení kvality jejich života a pomoci jim překonat omezení pohybu na delší vzdálenosti.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
2 – náročná
Provazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením 2015–2020 Národní rozvojový program mobility pro všechny Koncepce odstraňování bariér ve veřejné hromadné dopravě v hlavním městě Praze Dopravní politika ČR 2014–2020, s výhledem do roku 2050 Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025

Možné dopady opatření

Vyšší soběstačnost seniorů.

Vyšší kvalita života seniorů.

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Aktivní stárnutí.

Inkluze starších osob.

Karta 19: Podpora sdíleného mezigeneračního bydlení

Název a číslo opatření
Podpora sdíleného mezigeneračního bydlení / Karta 19
Druh opatření
Aktivní – mezigenerační vztahy, bydlení, soběstačnost, vzájemná pomoc
Specifikace opatření
<p>Aktivní opatření, které cílí na spolubydlení seniorů a studentů nebo matek samoživitelek.</p> <p>Toto opatření nabízí možnost zprostředkování ubytování studentů nebo matek samoživitelek v bytech, ve kterých žijí starší lidé sami. Senioři, kteří mají zájem o toto zprostředkování, vyplní jednoduchý formulář, kde kromě specifikací jejich domovů vyplní i koho mají zájem u sebe ubytovat. Tyto nabídky bydlení jsou následně propagovány školami a studentskými organizacemi, popř. zprostředkovány matkám samoživitelkám.</p> <p>V rámci tohoto opatření je zároveň zavedena kontrola vzájemného soužití a možnost konzultace ohledně společných vztahů (více Karta 29: Ochrana práv a zájmů seniorů, Karta 30: Včasná pomoc strádajícím seniorům).</p> <p>Cílem toho opatření je kromě zavedení nové formy dostupného bydlení také snížení pocitu osamělosti seniorů a podpoření mezigeneračních vztahů. Další výhodou toho opatření je snížení finančního zatížení seniorů, kteří sami musí platit nájem a zvýšení nabídky bydlení pro specifické skupiny obyvatelstva, jako jsou studenti nebo matky samoživitelky.</p>
Zdůvodnění opatření
<p>Senioři často žijí sami v bytě, který celý pro své potřeby nevyužijí, a zároveň je pro ně takové bydlení finančně velmi náročné. Starší osoby jsou také často osamělé, mohou mít sníženou mobilitu nebo se hůře orientovat ve venkovním prostředí, a tak může dojít k jejich izolaci od okolního světa.</p> <p>Studenti si naopak často nemohou dovolit vlastní bydlení a kapacita kolejí není vždy dostatečná. Svou přítomností ve sdíleném bydlení se starší osobou by napomáhali rozvoji mezigeneračních vztahů, snižovali pocit osamělosti a izolovanosti a mohli napomáhat s domácími pracemi či nákupy.</p> <p>Matky samoživitelky jsou často v nepříznivé finanční situaci a mají problémy časově zvládnout profesní i rodinný život. Senioři by tak mohli těmto matkám občasné vypomoci s hlídáním dětí.</p> <p>Sdílené bydlení seniorů a studentů nebo matek samoživitelek může pomoci všem zúčastněným stranám a je pro město klíčové, protože napomůže s dostupností bydlení pro znevýhodněné skupiny obyvatelstva, podpoří komunitní a mezigenerační vztahy a není finančně náročné.</p>

Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
3 – klíčové
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná
Provazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
<p>Koncepce bydlení České republiky do roku 2020</p> <p>Koncepce bytové politiky hl. m. Prahy pro rok 2004 a navazující období</p> <p>Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí</p> <p>Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025</p> <p>Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020</p> <p>Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030 [akt. 2020]</p>
Možné dopady opatření
<p>Rozšíření forem dostupného bydlení pro specifické skupiny obyvatelstva (seniory, studenty, matky samoživitelky).</p> <p>Nižší pocit osamělosti starších osob.</p> <p>Socializace seniorů.</p> <p>Podpora mezigeneračních vztahů.</p> <p>Vzájemná pomoc</p> <p>Inkluze starších osob.</p> <p>Vyšší soběstačnost seniorů.</p>

Karta 20: Manuál pro přizpůsobení bydlení potřebám seniorů

Název a číslo opatření
Manuál pro přizpůsobení bydlení potřebám seniorů / Karta 20
Druh opatření
Preventivní – soběstačnost, bydlení
Specifikace opatření
Preventivní opatření, které cílí na zvýšení soběstačnosti seniorů pomocí drobnějších úprav jejich domovů. Vyhotovení jednoduchého manuálu (návodu) pro drobné úpravy domovů starších osob, které mohou výrazně podpořit jejich soběstačnost. Jedná se o funkční a architektonické úpravy (např. instalace madel, odstranění prahů), poradenství o nábytku a spotřebičích každodenního používání nebo bezpečnostní úpravy. Tyto úpravy mohou být vykonány individuálně nebo pomocí vyškolených osob.
Zdůvodnění opatření
Prostředí, ve kterém starší osoby žijí, by mělo být jejich stárnutí přizpůsobeno tak, aby bylo stále vhodné pro kvalitní život i se sníženou mobilitou a dalšími znevýhodněními, které s sebou stárí přináší. Drobné úpravy a poradenství mohou výrazně podpořit soběstačnost a kvalitu života stárnoucích osob.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná
Provazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Koncepce bydlení České republiky do roku 2020 Metodika sociálního bydlení (MPSV) Koncepce bytové politiky hl. m. Prahy pro rok 2004 a navazující období Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025 Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020 Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období let 2015–2020

Možné dopady opatření

Vyšší soběstačnost seniorů.

Vyšší kvalita života seniorů.

Vyšší bezpečnost.

Karta 21: Transformace bytů seniorů a jejich okolí

Název a číslo opatření
Transformace bytů seniorů a jejich okolí / Karta 21
Druh opatření
Aktivní – soběstačnost, prostupnost města, bydlení
Specifikace opatření
<p>Aktivní opatření s cílem celkové rekonstrukce stávajících bytů seniorů i jejich okolí adekvátně k jejich potřebám.</p> <p>Finanční podpora rekonstrukce nevhodných bytů a domovů, které snižují možnost soběstačného života starších osob a osob se sníženou mobilitou. Jedná se o podporu přeměny domácího prostředí, které starším osobám neumožňuje soběstačný život nebo jejich setrvání ve svých domovech z důvodu existence bariér pohybu, nevhodného nábytku, spotřebičů či absence nápomocných prvků jako jsou madla či jiné způsoby opory pohybu.</p> <p>Toto opatření lze provázat s následujícími opatřeními: Karta 17: Zvýšení prostupnosti městského prostředí a Karta 20: Manuál pro přizpůsobení bydlení potřebám seniorů.</p>
Zdůvodnění opatření
<p>Pobytová sociální zařízení poskytující potřebné zdravotní služby seniorům nebudou mít v budoucnu vlivem demografického stárnutí dostatečné kapacity k péči o všechny klienty, kteří o ni budou žádat.</p> <p>Proto je žádoucí podporovat setrvání seniorů v jejich domácím prostředí po co nejdelší možnou dobu. Transformace jejich domovů je jednou z podstatných možností, jak podpořit soběstačnost seniorů a jejich schopnost zůstat ve svém bytě.</p>
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
2 – náročná.

Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.

Koncepce bydlení České republiky do roku 2020

Koncepce bytové politiky hl. m. Prahy pro rok 2004 a navazující období

Metodika sociálního bydlení (MPSV)

Národní rozvojový program mobility pro všechny

Koncepce odstraňování bariér ve veřejné hromadné dopravě v hlavním městě Praze

Dopravní politika ČR 2014–2020, s výhledem do roku 2050

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020

Možné dopady opatření

Vyšší soběstačnost seniorů.

Vyšší kvalita života seniorů.

Vyšší bezpečnost.

Karta 22: Podpora různých forem domácí péče

Název a číslo opatření
Podpora různých forem domácí péče / Karta 22
Druh opatření
Aktivní – domácí péče, soběstačnost, kvalita života
Specifikace opatření
Aktivní opatření, které cílí na podporu soběstačnosti seniorů a jejich co nejdelší setrvávání v domácím prostředí. Odborná školení a posílení počtu terénních sociálních i zdravotnických pracovníků, kteří své služby vykonávají v domácím prostředí pacientů. Jedná se o co nejkomplexnější nahrazení institucionální geriatrické péče domácími návštěvami specialistů. Tito pracovníci jsou vybaveni všemi nezbytnými prostředky pro geriatrickou a ambulantní péči a poskytují vyšetření, prohlídky, kontroly i konzultace v domácím prostředí seniorů. Senioři jsou prostřednictvím domácí péče schopni déle setrvat ve svých domovech, aniž by se snížila jejich soběstačnost nebo kvalita života. Pravidelným kontaktem s terénními pracovníky dochází také k socializaci seniorů a snížení pocitu osamělosti.
Zdůvodnění opatření
Pobytová sociální zařízení poskytující potřebné zdravotní služby seniorům nebudou mít v budoucnu vlivem demografického stárnutí dostatečné kapacity k péči o všechny klienty, kteří o ni budou žádat. Proto je žádoucí podporovat setrvávání seniorů v jejich domácím prostředí po co nejdelší možnou dobu, aniž by se snížila kvalita jejich života a soběstačnost.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – Podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
2 – náročná

Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.

Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí:

- a) Zdraví 2020 ČR – AP č. 08: Zvýšení kvality, dostupnosti a efektivity následné, dlouhodobé a domácí péče
- b) Zdraví 2020 ČR – AP č. 09: Zajištění kvality a bezpečí poskytovaných zdravotních služeb
- c) Zdraví 2020 ČR – AP č. 10: Vzdělávání zdravotnických pracovníků

Koncepce bydlení České republiky do roku 2020

Koncepce bytové politiky hl. m. Prahy pro rok 2004 a navazující období

Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období let 2015–2020

Metodika sociální práce v sociálním bydlení (MPSV)

Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016–2025

Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020

Možné dopady opatření

Vyšší soběstačnost seniorů.

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Vyšší kvalita života seniorů.

Karta 23: Výstavba bezbariérových forem dostupného bydlení

Název a číslo opatření
Výstavba bezbariérových forem dostupného sdíleného bydlení / Karta 23
Druh opatření
Aktivní – kvalita života, dostupnost bydlení, soběstačnosti, bydlení
Specifikace opatření
Aktivní opatření s cílem výstavby bezbariérových forem sdíleného bydlení vhodných pro různé skupiny obyvatelstva. Jedná se o výstavbu dostupného bydlení atraktivního pro různé věkové i sociální skupiny obyvatel, které je přizpůsobené osobám se sníženou mobilitou a vyhovuje požadavkům osob v různých fázích života. Tato forma dostupného bydlení poskytuje dostatečné soukromí a zároveň nabízí společné prostory, kde se obyvatelé mohou setkávat a posilovat komunitní i mezigenerační vztahy. Design těchto prostor je navržen tak, aby v každodenním životě podporoval obyvatele k setkávání a poskytoval množství velmi dobře přístupných vnitřních i venkovních prostor pro aktivní vyžití i odpočinek. Těmito prostory mohou být komunitní knihovny, jídelny, tělocvičny, klubovny, herny, zahrádky atd. V blízkosti je přístup k různým formám ambulantní i geriatrické péče, ke školkám a základním školám. Je zde velmi dobrá veřejná občanská vybavenost a infrastruktura.
Zdůvodnění opatření
Nedostatek či úplná absence dostupných bezbariérových forem bydlení atraktivních pro různé věkové i sociální skupiny obyvatel ve městech je podstatným problémem. Je proto pro města žádoucí poskytnout takové formy bydlení, které budou připravené na odlišné potřeby osob v různých fázích života. Při výstavbě nových bytů je proto nutné, aby města cílila na atraktivitu a vhodnost pro různé generace.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
3 – klíčové
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
3 – velmi náročná

Provazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.

Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí:

Koncepce bydlení České republiky do roku 2020

Koncepce bytové politiky hl. m. Prahy pro rok 2004 a navazující období

Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období let 2015–2020

Metodika sociálního bydlení (MPSV)

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020

Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016–2025

Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Možné dopady opatření

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Aktivní stárnutí.

Podpora mezigeneračních vztahů.

Vzájemná pomoc.

Inkluze starších osob.

Vyšší soběstačnost seniorů.

Vyšší kvalita života seniorů.

Zdravější životní styl seniorů.

Karta 24: Navýšení kapacit stávajících domovů pro seniory

Název a číslo opatření
Navýšení kapacit stávajících domovů pro seniory / Karta 24
Druh opatření
Aktivní – institucionální péče, socializace
Specifikace opatření
Aktivní opatření, které cílí na navýšení kapacit domovů pro seniory. Jednoduchá modulární přístavba ke stávajícím pobytovým sociálním zařízením pro seniory. Modulární forma přístavby v tomto opatření je zvolena zejména z důvodu rychlosti výstavby, její snadné montáže i demontáže a nízkým nákladům. Moduly jsou pak jednoduše přizpůsobeny konkrétním potřebám seniorů a dle jejich přání upraveny tak, aby poskytly co největší pohodlí a kvalitu života jejich obyvatelům. Jedná se o podpůrné opatření, které budoucí situaci napomůže, nicméně kapacita stávajících zařízení se dá zvýšit pouze v omezeném měřítku.
Zdůvodnění opatření
Vzhledem k předpokládanému vývoji věkové struktury (nejen) v Praze, nebudou mít stávající pobytová sociální zařízení pro seniory dostatečnou kapacitu a nebude možné nové klienty do těchto zařízení přijímat. Zároveň je ale výstavba nových pobytových sociálních zařízení pro seniory velmi náročná v různých aspektech (čas, finance, prostor), jednodušší formou je proto navýšení kapacit již existujících zařízení. Modulární přístavba je jednou z možných forem, jak jednodušeji navýšení kapacity těchto zařízení provést, aniž by se snížila současná kvalita pobytu a pohodlí jejich klientů.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
2 – náročná
Provazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí: Zdraví 2020 ČR – AP č. 09: Zajištění kvality a bezpečí poskytovaných zdravotních služeb Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období let 2015–2020 Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016–2025 Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020 Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025 Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Možné dopady opatření

Vyšší kapacita pobytových sociálních zařízení pro seniory.

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Vyšší kvalita života nesoběstačných seniorů.

Karta 25: Výstavba moderních domovů pro seniory s novým konceptem

Název a číslo opatření

Výstavba moderních domovů pro seniory s novým konceptem / Karta 25

Druh opatření

Aktivní – institucionální péče, socializace, aktivní stárnutí, mezigenerační vztahy, kvalita života

Specifikace opatření

Aktivní opatření, které cílí na výstavbu nových domovů pro seniory.

Jedná se o výstavbu nových moderních pobytových sociálních zařízení pro seniory, které poskytují starším osobám vhodné prostředí a podmínky k co nejvyšší kvalitě života s ohledem na jejich zdravotní stav.

Moderní domovy pro seniory jsou pečlivě promyšlené s přizpůsobeným designem a vybavením tak, aby zde starší osoby nestrádaly a mohly prožít své stáří tak spokojeně a aktivně, jak je možné.

Umístění v rámci měst a vhodný design, který je zaměřený stejně na vnitřní i vnější prostory, je v současné i budoucí výstavbě nových domovů pro seniory klíčový. Nové projekty se zaměří na vytvoření řady společenských prostor, které sdružují lidi. Kromě zahrad a veřejných náměstí, pobytový komplex zahrne obchody, restaurace a podzemní parkoviště.

Součástí nově vznikajících domovů pro seniory jsou atraktivní vysoce přístupné venkovní prostory s městskou zelení a moderními prvky, které je činí vhodnými místy pro setkávání všech věkových generací. Dochází tak k socializaci starších osob a jejich aktivnímu společenskému životu. Vhodné prostředí také podporuje propojení seniorů s jejich rodinnými příslušníky.

Zdůvodnění opatření

Vzhledem k předpokládanému vývoji věkové struktury (nejen) v Praze, nebudou mít stávající pobytová sociální zařízení pro seniory dostatečnou kapacitu a nebude možné nové klienty do těchto zařízení přijímat.

Výstavba nových moderních pobytových zařízení pro seniory bude mít vliv na komunitní vztahy, kvalitu života seniorů, mezigenerační vztahy a zdravou délku života. Je nutné, aby nové projekty výstavby těchto zařízení kladly silný důraz na venkovní prostory, tak aby byly vysoce atraktivními místy pro setkávání a aktivní stárnutí.

Města musí cílit na co nejvyšší aktivní zapojení seniorů ve společnosti a budování komunitních mezigeneračních vztahů, je proto nežádoucí provádět výstavbu pobytových zařízení v izolovaných oblastech, ale naopak propojit je s aktivním životem všech lidí ve městech.

Toto opatření kromě nového konceptu života starších osob ve společnosti všech generací, cílí i na změnu současného vnímání domovů pro seniory širokou veřejností.

Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
3 – klíčové
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
3 – velmi náročná
Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období let 2015–2020 Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016–2025 Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020 Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025 Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí
Možné dopady opatření
Nižší pocit osamělosti starších osob. Socializace seniorů. Aktivní stárnutí. Podpora mezigeneračních vztahů. Inkluze starších osob. Vyšší soběstačnost seniorů. Vyšší kvalita života seniorů. Zdravější životní styl seniorů. Vyšší kapacita pobytových sociálních zařízení pro seniory. Prodloužení zdravé délky života.

Karta 26: Podpora opětovného zaměstnání osob starších 55 let

Název a číslo opatření
Podpora opětovného zaměstnání osob starších 55 let /Karta 26
Druh opatření
Aktivní – trh práce, aktivní stárnutí, rovnost, ageismus
Specifikace opatření
Aktivní opatření, které cílí na podporu opětovného zaměstnání osob starších 55 let. Opatření pro opětovné začlenění nezaměstnaných osob starších 55 let, zejména dlouhodobě nezaměstnaných, do pracovního života. Jedná se o koučování, individuální podporu a distribuci informací o pracovních nabídkách. Vše je podpořené širokou nabídkou různých odborných i specializovaných skupinových školení pro jednodušší vstup do pracovního života dlouhodoběji nezaměstnaných osob. Toto opatření také podporuje zaměstnavatele v uzavírání pracovních smluv s nezaměstnanými osobami starších 55 let v různých pozicích.
Zdůvodnění opatření
Dlouhodobě nezaměstnané osoby starší 55 let mohou být na pracovním trhu znevýhodňované. Po dlouhodobé nezaměstnanosti je opětovný vstup do pracovního života komplikovaný, zároveň zaměstnavatel ví, že tyto osoby za nějakou dobu budou v důchodovém věku a je tak snazší přijmout mladé flexibilní osoby, které jsou ochotnější rychle se učit novým věcem s vyhlídkou dlouhodobého zaměstnání. Často tak dochází k věkové diskriminaci. Pro města je žádoucí spravedlivý pracovní trh s rovnými pracovními příležitostmi pro každého bez ohledu na věk. Toto opatření tak může být vhodnou cestou, jak rovnost pracovních příležitostí zajistit i pro dlouhodobě nezaměstnané osoby starší 55 let.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
2 – náročná
Provazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Národní koncepce realizace politiky soudržnosti v ČR po roce 2020 Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020 Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025 Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Možné dopady opatření

Vyšší zaměstnanost osob starších 55 let.

Vyšší rovnost pracovních příležitostí.

Aktivní stárnutí.

Nižší věková diskriminace.

Karta 27: Brigády pro seniory

Název a číslo opatření
Brigády pro seniory / Karta 27
Druh opatření
Aktivní – trh práce, socializace, aktivní stárnutí, inkluze, mezigenerační vztahy
Specifikace opatření
Aktivní opatření, které cílí na opětovné zapojení seniorů do pracovního života. Podpora zprostředkování brigád pro seniory, kteří mají zájem být v kontaktu s lidmi a přivydělat si finanční obnos. Jedná se zejména o podporu zaměstnavatelů v přednostním zaměstnávání seniorů na vybraná místa, která jsou vzhledem k vyššímu věku, pro starší osoby příhodnější (např. na pokladnách v divadlech, na vrátnicích, v knihovnách, v knihkupectvích atp.). Senioři tak kromě přivýdělku profitují ze sociálního kontaktu a pestrého života.
Zdůvodnění opatření
Senioři jsou důležitou součástí společnosti a mohou přispět i na pracovním trhu. Zapojením seniorů pomocí brigád dojde k navazování nových kontaktů, inkluzi, socializaci, mezigenerační komunikaci, snížení pocitu osamělosti a podpoře aktivního stárnutí. Pro města je žádoucí, aby se početně zvětšující se skupina obyvatel co nejvíce aktivně zapojovala do chodu města a podpora zapojení do pracovního života je jednou z možných forem, jak jejich participaci podpořit.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná
Provazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Národní koncepce realizace politiky soudržnosti v ČR po roce 2020 Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020 Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025 Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020

Možné dopady opatření

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Socializace seniorů.

Aktivní stárnutí.

Podpora mezigeneračních vztahů.

Inkluze starších osob.

Vyšší soběstačnost seniorů.

Vyšší kvalita života seniorů.

Zdravější životní styl seniorů.

Prodloužení zdravé délky života.

Karta 28: SOS klíčenka

Název a číslo opatření
SOS klíčenka / Karta 28
Druh opatření
Aktivní – rychlá pomoc, bezpečnost
Specifikace opatření
<p>Aktivní opatření, které cílí na zvýšení bezpečnosti starších osob a případné rychlé přivolání pomoci v případě potřeby.</p> <p>Uživatelsky přívětivé chytré SOS klíčenky jsou zařízení nabízené městem, které seniorům jednoduše dokáží přivolat okamžitou pomoc. Tyto klíčenky mají pouze čtyři tlačítka.</p> <p>První tlačítko je pro okamžité přivolání záchranné služby, které stisknutím odešle informace o současné lokaci spolu se zdravotními záznamy osoby vlastnící SOS klíčenku.</p> <p>Zbývá tři tlačítka jsou nouzové kontakty, v ideálním případě jedno na osobu žijící v blízkosti, která může rychle pomoci ohrožené osobě např. v případě pádu. Druhé a třetí tlačítko jsou určeny pro kontakt na rodinné příslušníky/přátele/sociální pracovníky, kteří ohrožené osobě pomohou, pokud první nouzový kontakt nemůže pomoci. Nouzovým kontaktům je odeslána poloha, kde se ohrožená osoba nachází.</p> <p>Po odeslání signálu SOS klíčenka začne červeně blikat, a jakmile je pomoc na cestě, začne svítit zeleně, což je signál pro seniora, že se pomoc blíží. Co se týká nouzových kontaktů – v případě, že se v době příchodu zprávy s žádostí o pomoc daná osoba nemůže na místo dostavit, může žádost odmítnout, což rozsvítí SOS klíčenku červeně, to je signál pro seniora, že musí zvolit buď svůj druhý (třetí) nouzový kontakt, nebo v případě potřeby zvolit hlavní SOS tlačítko pro přivolání záchranných složek.</p> <p>SOS klíčenka je snadno přenosná s praktickým designem, který umožňuje její přidělení na pásek, klíče, klíčenku, náramek, tašku atp. Senior ji tak může mít stále při sobě i na místech, kam si třeba nebere telefon, jako např. v koupelně, nebo na nákupu.</p> <p>Toto zařízení kromě přivolání okamžité pomoci v případě nouze, může zvýšit i pocit bezpečí a tím podpořit soběstačnost seniorů.</p>
Zdůvodnění opatření
<p>Seniori nejsou vždy dobře obratní s mobilními telefony a mohou mít obavy, že si v případě nutnosti nedokáží přivolat pomoc. Význam SOS klíčenky tak spočívá v jednoduchosti ovládání a praktickém designu, které podporují soběstačnost a aktivní stárnutí seniorů, kteří se nemusí bát jít nakoupit nebo se projít ven.</p>

Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
2 – podstatné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
2 – náročná
Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí Inovační strategie České republiky 2019–2030 Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020 Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025 Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí
Možné dopady opatření
Vyšší soběstačnost seniorů. Vyšší kvalita života seniorů. Vyšší bezpečnost. Vyšší ochrana starších osob. Rychlejší pomoc v případě potřeby.

Karta 29: Ochrana práv a zájmů seniorů

Název a číslo opatření
Ochrana práv a zájmů seniorů / Karta 29
Druh opatření
Preventivní – soběstačnost, bezpečnost, ageismus
Specifikace opatření
Preventivní opatření, které cílí na předcházení zneužívání starších osob. Opatření cílí na informační podporu a bezplatné konzultace pro seniory, kteří se snadno mohou stát oběťmi podvodných prodejců a jiných osob profitujících z jejich neznalosti a snadné ovlivnitelnosti. Jedná se o bezplatnou telefonní linku a dobrovolníky v terénu, kteří jsou seniorům k dispozici v nejistotě ohledně jejich rozhodnutí. Zároveň také hájí práva starších osob a vystupuje proti ageismu na pracovištích i v jiných oblastech života starších osob. Toto opatření lze provázat s následujícím opatřením: Karta 30: Včasná pomoc strádajícím seniorům.
Zdůvodnění opatření
Senioři a starší osoby se často stávají oběťmi zneužívání podvodnými společnostmi nebo prodejci, kteří profitují na jejich obelhávání. S věkem klesá schopnost lidí podvodu odhalit a předejít tak jejich využívání. Zároveň se také senioři stávají oběťmi věkové diskriminace při ucházení se o práci i v jiných oblastech svého života. Proto je s přibývajícím počtem starších osob ve společnosti potřeba podpořit služby, které budou hájit jejich práva, zájmy a bezpečnost.
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
1 – podpůrné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
2 – náročná
Pro vazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Národní akční plán pro byznys a lidská práva 2017–2022 Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020 Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025 Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Možné dopady opatření

Vyšší bezpečnost.

Vyšší ochrana starších osob.

Nižší věková diskriminace.

Karta 30: Včasná pomoc strádajícím seniorům

Název a číslo opatření
Včasná pomoc strádajícím seniorům / Karta 30
Druh opatření
Preventivní – bezpečnost, osamělost
Specifikace opatření
<p>Preventivní opatření, které cílí na včasné odhalení strádajících a osamělých seniorů.</p> <p>Opatření včasné pomoci znevýhodněným skupinám obyvatelstva, zejména pak seniorům, se snaží podporovat společenskou solidaritu. Jedná se o nástroj, kde mohou lidé ve svém okolí různými formami anonymně nahlásit podezření na zneužívání seniorů, nebo na jejich osamělost a izolaci.</p> <p>Zmíněným nástrojem je propagovaná webová stránka s odkazy na anonymní dotazníky, telefonní linku, e-mail či poštovní adresu. Nahlášená podezření jsou následně prověřena terénními pracovníky a při potvrzení jakékoliv formy strádání daného jednotlivce je nabídnuta pomoc.</p> <p>Toto opatření lze provázat s následujícími opatřeními: Karta 29: Ochrana práv a zájmů seniorů, Karta 4: Podpora ozdravných procházek, Karta 5: Podpora sportovních aktivit seniorů v domácím prostředí, Karta 11: Společné čtení atd.</p>
Zdůvodnění opatření
<p>Starší osoby bývají často osamělé, mohou mít sníženou mobilitu nebo se hůře orientovat ve venkovním prostředí, a tak může dojít k jejich izolaci od okolního světa. Aniž je to pro jejich viditelné, mohou trpět depresemi, což ještě více zvyšuje jejich izolovanost a může vést ke zhoršení jejich zdravotního stavu. Zároveň mohou být senioři využíváni.</p> <p>Je proto důležité podpořit vzájemnou solidaritu a snížit lhostejnost lidí vůči svému okolí pomocí podpory včasné pomoci strádajícím seniorům.</p>
Význam opatření (0 – nevýznamné, 1 – podpůrné, 2 – podstatné, 3 – klíčové)
1 – podpůrné
Uskutečnitelnost opatření (0 – nenáročná, 1 – mírně náročná, 2 – náročná, 3 – velmi náročná)
1 – mírně náročná
Provazby na existující strategické dokumenty, metodiky, legislativu atd.
Národní akční plán pro byznys a lidská práva 2017–2022
Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí
Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2016–2020
Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025
Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Možné dopady opatření

Vzájemná pomoc.

Nižší pocit osamělosti starších osob.

Inkluze starších osob.

Vyšší kvalita života seniorů

Vyšší bezpečnost.

Vyšší ochrana starších osob.

7 Závěr a diskuze nad výsledky

Cílem této práce bylo pomocí dvou dílčích cílů naplnit hlavní cíl, kterým je příprava možných doporučení pro strategické plánování sídel, zejména hl. m. Prahy, vedoucích ke zmírnění dopadu demografických změn.

Prvního dílčího cíle bylo dosaženo vlastní demografickou analýzou populačního vývoje hl. m. Prahy od roku 2000 do současnosti a analýzou nejnovější publikované demografické prognózy pro toto území do roku 2070.

Druhý dílčí cíl této práce byl naplněn pomocí analýzy Strategického plánu hl. m. Prahy a komparativní analýzy demografických aspektů ve strategických plánech pěti vybraných evropských měst, konkrétně Milána, Barcelony, Stockholmu, Mnichova a Vídně.

Ze zjištění dílčích cílů vyplynulo mj. následující:

- a) Demografie je důležitým aspektem strategického plánování. Současné demografické změny generují potřebu investic do opatření, která budou mít vliv na snížení nežádoucích důsledků stárnutí populace.
- b) V Praze se očekává růst střední délky života, podílu osob starších 65 let, průměrného věku, indexu stáří i indexu ekonomického zatížení.
- c) Srovnávaná evropská města k řešení demografického stárnutí přistupují odlišnými způsoby, což poskytuje podporu pro vznik nových opatření pro strategické plánování sídel na našem území.
- d) Je nezbytné, aby se strategické plány sídel této problematice důkladně věnovaly a připravily na vyšší počet seniorů nejen městské prostředí, veřejný prostor, dostupné služby, ale také své obyvatele všech generací.

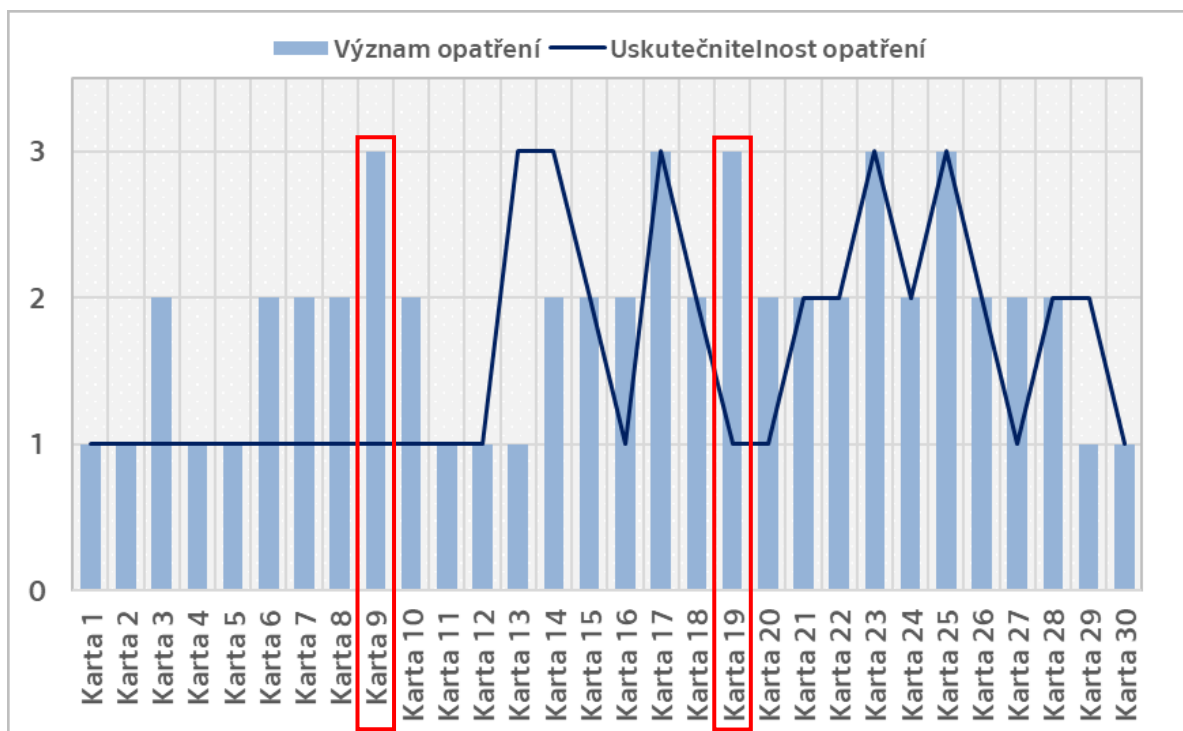
Zjištění z dílčích cílů zároveň tvoří teoretický rámec, faktickou oporu a zdroj inspirace pro naplnění hlavního cíle této práce, který je zpracován pomocí strukturovaných karet možných doporučení pro strategické plánování sídel.

Celkem 30 navržených opatření cílí na zmírnění dopadů demografických změn, což v kontextu Prahy znamená zejména připravenost města na zvyšující se počet starších osob, kterým je nutné přizpůsobit městské prostředí tak, aby mohly i nadále žít aktivní, kvalitní a soběstačný život.

Důležité je vytvoření věkově přívětivého prostředí s dostupným bydlením, bez bariér pohybu, s vysokou solidaritou osob všech generací, které napomůže zamezení mezigeneračních konfliktů, věkové diskriminace a sociálního vyloučení. Navržená opatření se snaží podpořit komplexní připravenost měst na probíhající demografické změny nejen přímo, ale i preventivně propojením různých možných kroků k udržitelnosti a konkurenceschopnosti města se soběstačnými obyvateli, vysokou kvalitou života a dlouhou zdravou délkou života.

V rámci struktury každé karty jsou mj. hodnocené význam opatření a náročnost uskutečnění opatření, které společně poskytují rychlý přehled pro případné využití či implementaci daného opatření (hodnocení je více popsáno v kapitole 5.2).

Graf 18: Hodnocení významu a náročnosti uskutečnění navržených opatření

Zpracování: vlastní

Jak je z grafu 18 patrné, klíčový význam a zároveň nízkou náročnost provedení mají Karta 9: Podpora dobrovolnictví v každém věku a Karta 19: Podpora sdíleného mezigeneračního bydlení. Z důvodu vysokého významu, ale nízké finanční a časové náročnosti výsledky této práce silně doporučují využití a implementaci zejména těchto dvou návrhů.

Přestože jsou navržená opatření věnována demografickému stárnutí, mohou sloužit jako rámec k jejich dalšímu rozpracování, doplnění či transformaci pro vyrovnání se měst s jinými nežádoucími jevy a dopady demografických a socio-ekonomických změn. Jejich jakékoliv využití je žádoucí a doporučeno.

Seznam použité literatury

- 1) AKTUÁLNĚ.CZ. 2020. Věk odchodu do důchodu. *Aktuálně.cz*. [Online] 9. 2. 2020. [Citace: 10. 2. 2020.] <https://www.aktualne.cz/wiki/finance/vek-odchodu-do-duchodu/r~i:wiki:1878/>.
- 2) BENGTTSSON, Tommy a SCOTT, Kirk. 2011. Population Aging and the Future of the Welfare State: The Example of Sweden. *Population and Development review*. 2011, 37, stránky 158–170.
- 3) BIJAK, Jakub, a další. 2007. Population and labour force projections for 27 European countries, 2002–2052: impact of international migration on population ageing. *European Journal of Population*. 3. 2007, Sv. 23, 1, stránky 1-31.
- 4) BONOLI, Guiliano a SHINKAWA, Toshimitsu. 2005. Population ageing and the logics of pension reform in Western Europe, East Asia and North America. [autor knihy] Giuliano Bonoli a Toshimitsu Shinkawa. *Ageing and Pension Reform Around the World: Evidence from Eleven Countries*. Cheltenham : Edward Elgar Publishing limited, 2005.
- 5) BRABEC, Tomáš. 2015. Analýza a prognóza demografického vývoje Prahy. [autor knihy] IPR. *Demografie, bydlení a veřejná vybavenost v Praze*. Praha : Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, 2015.
- 6) BRABEC, Tomáš. 2019. Demografie. [autor knihy] IPR Praha. *Analýza infrastrukturních potřeb hl. m. Prahy (zaměřená na infrastrukturu vybrané občanské vybavenosti)*. Praha : Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, 2019.
- 7) BUCKNER, Lisa, a další. 2013. The Impact of Demographic Change on the Infrastructure for Housing, Health and Social Care in the North of England. *Applied Spatial Analysis and Policy*. 2013, 6, stránky 123–142.
- 8) Cambridge Dictionary. 2020. Meaning of strategy in English, Meaning of plan in English. *Cambridge Dictionary*. [Online] Cambridge University Press, 2020. [Citace: 2. 1 2020.] <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/strategy>.
- 9) CARONE, Guiseppe, a další. 2005. The economic impact of ageing populations in the EU25 Member States. *European Economy: Economic papers*. Prosinec 2005, 236.
- 10) Cedefop Panorama Series. 2008. *Innovative learning measures for older workers*. Luxembourg : European Centre for the Development of Vocational Training,, 2008.
- 11) City of Copenhagen's Administrations. 2015. *City of Copenhagen Municipal Plan 2015: The Coherent City*. Kodaň : autor neznámý, 2015.
- 12) City of Vienna. 2019. *Smart City Wien Framework Strategy 2019–2050: Vienna's Strategy for Sustainable Development*. Vídeň : Vienna Municipal Administration, 2019.

- 13) City of Vienna. 2014. *STEP 2025: Urban Development Plan Vienna*. Vídeň : Vienna City Administration, Municipal Department 18 (MA 18) - Urban Development and Planning, 2014.
- 14) Comune di Milano. 2019. *Documento di piano Milano 2030: Visione, Construzione, Strategie, Spazi*. Milano : Comune di Milani, 2019.
- 15) ČSÚ. 2010. Demografická ročenka krajů - 2000-2009 . *Český statistický úřad*. [Online] 15. 7 2010. [Citace: 27. 2 2020.] <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2000-2009-o0gy721414>.
- 16) ČSÚ. 2011. Vývoj obyvatelstva hl. m. Prahy - 2001 až 2010. *Český statistický úřad*. [Online] 15. 11. 2011. [Citace: 18. 2. 2020.]
- 17) ČSÚ. 2019a. Další časové řady - obyvatelstvo: Věkové složení obyvatelstva Prahy 1961-2018. *Český statistický úřad*. [Online] 19. 11 2019a. [Citace: 17. 2 2020.] https://www.czso.cz/csu/xa/dalsi_casove_rady_obyvatelstvo.
- 18) ČSÚ. 2019b. Zaostřeno na ženy a muže — 2019. *Český statistický úřad*. [Online] 31. 12. 2019b. [Citace: 7. 1. 2020.] <https://www.czso.cz/csu/czso/zaostreno-na-zeny-a-muze-ffhk87f13g>.
- 19) ČSÚ. 2019c. Projekce obyvatelstva v krajích ČR - do roku 2070. *Český statistický úřad*. [Online] 28. 12. 2019c. [Citace: 17. 2. 2020.] <https://www.czso.cz/csu/czso/1-pocitace-a-internet-v-domacnostech-hdsu7ry2gq>.
- 20) ČSÚ. 2019d. Demografická ročenka krajů - 2009 až 2018. *Český statistický úřad*. [Online] 30. 8 2019d. [Citace: 27. 2 2020.] <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2009-az-2018>.
- 21) ČSÚ. 2019e. Projekce obyvatelstva v hl. m. Praze do roku 2070. *Český statistický úřad*. [Online] 5. 12 2019e. [Citace: 27. 2 2020.] <https://www.czso.cz/csu/xa/projekce-obyvatelstva-v-hl-m-praze-do-roku-2070>.
- 22) ČSÚ. 2020. Souhrnné výsledky zdravotnických účtů. *Český statistický úřad*. [Online] 19. 2. 2020. [Citace: 22. 2. 2020.] <https://www.czso.cz/csu/czso/vysledky-zdravotnickych-uctu-cr-2010-2018>.
- 23) Eurobarometer. 2012. *Active Ageing*. místo neznámé : European Commission, 2012.
- 24) European Union. 2020. Countries. *An official EU website*. [Online] 20. 2 2020. [Citace: 28. 2 2020.] https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_en#tab-0-0.
- 25) Eurostat. 2020a. NUTS - nomenclature of territorial units for statistics. *Eurostat*. [Online] European Commission, 2020a. [Citace: 7. 3 2020.] <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>.
- 26) Eurostat. 2020b. Life expectancy by age, sex and NUTS 2 region. *Eurostat*. [Online] European Commission, 21. 2 2020b. [Citace: 6. 3 2020.] https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_r__mlifexp&lang=en.

- 27) Eurostat. 2020c. Population: Structure indicators by NUTS 3 region. *Eurostat*. [Online] European Commission, 5. 3 2020c. [Citace: 9. 3 2020.] https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/product?code=demo__r__pjanind3.
- 28) FIALA, Tomáš a LANGHAMROVÁ, Jitka. 2013. Vývoj ekonomického a sociálního zatížení a stárnutí populace. *Politická ekonomie*. 2013, 3, stránky 338-355.
- 29) GEHL, Jan. 2010. *Cities for People*. Washington DC : Island Press, 2010. stránky 3-19.
- 30) GIDDENS, Anthony. 2013. *Sociologie. Aktualizované a rozšířené vydání revidované P. W. Suttonem*. Cambridge : Argo, 2013. stránky 195-231, 263-303, 353-393.
- 31) GROVER, Drew. 2014a. What is Demographic Transition Model. *Population Education*. [Online] 13. 08 2014a. [Citace: 05. 04 2020.] <https://populationeducation.org/what-demographic-transition-model/>.
- 32) GROVER, Drew. 2014b. Stage 1 of the Demographic Transition Model. *Population Education*. [Online] 04. 08 2014b. [Citace: 05. 04 2020.] <https://populationeducation.org/stage-1-demographic-transition-model/>.
- 33) GROVER, Drew. 2014c. Stage 2 of the Demographic Transition model. *Population Education*. [Online] 15. 08 2014c. [Citace: 05. 04 2020.] <https://populationeducation.org/stage-2-demographic-transition-model/>.
- 34) GROVER, Drew. 2014d. Stage 3 of the Demographic Transition Model. *Population Education*. [Online] 16. 08 2014d. [Citace: 05. 04 2020.] <https://populationeducation.org/stage-3-demographic-transition-model/>.
- 35) GROVER, Drew. 2014e. Stage 4 of the Demographic Transition Model. *Population Education*. [Online] 17. 08 2014e. [Citace: 05. 04 2020.] <https://populationeducation.org/stage-4-demographic-transition-model/>.
- 36) GROVER, Drew. 2014f. Stage 5 of the Demographic Transition Model. *Population Education*. [Online] 18. 08 2014f. [Citace: 05. 04 2020.] <https://populationeducation.org/stage-5-demographic-transition-model/>.
- 37) GRUBER, Jonathan a WISE, David. 1997. Social security programs and retirement around the world. *NBER working paper series*. Srpen 1997, 6134.
- 38) HOVORKA, Jiří. 2017. Změny v důchodech: Věkový strop se vrací a penze porostou rychleji. *Aktuálně.cz*. [Online] 21. 6 2017. [Citace: 6. 1 2020.] <https://zpravy.aktualne.cz/finance/zmeny-v-duchodech-vekovy-strop-se-vraci-a-penze-porostou-ryc/r~b84ab4561f5311e7a4bd0025900fea04/>.
- 39) HŮLE, Daniel. 2004-2014. Prognózy a projekce. *Demografie*. [Online] 2004-2014. [Citace: 14. 2 2020.] http://www.demografie.info/?cz__prognozy.
- 40) HUSSAIN, Aamir, a další. 2015. Health and emergency care platform for the elderly and disabled people in the SmartCity. *The Journal of System and Software*. 2015, 110, stránky 253-263.

- 41) IERMB. 2018. *Strategy for Demographic Change and Ageing: a City for All Times of Life (2018-2030)*. Barcelona : Department of Communication of the Area of Social Rights. Barcelona City Council., 2018.
- 42) IPR Praha. 2016a. O nás. *Intitut plánování a rozvoje hl. m. Prahy*. [Online] 2016a. <http://www.iprpraha.cz/clanek/343/co-ipr-praha-dela>.
- 43) IPR Praha 2016b. Strategie a analýzy. *Institu plánování a rozvoje hl. m. Prahy*. [Online] 2016b. <http://www.iprpraha.cz/clanek/83/co-je-strategicky-plan>.
- 44) JANÍČKO, Martin a TSHARAKYAN, Ashot. 2013. K udržitelnosti průběžného důchodového systému v kontextu stárnutí populace v České republice. *Politická ekonomie*. 2013, 3, stránky 321-337.
- 45) JEŽEK, Jiří. 2015. *Kritická analýza strategického plánování obcí, měst a regionů v České republice: Identifikace problémových oblastí a návrh řešení*. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2015.
- 46) KALIBOVÁ, Květa. 2017. Pyramida věková. *Sociologická encyklopedie*. [Online] Sociologický ústav AV ČR, 11. 12 2017. [Citace: 3. 2 2020.] https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Pyramida__v%C4%9Bkov%C3%A1.
- 47) KALIBOVÁ, Květa. 2001. *Úvod do demografie*. Praha : Karolinum, 2001.
- 48) KASHYAP, Shweta. 2019. Global Liveability Index 2019: Key Facts. *Bank exams today*. [Online] 17. 9 2019. [Citace: 11. 3 2020.] <https://www.bankexamstoday.com/2019/09/global-liveability-index-2019-key-facts.html>.
- 49) KOUCKÝ, Roman. 2013. *Metropolitní ozvučná deska*. 12. 10 2013. Prezentace MP.
- 50) LEMMIN-WOOLFREY, Ulrike. 2020. Europe's Most Livable Cities. *Far & Wide*. [Online] 28. 2 2020. [Citace: 5. 3 2020.] <https://www.farandwide.com/s/europes-most-livable-cities-71985994306c4df6>.
- 51) MAIER, Karel. 2003. Sídliště: problém a multikriteriální analýza jako součást přípravy k jeho řešení. *Sociologický časopis*. 10 2003, Sv. 39, 5, stránky 653-666.
- 52) Mercer 2019a. Vienna tops Mercer' s 21st quality of living ranking. *Mercer*. [Online] 13. 3 2019a. [Citace: 11. 3 2020.] <https://www.mercer.com/newsroom/2019-quality-of-living-survey.html>.
- 53) Mercer. 2019b. Quality of living city ranking. *Mercer*. [Online] 2019b. [Citace: 11. 3 2020.] <https://mobilityexchange.mercer.com/Insights/quality-of-living-rankings>.
- 54) Ministerstvo financí ČR. 2018. Základní aspekty penzijního systému České republiky. *Ministerstvo financí České republiky*. [Online] 21. 2. 2018. [Citace: 15. 1. 2020.] <https://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/soukrome-penzijni-systemy/zakladni-informace>.

- 55) Mladá fronta a. s. 2020. Současný český důchodový systém. *Finance*. [Online] 2020. [Citace: 10. 2. 2020.] <https://www.finance.cz/duchody-a-davky/vse-o-duchodech/duchodove-systemy/soucasny-cesky-duchodovy-system/>.
- 56) National statistical institute. 2019. Life expectancy by districts and sex. *National statistical institute*. [Online] Republic of Bulgaria, 13. 5 2019. [Citace: 8. 3 2020.] <https://www.nsi.bg/en/content/6649/life-expectancy-districts-and-sex>.
- 57) NAVRÁTIL, Michal. 2019. Sociální služby. [autor knihy] IPR Praha. *Analýza infrastrukturních potřeb hl. m. Prahy (zaměřená na infrastrukturu vybrané občanské vybavenosti)*. Praha, 2019.
- 58) NĚMEC, Michal a BRABEC, Tomáš. 2015. Sociální struktura pražských sídlišť ve stavu, vývoji i prognóze. *Urbanismus a územní rozvoj*. 2015, 4.
- 59) PAVLÍK, Zdeněk, RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka a ŠUBRTOVÁ, Alena. 1986. *Základy demografie*. Praha : Academia Praha, 1986.
- 60) PERLÍN, Radim a BIČÍK, Ivan. 2006. Strategický plán mikroregionu metodická příručka pro zájemce o strategické plánování ve venkovských mikroregionech a obcích. Praha, 2006.
- 61) Petr B. 2019. Most Livable Cities In The World: Prague Ranked 69th. *Prague morning*. [Online] 4. 9 2019. [Citace: 11. 3 2020.] <https://www.praguemorning.cz/most-livable-cities-in-the-world-prague-ranked-69th/>.
- 62) POLDER, JOHAN J., a další. 2002. Age-specific increases in health care costs. *European journal of public health*. 2002, 12, stránky 57-62.
- 63) PRŮŠA, Ladislav. 2011. Vývoj vybavenosti regionů službami sociální péče pro seniory a osoby se zdravotním postižením. *RELIK*. Praha, 2011.
- 64) PŮČEK, Milan a KOPPITZ, David. 2012. *Strategické plánování a řízení pro města, obce a regiony*. Praha : Národní síť Zdravých měst České republiky, 2012. str. 196.
- 65) PŮČEK, Milan. 2009. Strategické versus územní plánování. *Urbanismus a územní rozvoj*. 2009, 1-2.
- 66) RABUŠIČ, Ladislav. 1998. Jsou čeští senioři chudí? *Sociologický časopis*. 34, 1998, 3, stránky 303-320.
- 67) Referat für Stadtplanung und Bauordnung. 2010. *Soziodemografisches Handlungskonzept: Herausforderungen des soziodemografischen Wandels für die Stadtentwicklung*. Mnichov : Landeshauptstadt München, 2010.
- 68) ROSSET, Edward. 1964. *Aging process of population*. Oxford : Pergamon press, 1964. stránky 47-61.
- 69) SMRČKA, Luboš a ARTLOVÁ, Markéta. 2012. Ekonomické aspekty stárnutí populace ve vyspělých zemích. *Politická ekonomie*. 2012, 1, stránky 114-123.

- 70) SOKAČOVÁ, Linda, a další. 2014. *Stárnutí populace jako výzva: Age management a postavení lidí 50+ ve společnosti a na trhu práce*. Praha : Alternativa 50+, 2014.
- 71) Stockholms stad. 2018. *Översiktsplan: Stockholm City Plan*. Stockholm : Stockholms stad, 2018.
- 72) SVOBODOVÁ, Kamila. 2010. Demografické stárnutí a životní podmínky seniorů v České republice. *XL. Demografická konference české demografické společnosti*. Brno : autor neznámý, 2010, stránky 185-194.
- 73) SVOBODOVÁ, Kamila. 2010. Životní situace seniorů v kontextu demografického stárnutí v české republice. *Disertační práce*. Praha : autor neznámý, 2010.
- 74) SÝKOROVÁ, Dana. 2012. Staří lidé ve městě. Na okraj velkého tématu. *Sociologický časopis*. Leden 2012, 1, stránky 107–129.
- 75) SÝKOROVÁ, Dana, NYTRA, Gabriela a TICHÁ, Iva. 2014. *Bydlení v kontextu chudoby a stáří*. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě: Fakulta sociálních studií, 2014.
- 76) ŠIMKOVÁ, Martina. 2014. Význam sociální a zdravotní péče pro stárnoucí populaci. *RELIK*. Listopad 2014.
- 77) The Editors of Encyclopaedia Britannica. 2019. John Graunt. *Encyclopædia Britannica*. [Online] Encyclopædia Britannica, inc., 20. 4. 2019. [Citace: 13. 2. 2020.] <https://www.britannica.com/biography/John-Graunt>.
- 78) TOMEŠ, Zdeněk. 2005. Je stárnutí populace výzvou pro hospodářskou politiku? *Working paper*. Prosinec 2005, 8.
- 79) United Nations. 2002. *World population ageing, 1950-2050*. New York : United Nations. Dept. of Economic and Social Affairs. Population Division, 2002.
- 80) VIDOVIČOVÁ, Lucie. 2006. Teoretický základ ageismu. *Ageismus*. [Online] Masarykova univerzita, 2006. [Citace: 9. 1. 2020.] <https://www.ageismus.cz/o-ageismu/ageismus-teorie>.
- 81) VOHRALÍKOVÁ, Lenka a RABUŠIC, Ladislav. 2004. *Čeští senioři včera, dnes a zítra*. Brno : Výzkumné centrum Brno, 2004.
- 82) WALKER, Alan a MALTBY, Tony. 2012. Active ageing: A strategic policy solution to demographic ageing in the European Union. *International Journal of Social Welfare*. 2012, stránky 117–130.
- 83) Wien Tourismus. 2020. Vídeň znovu obsadila 1. místo. *Wien Tourismus*. [Online] 2020. [Citace: 11. 3 2020.] <https://www.wien.info/cs/vienna-for/smart-city-vienna/most-livable-city-economist>.
- 84) World Population Review. 2020. Europe Cities by Population 2020. *World Population Review*. [Online] 2020. [Citace: 5. 3 2020.] <http://worldpopulationreview.com/continents/cities-in-europe/>.

Seznam grafů a map

Graf 1: Sundbärgovy typy populačních struktur.....	10
Graf 2: Hlavní vazby demografického stárnutí na celkový výkon ekonomiky	14
Graf 3: Výdaje na zdravotní péči podle zdroje financování, 2010–2018 (mld. Kč)	147
Graf 4: Průměrné výdaje zdravotních pojišťoven na jednoho pojištěnce podle pohlaví a věkových skupin, vybrané roky	148
Graf 5: Přírůstek/úbytek počtu obyvatel hl. m. Prahy, 2000–2018.....	23
Graf 6: Věkové složení obyvatelstva Prahy k 31.12. a průměrný věk, 2000–2018.....	24
Graf 7: Indexy, 2000–2018.....	25
Graf 8: Naděje dožití při narození, muži a ženy, úhrnná plodnost, 2000–2018.....	26
Graf 9: Přírůstek/úbytek počtu obyvatel hl. m. Prahy, 2019–2070.....	27
Graf 10: Věková struktura obyvatelstva hl. m Prahy; muži a ženy, 2019 a 2030.....	28
Graf 11: Věková struktura obyvatelstva hl. m Prahy; muži a ženy, 2019 a 2050.....	28
Graf 12: Věkové složení obyvatelstva Prahy k 1.1. a průměrný věk, 2019–2070.....	28
Graf 13: Indexy, 2019–2070.....	29
Graf 14: Věková struktura obyvatelstva hl. m. Prahy; muži a ženy; 2019 a 2070.....	30
Graf 15: Hierarchie klasifikace NUTS.....	47
Graf 16: Index ekonomického zatížení ve vybraných městech, 2019.....	49
Graf 17: Index stáří ve vybraných městech, 2019.....	50
Graf 18: Hodnocení významu a náročnosti uskutečnění navržených opatření.....	132
Mapa 1: Naděje dožití při narození ve vybraných evropských městech, 2018.....	48

Seznam tabulek

Tabulka 1: Projekce počtu obyvatel hl. m. Prahy, vybrané roky.....	27
Tabulka 2: Schéma rozdělení hlavních zjištění analytické části.....	33
Tabulka 3: Zahrnutí demografického stárnutí v oblastech strategického směru Soudržná a zdravá metropole	37
Tabulka 4: Zahrnutí demografického stárnutí v oblastech strategického směru Prosperující a kreativní metropole.....	38
Tabulka 5: Zahrnutí demografického stárnutí v oblastech strategického směru Dobře spravovaná metropole.....	38
Tabulka 6: Abecedně seřazený seznam členských zemí EU.....	45
Tabulka 7: Předpokládaný počet obyvatel vybraných měst EU, 2020	46
Tabulka 8: Deset nejlépe hodnocených měst dle EIU indexu obyvatelnosti, 2019	51
Tabulka 9: Deset nejlépe hodnocených měst dle Mercer kvality života, 2019	51
Tabulka 10: Vybrané dostupné strategické dokumenty	52
Tabulka 11: Struktura vizí, strategií a akcí Milána.....	53
Tabulka 12: Struktura strategických přístupů, cílů a opatření Barcelony	55
Tabulka 13: Struktura cílů, veřejných zájmů a opatření Stockholmu	57
Tabulka 14: Struktura strategických oblastí, výzev a doporučení Mnichova	60
Tabulka 15: Struktura strategických principů, oblastí a cílů Vídně.....	62

Seznam vlastních doporučení

Karta 1: Podpora zdravotní gramotnosti v každém věku.....	71
Karta 2: Podpora zdravého stravování	73
Karta 3: Nesnědono pro seniory.....	75
Karta 4: Podpora ozdravných procházek.....	77
Karta 5: Podpora sportovních aktivit seniorů v domácím prostředí.....	79
Karta 6: Podpora volnočasových skupinových sportovních aktivit pro seniory	81
Karta 7: Podpora volnočasových manuálních a výtvarných aktivit pro seniory	83
Karta 8: Senioři hrají divadlo	85
Karta 9: Podpora dobrovolnictví v každém věku.....	87
Karta 10: Studenti seniorům.....	89
Karta 11: Společné čtení.....	91
Karta 12: Sdílení domácích mazlíčků	93
Karta 13: Přátelské trhy s výrobky seniorů	95
Karta 14: Komunitní zahrádky pro seniory.....	97
Karta 15: Tábory pro seniory.....	99
Karta 16: Možnost dočasného využívání domovů pro seniory	101
Karta 17: Zvýšení prostupnosti městského prostředí	103
Karta 18: Senior bus.....	105
Karta 19: Podpora sdíleného mezigeneračního bydlení.....	107
Karta 20: Manuál pro přizpůsobení bydlení potřebám seniorů.....	109
Karta 21: Transformace bytů seniorů a jejich okolí	111
Karta 22: Podpora různých forem domácí péče	113
Karta 23: Výstavba bezbariérových forem dostupného bydlení.....	115
Karta 24: Navýšení kapacit stávajících domovů pro seniory	117
Karta 25: Výstavba moderních domovů pro seniory s novým konceptem.....	119
Karta 26: Podpora opětovného zaměstnání osob starších 55 let.....	121
Karta 27: Brigády pro seniory	123
Karta 28: SOS klíčenka	125

Karta 29: Ochrana práv a zájmů seniorů.....	127
Karta 30: Včasná pomoc strádajícím seniorům	129

Seznam příloh

Příloha 1: SWOT analýza hl. m. Prahy.....	144
Příloha 2: Skladba strategického plánu hl. m. Prahy, aktualizace 2016.....	146
Příloha 3: Pět priorit Strategického plánu Prahy.....	147
Příloha 4: Další vybraná opatření města Milán.....	149
Příloha 5: Další vybraná opatření města Barcelona.....	150
Příloha 6: Další vybraná doporučení města Stockholm.....	152
Příloha 7: Další vybraná opatření města Mnichov.....	154
Příloha 8: Další vybraná doporučení Vídeň.....	156

Přílohy

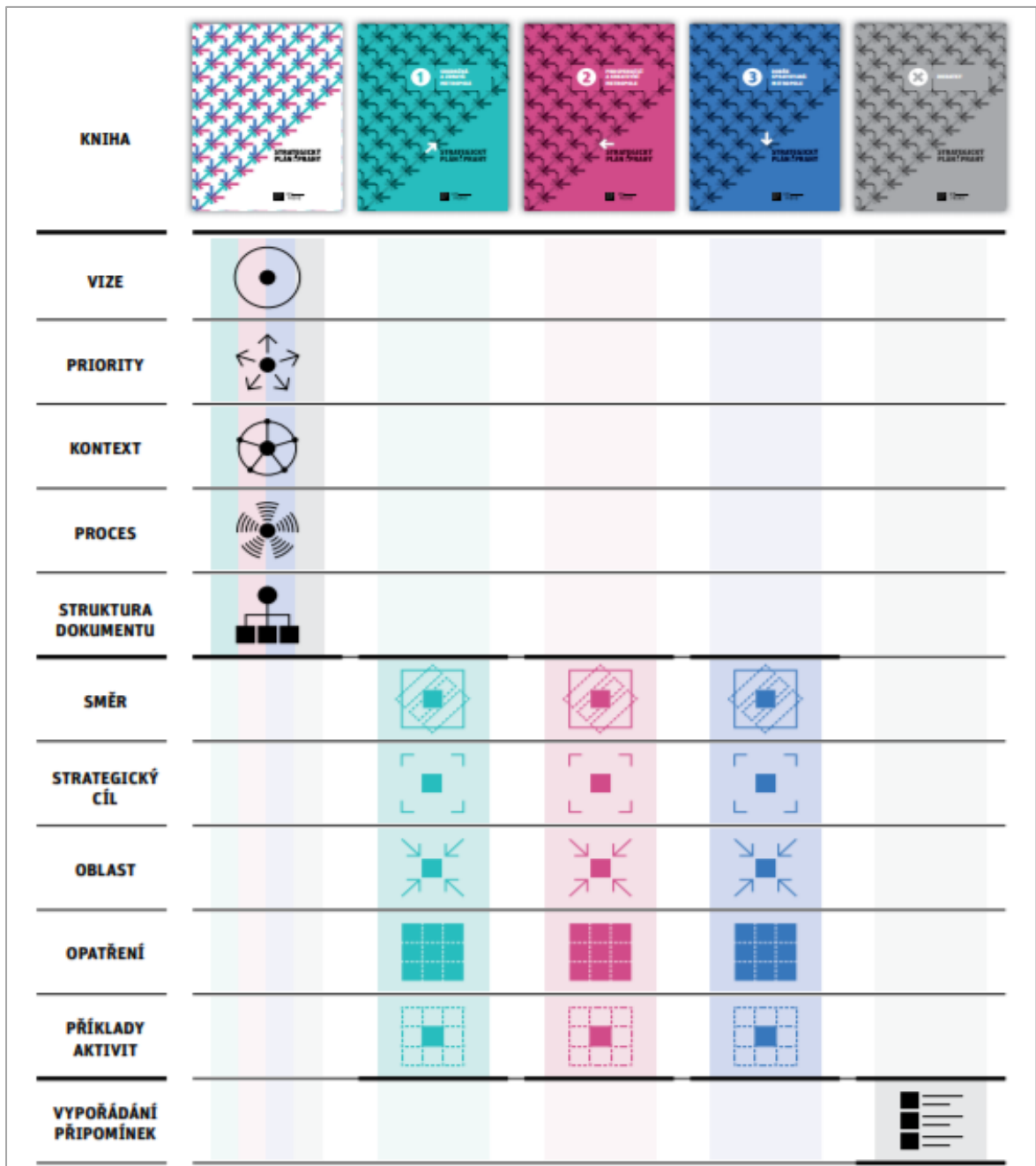
Příloha 1: SWOT analýza hl. m. Prahy

<p>⊕</p> <p>Silné stránky</p>	<p>Silná značka Prahy Výhodná a atraktivní poloha Sociální bezbariérovost a prostupnost města Hodnotná městská krajina a environmentální kvality</p>
<p>⊖</p> <p>Problémy</p>	<p>Snižující se ekonomická konkurenceschopnost a pozice Prahy v Evropě Degradace urbánního prostředí města Nedostatečná participace obyvatel i institucí na rozvoji města Nepřipravenost Prahy na probíhající demografické změny Zanedbávaný kulturní kapitál města Nedostatečné odstraňování prvků snižujících kvalitu života Klesající výkonnost vzdělávacího systému řízení Nedostatečně koordinovaný systém řízení a plánování v Praze</p>
<p>⊖</p> <p>Potenciály rozvoje</p>	<p>Potenciál rozvoje pracovního trhu a inovačního podnikání Potenciál využití kvalitní dopravní a technické infrastruktury Potenciál pro aktivní občanskou společnost Potenciál Prahy jako inspirativního rozvojového pólu růstu, konkurenceschopného hubu střední Evropy srovnatelného s významem Vídně či Mnichova</p>
<p>↗</p> <p>Výzvy pro rozvoj</p> <p>Příležitosti</p>	<p>Podpora pozice Prahy jako přirozeného partnera evropských metropolí aspirujícího na pozici lídra – s leadershipem/guru v oblastech, jako je vzdělanost, kulturně kreativní průmysly a ekonomika, kreativita apod. Posílení pozice Prahy v nabídce pro cestovní ruch a propojování unikátního kulturního dědictví světového významu se současnými trendy na úroveň světového lídra turismu Příležitost k posílení pozice sebevědomé metropole světového významu, na kterou jsou jejich obyvatelé hrdí a zároveň se aktivně podílejí na jejím budování (posílení občanské společnosti) Reforma financování vědy a výzkumu – posílení podpory kvality na úkor kvantity Dynamický rozvoj nových technologií a inovací ve všech oborech vlastních pro městskou samosprávu – koncepty Smart Cities, Sustainable City, Green City, Zero Emission, Sustainable Mobility apod Pokračující globalizace a možnost propojení Prahy s globálními ekonomickými centry, mezinárodní networking Umístění významné výzkumné nebo politické organizace evropského či mezinárodního významu do atraktivního prostředí Prahy Příležitost efektivně využít externí zdroje financování, například evropské fondy na rozvoj infrastruktury Trend udržitelného rozvoje obnovitelných zdrojů energie, zvyšování energetické účinnosti a snižování environmentální zátěže Přliv vzdělaných a nadaných lidí z jiných regionů země či ze zahraničí</p>
<p>↘</p> <p>Výzvy pro rozvoj</p> <p>Hrozby</p>	<p>Přeliv části vlivu, významu a dobrého jména Prahy do Vídně, Varšavy, Bratislavy, Budapešti apod Propad do provincionálního postavení vůči střeoevropským metropolím, ztráta atraktivity pro sídla nadnárodních firem a institucí, ztráta postavení hezkého města, kde se dobře žije Ekonomická recese či výkyvy – pokles ekonomického růstu, inflace, nezaměstnanost a z toho vyplývající bezpečnostní ohrožení (extrémismus, terorismus, válka v blízkém regionu, masivní příliv uprchlíků) Zvýšené sociální napětí, růst sociálních bariér a podcenění role integrace a migrace v globalizovaném světě</p>

Klesající výkonnost vzdělávacího systému v České republice způsobující ztrátu atraktivity univerzit v evropském kontextu a odliv studentů
Oligarchizace rozhodování na centrální nebo evropské úrovni
Nedostatečné legislativní předpisy k vyvlastnění chátrajících chráněných památek, které vede tak jejich ohrožení
Negativní vlivy legislativních změn na národní nebo evropské úrovni
Vyhrocení nerovnovážného rozvoje státu dané dominantním postavením Prahy jako jednoho z pólů evropského rozvoje a ostatními regiony s málo výraznými mezikrajskými rozdíly v hospodářské výkonnosti

Zdroj: IPR, 2016b, **Zpracování:** vlastní

Příloha 2: Skladba strategického plánu hl. m. Prahy, aktualizace 2016

Zdroj: IPR, 2016b

Příloha 3: Pět priorit Strategického plánu Prahy

I. Prosperující město

První priorita vyplývá zejména z ekonomické analýzy a představuje Prahu jako „politicko-ekonomický motor“ celého státu.

Cílí na vizi Prahy jakožto *mezinárodního centra* s kulturním bohatstvím a unikátní atmosférou, které je vhodné pro konání významných politicko-ekonomických summitů, mezinárodních konferencí a výstav. Proto je nutná i vynikající dostupnost, prostupnost a mobilní flexibilita.

Dále podporuje vizi Prahy jako *centra podnikání* se stabilními podmínkami, aktivní podporou podnikatelů a zvyšování atraktivity pro investory. Pozornost je věnována zejména perspektivním a kreativním odvětvím. Neméně důležitá je kvalita bydlení a jeho dostupnost. Pro efektivní rozvoj je klíčová komunikace všech stran (města, podnikatelů a akademického sektoru), jejich vzájemná spolupráce a synchronizace.

Základem úspěchu jsou *flexibilní a kreativní lidé*. Zde je zdůrazněna důležitost vzdělání, které je třeba rozvíjet v každém věku a přizpůsobovat ho požadavkům trhu práce v dynamicky se vyvíjejícím prostředí.

II. Občanská společnost

Tato priorita se zaměřuje na problém Prahy ve ztrátě komunitních vazeb, vztahů i identity.

Vlivem změn ve společnosti došlo k narušení a téměř úplnému vymizení komunitních vztahů a silné individualizaci, která s sebou kromě narušení soudružnosti nese i oslabení důležitosti a stability rodiny. Sdílené společenské hodnoty jsou pro fungování města nezbytné, a proto tato priorita cílí na její znovuoobnovení.

Obnovy chce město docílit skrze *sdílený a komunitní prostor*, který představují veřejná/poloveřejná/polosoukromá prostranství, vnitrobloky, hřiště, parky, náměstí atd. a pomocí kulturních i tradičních akcí konaných na těchto místech. Dále jsou pro kulturní a společenské akce důležitá *lokální centra*, jako jsou knihovny nebo sportovní a volnočasová zařízení, kde dochází k budování mezilidských vztahů a soudružnosti mezi občany. Součástí této priority je také podpora občanské *participace a komunikace*, kdy jsou obyvatelé konzistentně informováni a mají zájem se zapojit do správy společného, což by mělo být podpořeno i vzdělávacím systémem.

III. Autentické město

Další priorita představuje důležitost kultury a kulturního života nejen v historickém jádru Prahy. K rozvoji kultury by tak měla přispět *kulturní nabídka*, která by měla obsahovat a rozvíjet aktivity, které jsou pro město nejvíce přínosné.

Velké množství různých kulturních institucí a kulturních aktivit vyvolává potřebu propojení, komunikace a spolupráce mezi nimi. Srozumitelná komunikace není požadována jen mezi institucemi, ale i mezi městem a jeho obyvateli, stejně tak se zahraničním světem. Praha má vybudovanou silnou značku kulturního města a je potřeba, aby se s ní ztotožňovali i její obyvatelé a podpořila se tak atraktivita pro (nejen) zahraniční návštěvníky a investory. Je potřeba nebudovat *kulturní turismus* na úkor místních obyvatel a odlehčit přetíženému historickému centru města.

IV. Sociální soudržnost

Předposlední priorita představuje budování kvality sociálního prostředí bez sociálně vyloučených skupin.

Prvním bodem je posílení a udržení *mezigenerační soudržnosti*, která je oslabována demografickým vývojem a společenskými změnami. Se stárnutím populace a zvětšujícími se mezigeneračními rozdíly sílí potřeba integrace starších osob do společenského, ale i pracovního života. Aktivní a důstojný život seniorů může být podpořen odstraněním fyzických bariér mobility, podporou volnočasových aktivit, zvyšování pracovních míst pro starší osoby, ale i podpora programů propojující seniory s dětmi a mládeží.

Neméně důležitou složkou je pak podpora rodin pomocí dostupnosti bydlení a dostatečné kapacity předškolního a školního vzdělávání atd. Posílením *solidarity se slabšími* by se měl snížit počet sociálně vyloučených skupin obyvatelstva. Izolací marginálních skupin je narušována sociální integrita společnosti, proto by měla nejen snižovat, ale hlavně se snažit případnému vyloučení nebo izolaci předejít, než nastane, a to systémem prevence, provázaností sociálních služeb a poradenství.

Se zvyšujícím se zastoupením cizinců v pražské populaci, roste i potřeba *integrace specifických sociálních skupin*. Je proto vhodné klást důraz na integrační politiku a začleňování cizinců

pomocí různých programů, které poskytují cizincům kulturní, hodnotové ale i praktické informace o Praze i jejích obyvatelích, nebo navýšení kapacit kurzů českého jazyka. Posledním bodem je pak územní soudržnost, která klade důraz na aktivní předcházení vzniku separovaných lokalit a případné podpoření jejich integrace do navazujících částí města. K posílení územní soudržnosti napomáhá koncept *města krátkých vzdáleností*.

V. Krásné město

Poslední, tedy pátá, prioritou je věnována kultivaci veřejného prostoru.

Důležitým aspektem je porozumění a uvědomění si hodnoty *kulturního dědictví*, což podporuje společnou identitu a hrdost obyvatel. Město chce také podporovat revitalizaci a novou výstavbu veřejného prostranství, vnitrobloků a ploch brownfieldů.

Vlivem přizpůsobování města dopravní infrastruktury a dalším náležitostem spojeným s rostoucím počtem automobilů na úkor *veřejných prostor* byl narušen společenský městský život. Proto bude kladen důraz na podporu pěšího, cyklistického a veřejného způsobu dopravy. Upřednostňovány budou také nové formy dopravy jako je „bike sharing“ a „car sharing“.

Zdroj: IPR Praha, 2016b, **Zpracování:** vlastní

Příloha 4: Další vybraná opatření města Milán

1. Výměnné uzly

Velké veřejné dopravní uzly i části veřejných prostor jsou oplocené a izolované od zbytku města. Často představují příležitosti pro degradaci a nejistotu pro uživatele a obyvatele čtvrtí, do nichž infrastruktura spadá. Plán proto poskytuje flexibilní pravidla, aby bylo možné vytvořit městské podmínky přestavbou veřejného prostoru, překonáním bariér infrastruktury a zlepšením vztahů s okolními městskými oblastmi.

2. Obnova veřejných bytových služeb

Nárůst nabídky bytových služeb je založen zejména na obnově významné části veřejného majetku, který není využíván. Nařízení o územním plánování, jako alternativa k realizaci kvóty sociálních forem bydlení, umožňují směřovat zdroje do těchto bytových služeb.

3. Podpora dostupného pronájmu

Plán rozšiřuje nabídku rezidencí k pronájmu, aby podpořil otevřenost města. Přeskupení kvóty dostupného bydlení bylo zaměřeno na zvýhodnění různých forem trvalého podnájmu. Navyšování počtu nemovitostí určených k pronájmu v nerozděleném vlastnictví je podporováno snížením požadavků na vybavení služeb, které jsou potřebné pro novou výstavbu a ulehčit převod nemovitosti na obytnou.

4. Rozšíření přízemí

Vnější historická jádra a prostory s pěšími zónami identifikují privilegovaná místa pro městskou péči. Stěžejní je předefinování vztahu mezi ulicemi a přízemími patry budov. Kromě zásahů zaměřených na omezení automobilové dopravy a zlepšení prostoru pro chodce, plán podporuje ochranu a podporu sousedských podniků, soukromých služeb, které zasahují do veřejného prostoru.

5. Regenerace

Velké množství oblastí je dnes charakterizováno vyřazováním z provozu a nedostatečným využíváním budov a otevřených prostorů, nízkou kvalitou půdy a nedostatečnou kvalitou veřejného prostoru. Plán regenerace tyto oblasti identifikuje a definuje soubor nástrojů v soukromých a veřejných prostorech, jejichž cílem je aktivace rozsáhlé regenerace a reorganizace stávajícího městského prostoru a městského prostředí.

6. Parkovací místa pro kola

Síť cyklistické mobility je konsolidována a rozšiřuje se v městské části. V oblastech pro veřejná nebo veřejně přístupná parkoviště vyžadovaná v rozsahu služeb musí být pro dohodnuté prováděcí plány a stavební povolení zaručeno minimální procento určené pro stání jízdních kol. Za stejným účelem musí být na soukromých parkovištích kromě poplatku stanoveného zákonem stanoven poplatek.

Zdroj: *Comune di Milano, 2019, Zpracování a překlad: vlastní*

Příloha 5: Další vybraná opatření města Barcelona

1. Propagace programu „Baixem al carrer“ („Jdeme do ulic“)

V rámci dalšího rozvoje komunitních programů v oblasti zdraví je cílem „Baixem al carrer“ („Jdeme do ulic“) pomoci starším lidem s problémy s mobilitou dostat se ven. S plánem Pla de Barris (Sousedství) je tento program nyní prováděn v 5 z 23 čtvrtí a bude se nadále rozšiřovat i na ostatní.

2. Nové bydlení se službami pro seniory

Upravené pronajaté bydlení integrované do komunity s podpůrnými systémy, které starší lidé potřebují. Do roku 2022 má být vybudováno 11 nových bytových zařízení (přibližně 650 domů) se službami pro seniory.

3. Sdílené bydlení v novém funkčním programu bytových zařízení

Sdílené obytné jednotky pro seniory v nových zařízeních s podpůrným systémem a sdílenými prostory jako alternativou k obytným domovům pro seniory.

4. Zlepšení služby nouzové péče pro seniory

Služba pro poskytování péče seniorům v situacích sociální nouze, kteří vyžadují okamžitou pozornost, nabízí jim dočasný pobyt a základní potřeby péče, než najdou nejvhodnější zdroje k vyřešení jejich situace. Zlepšení bude dosaženo zavedením nového koordinačního protokolu mezi odvozenými zdravotními středisky a službou záchranné péče pro seniory a zavedením nového postupu péče.

5. Vývoj „Camins amics per a la gent gran“ („Přátelské cesty pro seniory“): společnost a prostory šetrné k věku

Projekt na podporu doprovodu pro seniory v městských prostorách a na trasách šetrných k věku s cílem zlepšit mobilitu a dostupnost pro tuto skupinu.

6. Programování mezigeneračních kulturních aktivit v knihovnách, muzeích, občanských centrech, sousedských centrech a dalších kulturních zařízeních

Zahrnutí perspektivy stárnutí a mezigeneračních vztahů do kulturní politiky města.

7. Rozvoj projektu „En Bici sense Edat“ („Na kole bez ohledu na věk“)

„Na kole bez ohledu na věk“ je o podněcování nových vztahů mezi generacemi, mezi řidiči a cestujícími a mezi zaměstnanci domovů pro seniory a rodinnými příslušníky. Dobrovolníci (řidiči) se registrují k jízdě na kole se seniory prostřednictvím rezervačního systému. Cílem šíření projektu je zvýšit počet uživatelů a dobrovolníků.

8. Vypracování a šíření bílé knihy o vzdělávání starších osob

Cílem bílé knihy je stanovit podmínky a otevřít diskusi o perspektivě celoživotního učení ve vzdělávacích politikách města, což je klíčová strategie, která spojuje aktivní stárnutí a znalostní společnost.

9. Rozšíření projektu „Soc bloguer“ („Jsem blogger“)

Digitální a novinářské školení na rozvíjení talentu a dovedností seniorů jako dobrovolných novinářů a fotografů života ve městě, kteří následně píšou blog na městských internetových stránkách pro seniory.

10. Podpora zavádění Informačních a komunikačních technologií v centrech a domovech seniorů

Vybudování a vylepšení IT center, Wi-Fi a vybavení s podporou vzdělávacích programů, které představí technologie starším lidem s cílem zacelit digitální mezeru.

11. Prevence zneužívání starších lidí a péče o zneužívané seniory

Rozvoj různých směrů činností s cílem dozvědět se o situacích zneužívání, předcházet jim a vhodným způsobem řešit tuto otázku: spolupráce mezi zdravotnickými, sociálními službami a bezpečnostními složkami; rozvíjet znalosti o této problematice, odhalovat případy a zvyšovat povědomí.

12. Posílení vzdělávání starších osob v denních centrech, centrech pro seniory a pečovatelských domech o sexuální a genderové rozmanitosti

Cílem je zaručit práva a zvýšit viditelnost a uznání sexuální a genderové rozmanitosti mezi staršími lidmi. Cílem je vyhodnotit dopad a posílit tuto oblast školeními v institucích pro starší osoby.

13. Posílení opatření určených na podporu fyzické aktivity u starších osob se zaměřením zejména na osoby, které ještě nejsou aktivní

Programy na podporu starších lidí, kteří nevykonávají fyzickou aktivitu nebo kteří přestali cvičit, aby se znovu stali aktivními. Tato opatření se zaměří zejména na případy zjištěné prostřednictvím středisek primární zdravotní péče.

14. Posílení zdravotnické osvěty starších osob

Program na snížení osamělosti a podporu zdravých návyků v rámci opatření v oblasti zdraví komunit. Mezi lety 2015 a 2017 se jejich počet zvýšil z 5 na 11 a očekává se, že do roku 2019 toto číslo dosáhne 16.

15. Analýza a poznání nejstarších lidí ve společnosti (80+ let), zahrnující nejvhodnější metody pro poznání jejich potřeb a preferencí

Otevření konkrétní oblasti výzkumu o nejstarších lidech ve společnosti, zejména těch nejzranitelnějších a nesoběstačných. Podpora inovativních výzkumů a nových zkušeností, jako jsou ty, které vypracovala skupina pro stárnutí CMBS (Barcelona Social Welfare Council), aby znala přání a názory lidí s největší závislostí a zapojila je do definování pečovatelských služeb a veřejných politik.

16. Implementace sociálních superbloků: integrace služeb, komunitní akce a blízkost

Stárnutí obyvatelstva zvýší potřebu péče a podpory, aby starší lidé mohli zůstat ve svých domovech. To vyžaduje přehodnocení stávajících ustanovení a podpory (včetně emocionální podpory), sociální angažovanosti a interakce s vybavením v místní oblasti.

17. „Soc gran i què?“ („Jsem starý, a co?“) Programy proti věkové diskriminaci

Kampaně na boj proti ageismu a na podporu uznání důležitosti starších lidí ve společnosti.

18. Posílení programů pro opětovné začlenění nezaměstnaných osob starších 50 let, zejména dlouhodobě nezaměstnaných, do pracovní síly

Další rozvoj programu Mentoring 40+, programu koučování a skupiny s individuálním přístupem pro distribuci informací o pracovních zdrojích. Podpora uzavírání pracovních smluv s nezaměstnanými osobami starších 50 let v různých pozicích.

19. Rozšíření programu "Radary" na všechny městské čtvrti

Projekt komunitní aktivity s cílem odhalit a předcházet rizikovým situacím u starších osob a zmírnit negativní dopady osamělosti a izolace. Program byl nyní realizován ve 40 městských čtvrtích a do května 2019 se rozšíří na dalších 13.

20. Zlepšení v dopravě, zejména služby od dveří ke dveřím

Tato služba je součástí městského systému veřejné dopravy. Umožňuje osobám se zdravotním postižením a sníženou pohyblivostí přístup ke službám sociální péče a usnadňuje jim každodenní mobilitu. Bude zaveden nový systém pro správu služeb, kterýlepší jejich přínosy a kvalitu.

21. Podpora nových mezigeneračních aktivit v městské vybavenosti a službách

Plánování mezigeneračních aktivit v městské vybavenosti a službách: koncerty se studenty hudebních škol v domovech a centrech péče o seniory; vzdělávací aktivity se studenty základních škol; vytváření mezigeneračních setkávání v městských mateřských školách.

Zdroj: IERMB, 2018, **Zpracování a překlad:** vlastní

Příloha 6: Další vybraná doporučení města Stockholm

1. Společensky udržitelný Stockholm

Existují velké rozdíly v životních podmínkách a fyzické bariéry mezi okresy, které brání soudržnosti města. Jasně rozdíly mezi okresy s ohledem na sociálně-ekonomické podmínky a přístup k městským aktivům. Příklady městských aktiv, kterých si lidé cenní jsou např: blízkost k pracovišti, přístup k veřejné dopravě, nakupování, veřejným službám a kultuře, dobře navržené veřejné prostory a parky. Současná expanzivní fáze územního plánování může vést k vytvoření rovnějšího přístupu k těmto městským aktivům. Město proto potřebuje aktivně vytvořit způsob, jak podpořit sociální udržitelnost v každém projektu územního plánování. Dialog s jeho občany musí řídit budoucí směr ve vývoji města. Město by se mělo snažit vyslechnout zejména ty, jejichž hlasy jsou nejméně slyšet.

2. Inkluzivní město

Venkovní prostředí a veřejné budovy města Stockholm musí být bezpečné a inkluzivní, bez ohledu na věk a fyzické schopnosti člověka. Měly by usnadňovat nezávislý život s vysokou kvalitou života, kde se každý může dostat ven a plně se zapojit do života ve městě, aniž by byl závislý na jiných lidech. Možnosti rekreace, sportu, setkávání, kultury a zábavy ve městě by měly být rovnoměrně rozložené po celém městě, aby se zmenšovaly vzdálenosti a zvyšovala se účast. Postižení by nemělo omezovat možnosti lidí využívat městské bohatství.

Je důležité vytvořit rozmanitost poskytováním hřišť pro různé věkové kategorie. Školy by měly být umístěny tak, aby podporovaly interakci mezi lidmi z různých oblastí a sousedství. Splnění potřeb mladých a starších osob na stejném místě mohou usnadnit mezigenerační interakci. Zároveň je důležité brát v úvahu odlišné potřeby různých věkových skupin a jejich fyzické schopnosti. Aktivní a ochotní senioři, kteří se pohybují na veřejných místech, podporují sociální rozmanitost v životě města. Bezpečnost a dostupnost ovlivňují náklonnost starších lidí k trávení času venku a mezi lidmi, to následně ovlivňuje jejich nezávislost, fyzické zdraví, sociální integraci, a emocionální pohodu. Mělo by se proto dbát na potřeby starších osob a podporovat bezpečnost a přístupnost veřejných prostor.

3. Architektura jako nástroj

Architektura je nástroj, který formuje město, jeho budovy, krajinu a veřejné prostory. Ovlivňuje každého, kdo žije a pracuje ve městě nebo přichází jako návštěvník. S růstem Stockholmu, architektura musí přispívat k rozvoji kvality zaměřené na lidské blaho. Správně aplikovaná architektura je cement, který spojuje lidi s fyzickým prostředím. Identita města musí být posílena a rozvíjena s podporou prostředí kulturního dědictví a zároveň vytvářet vhodné podmínky pro lidská setkání. Nejdůležitějším úkolem architektury je zajistit, aby nové budovy a prostory přinášely přidanou hodnotu městu a jeho obyvatelům.

Sociální udržitelnost je jednou z největších výzev města. Městské plánování založené na potřebách lidí a příležitostech však může pomoci těmto výzvám čelit. Stockholm musí podporovat kvalitní a inovativní architekturu v každém směru. Jsou podporovány experimenty s urbanistickým plánováním, spolu s výzkumem nových technologií a inovativní krajinářské architektury. Vytváření slunných a chráněných ulic, náměstí a parků pro sociální interakce jsou důležité pro aktivní život ve městě, zejména v zimních měsících. Městské prostory a budovy by měly komunikovat s denním světlem a být navrženy s ohledem na světlo, které budova vyzařuje během tmy.

4. Vedoucí město v cyklistice

V posledních letech rychle rostla dojíždka na kole do centra Stockholmu a zpět. Rozšíření sítě cyklostezek, větší informovanost o zdraví a růst populace jsou některé z faktorů, které mohou tento trend podpořit. Každý den projíždí centrem města 63 000 jízdních kol (průměr za posledních pět let), což představuje nárůst o 66 % za deset let. Cílem je usnadnit a zajistit bezpečnější jízdu na kole ve Stockholmu. Klíčovým prvkem městského plánu pro jízdní kola je rozšířit a přestavět cyklistickou infrastrukturu tak, aby tvořila soudržnou a volně tekoucí síť cyklostezek. Obsluha a údržba pomáhají usnadnit bezpečnou a snadnou jízdu na kole po celý rok. Návrh a opatření týkající se provozu a bezpečnost silničního provozu na ulicích města a dostupnost parkování kol doma a v destinaci dojíždějících, jsou důležité při podpoře lidí k rozhodnutí pro cyklistiku.

5. Dopravní tok pro motorová vozidla

Ulice města musí být navrženy tak, aby byly bezpečné, přístupné, atraktivní a plynulé. Vysokokapacitní druhy dopravy a komerční doprava musí být na dostupné v místech, kde soukromé automobily způsobují přetížení, problémy životního prostředí nebo bezpečnost silničního provozu. Aby silniční dopravní systém ve Stockholmu fungoval bez potíží, musí město účinně pracovat na snížení emisí celkového objemu provozu, zejména automobilů. Je také důležité snížit počet krátkých cest autem v hustém městském prostředí, zajistit dobrou mobilitu pro nákladní dopravu, veřejnou dopravu, cyklisty a chodce.

6. Sportovní a outdoorové aktivity pro všechny

Pro udržování fyzicky aktivní populace je důležitý přístup ke sportovním zařízením a zeleným plochám s možností užívat si venkovního prostředí. Možnost chodit a jezdit na kole do různých destinací a podobných aktivit podporuje aktivní životní styl a je důležitá pro veřejné zdraví. V posledních letech Stockholm investoval do několika nových sportovních hal, do nových umělých hřišť a do modernizace stávajících sportovních zařízení. Větší kapacita pro sport je také zásadní součástí rozšiřování škol. Cílem sportovně aktivního města je propagovat bohatou a měnící se nabídku sportovních a outdoorových aktivit. Socioekonomický status je faktorem, který ovlivňuje fyzickou aktivitu lidí, a proto je obzvláště důležité zajistit rovný přístup ke sportovním zařízením a zeleným plochám po celém městě. Je třeba vyrovnat rozdíly v přístupu ke sportovním zařízením v jednotlivých oblastech.

7. Teplejší městské klima

Podle SMHI (Švédský hydrometeorologický ústav) se očekává, že do konce století průměrná teplota ve Stockholmu vzroste o tři až pět stupňů. Teplejší klima představuje zvýšené riziko nebezpečných tepelných vln. Období vysokých teplot může mít negativní dopad zejména na zdraví pro zranitelné skupiny obyvatel. Poptávka po klimatizacích v domácnostech a na pracovištích stoupá, zatímco poptávka po vytápění může začít klesat. Město musí růst, aby to bylo možné vypořádat se s teplejším podnebím bez potřeby pro energeticky náročné chlazení. Budovy by měly být navržena tak, aby stínily sluneční paprsky a využívaly chladnější noční vzduch. Teplejší podnebí také vyvíjí tlak na rostlinný život města a ekosystémy. Dobře vyvinutá síť zeleně a vodních toků je velkou výhodou klimatu městského. Zeleň v městském prostředí také pomáhá vyrovnat vysoké teploty.

8. Plánování města pro udržitelnou mobilitu a dopravu

Ulice a silnice ve městě mají plnit různé funkce, například umožnit přepravu k cíli a poskytnout lidem prostor pro pohyb a trávení času. Způsob, jakým jsou naše pouliční prostředí navržena, je nesmírně důležitý pro to, aby se Stockholm stal přístupným, soudržným a pulzujícím městem. Je proto nezbytné koordinovat plánování nového vývoje s dopravním plánováním v rané fázi, aby zúčastněné strany mohly spolupracovat. Vývoj kombinovaného využití zlepšuje podmínky pro pěší i cyklistické výlety. Vývoj v oblasti dopravy může být umístěn v blízkosti veřejné dopravy, aby zvládl velké toky cestujících a ulehčil tak zatížení dopravních uzlů. Je také důležité, aby navržený vývoj infrastruktury nabídl dobrou dostupnost lidem s postižením. Strategie městské mobility ve městě vysvětluje, jak může Stockholm uspokojit rostoucí poptávku pro dopravu volbou a stanovením priorit v dostupném prostoru.

9. Nástroje města na zajištění bydlení

Zajištění bydlení se týká jak nové výstavby, tak způsobu řízení, rozvoje a zprostředkování stávajícího bytového fondu tak, aby obyvatelé města i nově příchozí, měli přístup ke kvalitnímu bydlení. Město by mělo pracovat na pomoci pro různé skupiny obyvatelstva, za které má zvláštní odpovědnost – mladí lidé a mladí dospělí, studenti, starší lidé, lidé se zdravotním postižením, nezletilí imigranti bez doprovodu, lidé bez domova a ženy samoživitelky, které potřebují útočiště. Aby se usnadnilo získání domova, město má vlastní agenturu pro bydlení („Bostadsför-medlingen“), která je otevřena všem. Funguje jako zprostředkovatel bytů pro mládež – studenty. Výbor pro péči o seniory odpovídá za městské plánování města a chráněné bydlení pro seniory. Sociální výbor spolupracuje s městskou částí a plánují rozšíření bydlení pro osoby se zdravotním postižením a speciálními potřebami. Realitní výbor přispívá do města snahou o vytvoření větší nabídky bydlení pro skupiny jako nově příchozí přistěhovalci, děti uprchlíků bez doprovodu atd.

Zdroj: Stockholms stad, 2018, **Zpracování a překlad:** vlastní

Příloha 7: Další vybraná opatření města Mnichov

1. Podpora využívání a expanze otevřeného veřejného prostoru

Multifunkční využití veřejných prostorů, které vede k uspokojení různých potřeb. Přizpůsobení veřejných prostor, zejména parků tak, aby si rodiny s dětmi měly kde hrát, poskytnou místa pro posezení i ležení, cyklostezky s bezpečnostními prvky pro děti. Učinit místa zajímavými a bezpečnými, tak, aby se zde lidé rádi setkávali. Zajištění dostupnosti rekreačních oblastí pro různé skupiny obyvatelstva posílením environmentální sítě, a to zejména prostřednictvím atraktivní nabídky veřejné dopravy a dobře rozvinuté sítě cyklostezek.

2. Zvýšené zohlednění skupin obyvatelstva, které se snaží konkurovat na trhu s bydlením, zejména rodinám a starším osobám

Zajištění životního prostředí vhodného pro děti a cenově dostupného, dostatečně prostorného bydlení. Umístění se snadno dostupnými vzdělávacími a volnočasovými zařízeními.

3. Odstranění a přizpůsobení herních a pohybových ploch

Rovnoměrné rozšíření hracích a pohybových míst a orientovaných na poptávku a vhodných bez ohledu na pohlaví, původ nebo věk. Rozšíření zelené nabídky – zařízení a parků, které jsou obzvláště oblíbené u starší generace, nordic-walkingové stezky, gymnastika v parku nebo veřejné fitness kurzy, které jsou velmi dobře přijímány všemi generacemi.

4. Rozvoj a rozšíření ambulantní a lůžkové péče o osoby trpící demencí

Vzhledem k rostoucímu počtu demencí postižených osob se musí rozvíjet další služby v ambulantních i lůžkových oblastech a rozvíjet nové koncepce. Osoby trpící demencí jsou zohledněny v souvislosti s geriatrickým plánováním; v akutní oblasti je ale nutná další léčba. Od roku 2006 je v jednotlivých dnech v týdnu zřízeno několik servisních středisek s pečovatelskými skupinami pro denní péči. Pečují o lidi s demencí a jejich příbuzné. Je plánováno další rozšíření pečovatelských skupin.

5. Podpora občanské angažovanosti

Je požadována podpora občanské angažovanosti jako klíčové úlohy při překonávání vzdálenosti mezi generacemi. Zejména pro starší lidi, kteří opustili trh práce, existuje možnost stát se aktivním členem naší společnosti. Angažovanost má pozitivní dopad na individuální úrovni jako zisk pro jednotlivce, zároveň má zapojení také pozitivní vliv na soužití společnosti. Požaduje se také podpora osob, které zahajují vlastní projekty a umísťování zájemců o zaměstnání prostřednictvím dobrovolníků na vhodná pracovní místa. Při neexistenci odpovídajících zařízení nebo příležitostí by však bylo žádoucí, aby muzea a vzdělávací instituce více využívaly příležitosti pracovat s dobrovolníky – v kvalifikované formě, a nikoli jako s prostředkem úspory.

6. Mezigenerační koncepce institucí

Rozdělení generací se odráží také ve struktuře sociálních institucí. O děti, dospívající, dospělé a seniory je zpravidla pečováno a jsou podporováni v samostatných institucích. Toto oddělení podle potřeb, a tedy i generací přispívá k odcizení mezi generacemi a tím oslabuje vztahy a posiluje tvorbu předsudků vůči druhé skupině. Důležité proto je, aby došlo k zaměření se na rozvoj integračních koncepcí a vytváření struktur, které přimějí cílovou skupinu k orientaci na mezigenerační otázky a opatření prostorového propojení zařízení. Také realizace projektů, ve kterých jsou nabídky pro různé generace kombinovány pod jednou střešou, jakož i rozšíření nabídek pro další věkové skupiny může pomoci prolomit rozdělení na institucionální úrovni a spojit mezigenerační přínosy pro společnost. Dále také podpora mezigeneračních rodinných center, vícegeneračních domů.

7. Městská prostorová a bytová politika

Je požadována podpora mezigenerační formy bydlení – například rezidenční zařízení, která jsou atraktivní jak pro seniory, tak pro rodiny. To umožňuje mezigenerační kontakty mimo kontext rodiny. Při plánování a navrhování větších městských rozvojových jednotek je třeba usilovat také o kombinaci různých věkových skupin. Město Mnichov chce mít širokou škálu bytového fondu a podporovat různé modely péče. Pro menší komunity s asistencí pro seniory nebo pro smíšené bydlení je předpokladem, aby byli developéři připraveni poskytnout ve svých stavebních projektech neutrální půdorysy vhodné pro potřeby různých věkových skupin a životních forem.

8. Posílení veřejné dopravy

Posílení atraktivní nabídky veřejné dopravy vhodné pro seniory. Starší lidé jsou často omezeni ve své mobilitě. Systém veřejné dopravy přizpůsobený potřebám starších osob je proto upřednostňován před pěší chůzí a cyklistickou. Rozvojem atraktivního a bezpečnějšího prostředí nabízí veřejná doprava vhodnou alternativu k používání automobilů v každodenním životě seniorů.

9. Zajištění geriatrické péče a ambulantní (mobilní) geriatrické rehabilitace

V geriatrické péči se rozlišuje akutní lékařská péče (lůžková a denní klinika) a geriatrická rehabilitace (stacionární a ambulantní). Je potřeba dalšího rozšíření kapacity stacionárních geriatrických služeb a další rozvoj ambulantní mobilní geriatrické rehabilitace, jejímž cílem je léčba starších lidí v domácím prostředí. Zkušenosti získané z více než desetileté činnosti ve 14 Mnichovských městských obvodech slouží jako základ pro další rozšiřování mobilní geriatrické rehabilitace v Mnichově. Důležitou součástí je také celonárodní rozšíření domovů pro seniory a posílení návštěv specialistů v domovech starších osob. Musí probíhat intenzivní kvalifikace ambulantních pracovníků ve směru speciální a intenzivní péče pro nemocné a starší osoby.

10. Životní prostředí podporující zdraví

K vytvoření, udržování a zachování zdraví obyvatelstva je potřeba chápat pracovní a životní prostředí jako úkol pro celé územní plánování. Je třeba vzít v úvahu zejména demografický vývoj, jakož i různé využívání veřejného prostoru jednotlivými cílovými skupinami. Pro zvýšení pohybu ve veřejných prostorách je stěžejní uspořádání, design a využití zelených a otevřených prostor, stejně tak dětských hřišť a venkovních fitness kurzů. Je důležité, aby venkovní prostor umožnil mladým lidem, ale všem generacím zůstat venku a podporovat zdraví v každodenním životě. Fungujícím příkladem je fitness kurz vyvinutý s předsedou sportovní medicíny na Technické univerzitě v Mnichově vhodný pro všechny věkové kategorie a osoby s různými fyzickými a duševními schopnostmi.

Zdroj: Referat für Stadtplanung und Bauordnung, 2010, **Zpracování a překlad:** vlastní

Příloha 8: Další vybraná doporučení Vídeň

1. Snížení počtu motorových vozidel v osobním vlastnictví na 250 na 1 000 obyvatel do roku 2030

Osobní auta zabírají velké části veřejného prostoru, který je v rostoucím městě omezenou komoditou. Omezením počtu osobních automobilů tak vznikne místo pro městskou zeleň, nebo ekomobilitu. Dojde tak k posílení sítě veřejné dopravy a následnému užívání digitalizace, jakožto nástroje k podpoře intermodální a multimodální dopravy např. „smart“ kombinace různých druhů dopravy. Platformy a aplikace pro digitální mobilitu poskytují snadný přístup k různým možnostem a zahrnují také turistické trasy a vlastní dopravu uživatele. Současně jsou generovaná data využívána ke zvýšení účinnosti plánování a opatření pro řízení provozu. Vídeň tak umožňuje lidem pohyb bezpečně a pohodlně bez vlastního auta.

2. Zajištění vysoké kvality zdravotní péče

Všichni občané Vídně mají přístup k vysoce kvalitním lékařským službám, kdykoli je vyžadují. Od primární péče přes specializované ambulantní služby až po lůžkovou péči jsou léčebné a pečovatelské služby založeny na potřebách a jsou poskytovány v nejlepší místní službě. Digitalizace zvyšuje kvalitu a efektivitu zdravotní a sociální péče. Zdravotní péče pro všechny je zaručena systémem veřejného zdraví financovaným z povinných příspěvků. Dalším aspektem vysoké úrovně lékařské péče ve Vídni je to, že zdravotnická zařízení, zejména nemocnice, zdravotní střediska, pečovatelské domy a léčebná zařízení, jsou provozována s cílem dosáhnout maximální udržitelnosti životního prostředí. Odvětví zdravotnictví má nejen velký hospodářský a sociální význam; vzhledem k jeho značné spotřebě zdrojů a značnému množství emisí uhlíku, znečišťujících látek a odpadu, který produkuje, je také velmi důležitý z hlediska dopadu na životní prostředí. Proto jsou pro všechna zdravotnická zařízení ve městě vypracovávány akční programy na ochranu zdrojů a změnu klimatu s důrazem na energeticky efektivní provoz, dodávky obnovitelné energie, udržitelnou dopravu, efektivní využívání materiálů, předcházení vzniku odpadů a používání digitálních nástrojů.

3. Všechny sociální skupiny, zvláště ty zranitelné, jsou chráněny proti zdravotním rizikům spojených se změnou klimatu

Rostoucí výskyt tepelných vln způsobených změnou klimatu povede ke zvýšení zdravotních problémů mezi zranitelnými skupinami obyvatelstva, včetně kojenců a malých dětí, starších osob závislých na péči a chronicky nemocných. Kromě toho mají tepelné vlivy horší dopady na ženy než muže. Budou tedy přijata včasná preventivní opatření, která uspokojí potřeby všech skupin obyvatelstva, zejména pak těch zranitelných. Cílená opatření mají zlepšit zdravotní gramotnost ohrožených skupin. Ve vídeňských zdravotnických zařízeních je potřeba navýšit preventivní, pohotovostní a léčebné kapacity reagujících na extrémní klimatické události i na dlouhodobé zdravotní dopady, jako je zvyšující se výskyt chronických kardiovaskulárních chorob (respirační onemocnění, nádory, alergie) a akutních kardiovaskulárních stavů.

4. Vytvoření dalších rekreačních oblastí v souvislosti s růstem populace

Jako zásadní faktor v kvalitě života ve městě je třeba získat další moderní víceúčelové městské rekreační oblasti nákupem, změny využití půdy nebo smluvní dohodou. Klíčovým hlediskem je propojení zeleně, jako je tomu u regionálního parku „Drei Anger“ a „Norbert-Scheed-Wald“; v budoucnu tento projekt propojí zelené prostory v severní Vídni a vytvoří další stavební blok v zelené infrastruktuře města. Za tímto účelem je regionální územní plánování Vídně prováděno ve spolupráci se sousedními a místními úřady.

5. Poskytnutí místních zelených a otevřených prostorů pro různé cílové skupiny města v rámci existujících městských prostor k udržení tempa s růstem populace

Toho se dosáhne jak rozšířením plochy, tak modernizací stávající zeleně a otevřených prostor, které jsou velmi intenzivně využívány, dále také ekologizací a výsadbou budov. Kromě toho, přepracováním prostoru, reorganizací dopravních toků a výsadbou strom. Pomocí těchto akcí bude skutečně možné použít ulici jako prostor, ve kterém se lidé budou zdržovat, komunikovat a cvičit.

Zdroj: City of Vienna, 2019, **Zpracování a překlad:** vlastní

Evidence výpůjček

Prohlášení:

Dávám svolení k půjčování této diplomové práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

Jméno a příjmení: Veronika Štiplová

V Praze dne: 01. 08. 2020

Podpis:

Jméno	Oddělení/ Pracoviště	Datum	Podpis